

GLOBALNI IZZIVI
GLOBALNI PREDMETI

Geografija

**PRIROČNIK ZA VNAŠANJE GLOBALNEGA UČENJA
V PREDMETNO POUČEVANJE**

Geografija

PRIROČNIK ZA VNAŠANJE GLOBALNEGA UČENJA V PREDMETNO POUČEVANJE

ZBIRKA GLOBALNI IZZIVI – GLOBALNI PREDMETI

Avtorji in avtorice:

Danijela Horvat, Erika Kovač, Jana Bizjak Bradeško, Katarina Pirnat, Mojca Janžekovič, Nina Farič, Mateja Kraševac, Alma Rogina, Viktorija Kos

Urednici:

Alma Rogina, Viktorija Kos

Lektura:

Tadej Turnšek

Oblikovanje:

Centrum Edukacji Obywatelskiej (Poljska)

Grafična prilagoditev in oblikovanje prilog:

Dalibor Kazija

Izdajatelj:

Društvo Humanitas – Center za globalno učenje in sodelovanje
Zemljemerska ul. 12, 1000 Ljubljana, Slovenija
www.humanitas.si

Elektronska izdaja,
Ljubljana, 2020

Katalogni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID 66552835
ISBN 978-961-95355-2-3 (PDF)

Publikacija je nastala v okviru projekta *Globalni izzivi – Globalni predmeti* (Global Issues – Global Subjects), ki ga sofinancirata Evropska unija in Ministrstvo za zunanje zadeve RS. Vsebinska publikacije je izključno odgovornost avtorjev in v nobenem primeru ne predstavlja stališč Evropske unije ter drugih financerjev.

Elektronske različice publikacije ter drugih gradiv, nastalih v okviru projekta Globalni izzivi – Globalni predmeti, so na voljo na spletni strani <https://humanitas.si/baza-gradiv>.

GLOBALNI IZZIVI
GLOBALNI PREDMETI

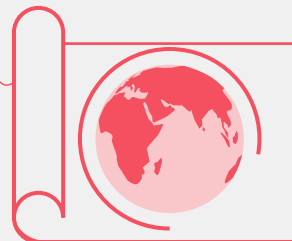

ZBIRKA GLOBALNI IZZIVI – GLOBALNI PREDMETI

Geografija

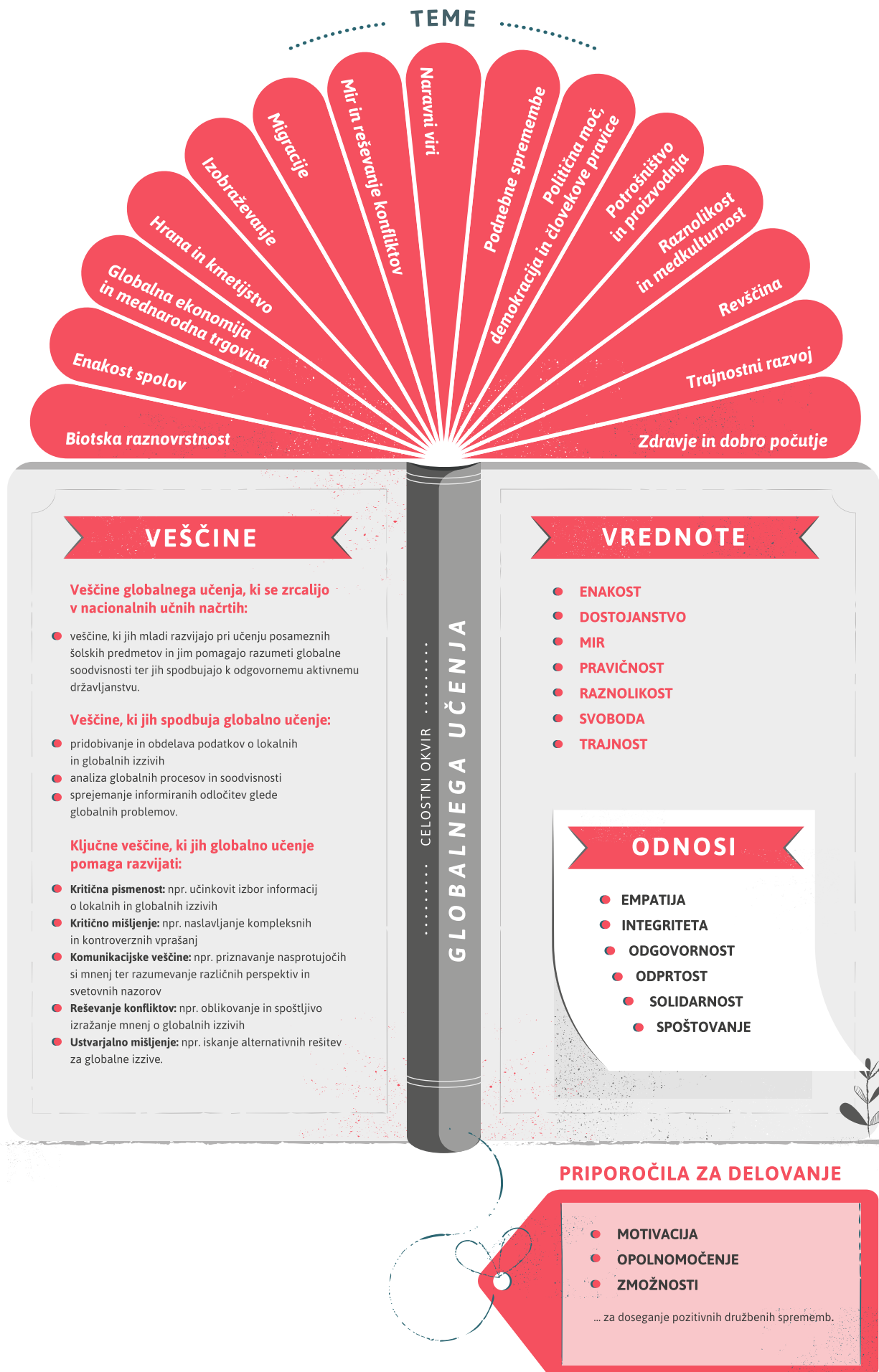
PRIROČNIK ZA VNAŠANJE GLOBALNEGA UČENJA
V PREDMETNO POUČEVANJE

Ljubljana, 2020

AKTIVNOST	STRAN
Uvodnik	7
O projektu <i>Globalni izzivi – Globalni predmeti</i>	8
Struktura priročnika	9
Pregled aktivnosti v priročniku	10
Seznam prilog	12
01 PLASTIKA GRE NA MORJE	13
02 NE PRINESI MI ROŽ, ČE NISO S TRAVNIKA	17
03 NA BEGU ZARADI PODNEBNIH SPREMEMB	21
04 EN SVET	26
05 UPOR NA AVTOBUSU	32
06 ŽIVLJENJE OB REKI NIL	37
07 MICI IN NJEN VSAKDAN	42
08 TRAJNOSTNE POČITNICE	46
09 SVETOVNA POŠTA	50
10 KAJ JE NA MOJEM KROŽNIKU?	54

Celostni okvir globalnega učenja

Priročnik, ki je pred vami, je del zbirke **Globalni izzivi – Globalni predmeti** in je nastal v okviru istoimenskega projekta, ki ga med letoma 2017 in 2021 izvaja konzorcij desetih nevladnih organizacij iz evropskih držav. Zbirko sestavlja **pet priročnikov, ki bodo učiteljem in učiteljicam predmetnega pouka lahko služili kot podpora pri vključevanju globalnega učenja v poučevanje zgodovine, geografije, domovinske in državljanske kulture in etike, matematike in tujega jezika v zadnji triadi osnovne šole**, prepričani pa smo, da bodo prišli prav tudi pri poučevanju drugih predmetov.

Priročnike smo pripravili v sodelovanju z učiteljicami in učitelji osnovnih in srednjih šol, s katerimi smo v okviru predmetnih delovnih skupin razvijali ideje in metode za **naslavljanje izbranih globalnih izzivov, tudi tistih občutljivih**, kot so na primer podnebne spremembe, enakost spolov ali migracije. Verjamemo, da bo zbirka priročnikov v pomoč prav vsem, ki želijo v poučevanje vnesti globalno dimenzijo in mlade podpreti pri razvoju kompetenc, ki so v današnjem hitro spreminjajočem se svetu nujno potrebne.

Na podlagi priporočil **Raziskave o vključevanju globalnega učenja v predmetno poučevanje**, ki smo jo opravili v prvem letu projekta, smo priročnike zasnovali **v obliki učnih ur** (večina predstavljenih aktivnosti ustreza dolžini ene ali dveh šolskih ur), vključili pa smo tudi dodatne predloge za možne razširitve in prilagoditve aktivnosti za mlajše in starejše učence. Priročniki vsebujejo **različna didaktična orodja, obravnavajo aktualne tematike ter spodbujajo iskanje konkretnih rešitev** za doseganje pozitivnih družbenih sprememb.

Globalno učenje je pristop k učenju in k poučevanju, namenjen ozaveščanju o medsebojni povezanosti in soodvisnosti ljudi in okolja ter spodbujanju odgovornega in aktivnega globalnega državljanstva. Je transformativni pristop in deluje na treh nivojih: znanje (glava), vrednote (srce) in akcija (roke); prav prepričevanje lastnih pogledov in dejanj ter spremenjeno delovanje pa sta tudi glavna cilja tega pristopa. Globalno učenje obravnava izzive, ki izhajajo iz globalne povezanosti in soodvisnosti, hkrati

pa spodbuja uporabo metodologije, ki omogoča in krepi aktivno participacijo učencev in učenk ter spodbuja njihovo sodelovanje in vključevanje. Mladim pomaga, da se naučijo prepoznati in izkoristiti prednosti ter zmanjšati škodljive posledice globalizacije. Pripravlja jih na vsakodnevne izzive in vprašanja, s katerimi se soočamo tako na lokalni kot na globalni ravni, ter jim pomaga razumeti, kako njihove odločitve vplivajo na življenja drugih in na prihodnost našega planeta. Z globalnim učenjem pri mladih spodbujamo **razvoj kompetenc (znanj, veščin in vrednot), ki jih kot državljani in državljanke sveta potrebujemo za soočanje z globalnimi izzivi:**

- zavedanje povezanosti in soodvisnosti človeka in narave,
- zavzemanje za socialno pravičnost in enakost,
- mirno reševanje sporov,
- izražanje in argumentiranje stališč,
- samozavedanje in refleksija,
- empatija,
- kritično in kreativno mišljenje,
- zmožnost soočanja s kompleksnostjo in negotovostjo,
- prevzemanje odgovornosti za lastna dejanja,
- sprejemanje informiranih in ozaveščenih odločitev,
- iskanje alternativnih rešitev za obstoječe družbene prakse,
- solidarnost,
- spoštovanje raznolikosti in
- upoštevanje potreb prihodnjih generacij.

Podrobnejšemu opisu globalnega učenja je namenjena publikacija z naslovom **Celostni okvir globalnega učenja**, ki smo jo pripravili v sodelovanju s projektnimi partnerji. Tako raziskava kot omenjena publikacija sta na voljo v spletni bazi gradiv na povezavi <https://humanitas.si/baza-gradiv>.

O projektu *Globalni izzivi – Globalni predmeti*

S projektom želimo prispevati k prepoznavnosti in kakovosti globalnega učenja v okviru formalnega šolskega sistema ter spodbuditi razpravo o pomembnosti vnašanja globalne dimenzije v poučevanje. Učitelje in učiteljice želimo dodatno motivirati in usposobiti za naslavljanje globalnih izzivov, tudi bolj občutljivih, ter jih spodbuditi k vključevanju tem, povezanih s cilji trajnostnega razvoja, v medpredmetno in predmetno poučevanje.

Cilji projekta:

- Raziskava o vključevanju globalnega učenja v predmetno poučevanje med učitelji in učiteljicami, ki globalno učenje že poznajo.
- Celostni okvir globalnega učenja, namenjen predstavitvi globalnega učenja in pomembnosti njegovega vključevanja v predmetno izobraževanje, s poudarkom na naslavljanju občutljivih globalnih izzivov in ciljev trajnostnega razvoja v razredu.
- Priročniki za naslavljanje globalnih izzivov v predmetnem poučevanju (geografija, zgodovina, domovinska in državljanska kultura in etika, tuji jezik in matematika), ki smo jih razvili v sodelovanju z učitelji in učiteljicami osnovnih in srednjih šol.
- Daljša usposabljanja za pedagoške delavce in delavke v kombinaciji izobraževanja preko spletne platforme, usposabljanj v živo ter mentorstva s strani strokovnjakov in strokovnjakinj s področja globalnega učenja.
- Krajša usposabljanja za učitelje in učiteljice, namenjena spoznavanju pristopa globalnega učenja in praktičnih primerov za vnos globalne dimenzije v predmetno poučevanje.
- Proakcijske delavnice za učence in učenke ter podpora njihovim mentorjem in mentoricam pri pripravi lokalnih akcij z globalno dimenzijo.
- Osveščanje o pomenu vključevanja globalnega učenja v formalno in neformalno izobraževanje med izobraževalnimi in pedagoškimi institucijami, političnimi odločevalci ter ostalimi zainteresiranimi akterji (organizacija nacionalne konference globalnega učenja, priprava prispevkov o globalnem učenju, predstavitve projekta ipd.).

Projektne partnerji:

- Centrum Edukacji Obywatelskiej / Poljska (nosilec projekta)
- Anthropolis egyesület / Madžarska
- ARPOK / Češka
- ASC – Associazione di Cooperazione e Solidarietà / Italija
- Človek v ohrojeni / Slovaška
- Društvo Humanitas – Center za globalno učenje in sodelovanje / Slovenija
- Leeds DEC / Velika Britanija (Anglija)
- Le Partenariat / Francija
- Scottish Development Education Centre / Velika Britanija (Škotska)
- Südwind Verein für Entwicklungspolitik und globale Gerechtigkeit / Avstrija

Financerji projekta:

Projekt sofinancirajo Evropska unija ter nacionalni financerji (v Sloveniji Ministrstvo za zunanje zadeve RS). Vsebinska projekta je izključno odgovornost projektnih partnerjev in v nobenem primeru ne predstavlja stališč Evropske unije ter drugih financerjev.

Za dodatne informacije o projektu *Globalni izzivi – Globalni predmeti* in naročilo tiskanih izvodov priročnikov in drugih publikacij, nastalih v okviru projekta, se lahko obrnete na vodjo projekta Almo Rogina (alma@humanitas.si).

V priročniku so zbrane aktivnosti, ki vsebujejo vse potrebne informacije in podrobna navodila za izvedbo. Priloge, navedene pri posameznih aktivnostih, so zbrane v spletni bazi gradiv na povezavi <https://humanitas.si/baza-gradiv>, kjer je jasno označen njihov naslov in zaporedna številka, ter si jih lahko natisnete ali prenesete na svoj računalnik v formatu PDF.

Aktivnosti so zasnovane v smeri krepitve kompetenc (znanj, vrednot in veščin) in delovanja na že omenjenih treh nivojih: znanje (glava), vrednote (srce) in akcija (roke). Velik poudarek in hkrati ključni del vseh predstavljenih aktivnosti je diskusija, s katero mlade spodbudite k refleksiji o novo pridobljenih informacijah, k razmisleku in prepoznavanju njihove lastne vloge v obravnavani tematiki ter k iskanju možnih rešitev. Pomembno je, da za izvedbo aktivnosti zagotovite varen prostor (določite pravila sodelovanja, omogočite izražanje mnenj, spodbujate sproščeno vzdušje, zagotovite spoštovanje raznolikih pogledov ipd.) ter da vse učence in učenke spodbujate k aktivni udeležbi.

Aktivnosti so sestavljene po naslednjem zaporedju:

- 1 RAZRED:** Aktivnost je primarno zasnovana za navedeno starostno skupino, z nekaterimi prilagoditvami pa jo lahko izvedete tudi z mlajšimi ali starejšimi učenci in učenkami.
- 2 TRAJANJE:** Okviren čas trajanja aktivnosti ustreza eni ali več šolskim uram.
- 3 KRATEK OPIS:** Opis vsebine aktivnosti, kjer so na kratko povzete obravnavane teme.
- 4 KLJUČNE BESEDE:** Navedene besede so namenjene hitremu pregledu obravnavanih tem.
- 5 METODE:** Pregled uporabljenih in priporočenih metod, ki jih lahko po lastni presoji tudi zamenjate ali prilagodite.
- 6 CILJI AKTIVNOSTI:** Povzetek glavnih ciljev, ki jih želimo doseči z izvedeno aktivnostjo.
- 7 POVEZAVA AKTIVNOSTI Z UČNIMI CILJI:** Izbrani učni cilji glede na učni načrt posameznega predmeta, ki jih z aktivnostjo želimo nasloviti.
- 8 MEDPREDMETNE POVEZAVE:** Možne medpredmetne povezave ali predlagani učni predmeti, pri katerih lahko izvedete prilagojeno različico aktivnosti.
- 9 ŠTEVILO UČENCEV IN UČENK:** Večina predlaganih aktivnosti je primerna za izvedbo v razredu ne glede na število učencev. Za izvedbo nekaterih aktivnostih pa je potrebno zagotoviti najmanjše oz. največje možno število sodelujočih učenk in učencev.
- 10 PRIPOMOČKI:** Navedeni so osnovni pripomočki za izvedbo aktivnosti, ki jih v nekaterih primerih lahko nadomestite z drugimi pripomočki.
- 11 PRILOGE:** Pri vsaki aktivnosti so navedene priloge, potrebne za izvedbo (npr. delovni list, fotografije, kartice, figurice, zemljevid ipd.). Vse priloge so dostopne na spletni strani <https://humanitas.si/baza-gradiv>.
- 12 NAVODILA ZA IZVEDBO:** Potek vsake aktivnosti je opisan po korakih. Pri vsakem koraku je naveden okviren čas izvedbe, jasno pa so označene tudi potrebne priloge in dodatne informacije, ki so zbrane v »Kotičku za informacije«.
- 13 DODATNI PREDLOGI:** Pri vsaki aktivnosti smo navedli nekaj dodatnih predlogov za izvedbo, ki jih lahko uporabite v primeru razširitve, nadgradnje ali pri delu z mlajšimi ali starejšimi učenci in učenkami.
- 14 KOTIČEK ZA INFORMACIJE:** Tu so zbrane dodatne relevantne informacije in zanimivosti, ki so vam lahko v pomoč pri pripravi na izvedbo aktivnosti.
- 15 LITERATURA IN VIRI:** Na koncu vsake aktivnosti so zbrani vsi viri, iz katerih smo črpali informacije ali navdih za aktivnosti in ki vam lahko pridejo prav pri poglobljanju v obravnavano tematiko.

Pregled aktivnosti v priročniku

NASLOV AKTIVNOSTI:	KRATEK OPIS:	RAZRED:	TRAJANJE:
01 PLASTIKA GRE NA MORJE	Plastika spada med umetne materiale, ki jih najpogosteje uporabljamo v sodobnem gospodarstvu, saj je zanjo značilna visoka funkcionalnost, stroški pridobivanja in predelave pa so nizki. Kljub temu pa ima plastika veliko pomanjkljivost – večina je namreč konča med odpadki in ostane v okolju več sto let. V Sredozemlju plastika predstavlja kar 95 % odpadkov na odprtem morju, na morskem dnu in na plažah, Sredozemsko morje pa je eno izmed najbolj onesnaženih morij s plastiko na svetu. Prekomerna uporaba plastičnih izdelkov ter slabo ravnanje z odpadki imata za eno najbolj obiskanih regij na svetu dramatične posledice. V okviru aktivnosti se učenci in učenke seznani o različnih virih onesnaževanja Sredozemskega morja ter razmišljajo o njihovih vzrokih in rešitvah zanje. Z aktivnostjo jih spodbudimo tudi k razmisleku o tem, kako lahko na individualni in kolektivni ravni vplivajo na zmanjšanje onesnaževanja okolja.	7. razred	45 minut
02 NE PRINESI MI ROŽ, ČE NISO S TRAVNIKA	Vsak od nas je že kdaj od koga prejel ali komu podaril rožo – za rojstni dan, obletnico, uspešen zaključek šole, ob dnevu žena ali pa kar tako. Rože so tudi zelo pogosto darilo, za katerega se odločimo, ko ne vemo, kaj drugega bi lahko podarili. Pa se kdaj vprašamo, od kod te rože prihajajo, v kakšnih pogojih so bile vzgojene, kdo so ljudje, ki delajo na plantažah rož, kakšne posledice ima pridelava rož na njihovo okolje? Globalni trg s cvetjem cveti, a ima hkrati tudi temno stran, ki ni prav nič rožnata. Aktivnost je primerna kot uvodna motivacija pred obravnavanjem gospodarskih značilnosti Zahodne Evrope. Učenci in učenke preko lastnih izkušenj ustvarijo povezavo z obravnavano temo in aktualno problematiko – posledicami trgovanja z rožami kot ene najbolj prepoznavnih dejavnosti na Nizozemskem, ki sega tudi v naš prostor in naša življenja in na katero imamo možnost tudi sami vplivati.	7. razred	45 minut
03 NA BEGU ZARADI PODNEBNIH SPREMENB	Migracije niso nov pojav, ljudje se zaradi različnih razlogov selijo že od začetka zgodovine človeštva. Razlogi za migracije ljudi so različni, ključno vprašanje pa je, ali se ljudje selijo prostovoljno ali pa so v to prisiljeni. Neugodno ali nevzdržno bivalno okolje je eden izmed razlogov za selitve že odkar ljudje obstajamo. Danes s tem povezujemo tudi posledice podnebnih sprememb, ki ljudem onemogočajo življenje na določenem območju. Aktivnost izpostavlja povezanost okoljske pravičnosti in migracijskih vprašanj, učenci in učenke pa se seznani s problematiko podnebnih sprememb, predvsem z njihovimi posledicami. Čeprav posledice podnebnih sprememb upravičeno naslavljamo kot globalni izziv, se moramo zavedati, da bodo kratkoročno gledano te najbolj prizadele ekonomsko deprivilegirane države globalnega juga.	7. razred	45 minut
04 EN SVET	Predstave, ki jih imamo o svetu, si oblikujemo na podlagi informacij, ki so nam dostopne. Tudi uporaba različnih zemljevidov oz. projekcij sveta vpliva na doživetje sveta okoli nas. Problematično pa je, če ves čas uporabljamo le en zemljevid in hkrati ne pomislimo na to, da prikazuje le del širše slike. Aktivnost učence in učenke spodbudi k raziskovanju, kako velike so dejansko celine in koliko ljudi živi na kateri izmed njih ter koliko bogastva je v rokah peščice najbogatejših. Velike številke, ki si jih je običajno težko predstavljati, postanejo bolj razumljive, predstave o razlikah med posameznimi deli sveta pa bolj nazorne. Aktivnost je primerna kot uvod v obravnavo različnih globalnih tem, kot so globalizacija, onesnaževanje okolja, globalni trg s hrano, migracije idr.	8. razred	45 minut
05 UPOR NA AVTOBUSU	Kljub številnim konvencijam, zakonom, izobraževanju in osveščanju o pomenu človekovih pravic je rasizem še vedno prisoten v različnih oblikah, tako v mišljenju in delovanju številnih posameznikov in posameznic kot v sistemih družbene organizacije. Ena izmed držav, kjer je rasizem močno prisoten, so Združene države Amerike. Aktivnost je namenjena obravnavi sestave prebivalstva Severne Amerike in izzivom, ki izhajajo iz tega. Učenci in učenke se s pomočjo zgodbe o Rosi Parks ter fotografij iz obdobja uzakonjene rasne segregacije v ZDA seznani o posledicah rasizma ter iščejo načine za zagotavljanje človekovih pravic in enakopravnosti v družbi.	8. razred	45 minut

NASLOV AKTIVNOSTI:	KRATEK OPIS:	RAZRED:	TRAJANJE:
06 ŽIVLJENJE OB REKI NIL	Reka Nil ima za severno in vzhodno Afriko izjemen pomen. Malo je rek, ki so tako močno vplivale na civilizacijski razvoj kot ravno Nil. Staroegipčanska država je nastala na sušnem območju severovzhodne Afrike, kar brez reke ne bi bilo mogoče. Aktivnost učence in učenke vpelje v razmišljanje o površini obdelovalne zemlje, od katere je odvisno tamkajšnje prebivalstvo, hkrati pa jih na primeru izgradnje Asuanskega jezusa vzpodbudi k razmisleku o prepletenosti pojavov, oblikovanju in zagovarjanju stališč ter preizpraševanju lastne vloge pri ohranjanju narave in okolja.	8. razred	45–60 minut
07 MICI IN NJEN VSAKDAN	Trajnostni razvoj ni le pomemben, pač pa tudi edini možen način razvoja, če želimo, da bi človeštvo še nekaj časa živelo na planetu Zemlja. Vsak izmed nas igra pri tem pomembno vlogo, saj s svojimi dejanji vplivamo na okolje in ljudi v naši bližnji okolici, pa tudi drugje po svetu. Učenci in učenke s pomočjo kratke zgodbe razmišljajo o svojem vsakodnevnem življenju in navadah ter raziskujejo, kako bi bil lahko njihov življenjski stil bolj trajnosten.	9. razred	45 minut
08 TRAJNOSTNE POČITNICE	Turizem na globalni ravni predstavlja eno najmočnejših gospodarskih dejavnosti, in tudi v Sloveniji postaja ta panoga vse pomembnejša. Število prihodov tujih turistov in turistk se je v zadnjih desetih letih več kot podvojilo, kar dve tretjini prebivalcev in prebivalk Slovenije pa sta se v letu 2016 odpravili na vsaj eno zasebno potovanje. Turistična dejavnost ima tako pozitivne kot tudi negativne ekonomske, sociokulturne in okoljske učinke. Aktivnost je namenjena spoznavanju značilnosti trajnostnega turizma, katerega cilj je imeti minimalen vpliv na naravno okolje, družbo in kulturo v turističnih destinacijah, obenem pa biti povezan z dostojnim delom za lokalno prebivalstvo in predstavljati alternativo množičnemu turizmu.	9. razred	45 minut
09 SVETOVNA POŠTA	Komunikacija danes poteka precej drugače, kot je še nedolgo nazaj. A osnovne poštnе storitve so še vedno pomembne, saj nam omogočajo, da lahko pošljemo pismo, razglednico ali paket na katerikoli konec sveta. Sodelovanje med državami in narodi je ključnega pomena za sobivanje in prispeva k mirnemu reševanju konfliktov. Moč in vpliv mednarodnih organizacij je kljub temu omejena, saj nekatere države zasledujejo le svoje interese in se ne menijo za potrebe drugih. Z aktivnostjo, ki s primerom Svetovne poštnе zveze osvetli delovanje mednarodnega sodelovanja, lahko učence in učenke spodbudimo k razmisleku o pomenu mednarodnih organizacij ter h kritičnemu ovrednotenju njihovega vpliva.	9. razred	45 minut
10 KAJ JE NA MOJEM KROŽNIKU?	Borec za človekove pravice Martin Luther King je v enem izmed svojih slavnih govorov leta 1967 rekel, da »še preden pojemo svoj zajtrk, smo že odvisni od več kot polovice sveta«. Če malce raziščemo svoj jedilnik, lahko hitro ugotovimo, da to drži – že kava ali pravi čaj, ki sta ob zajtrku tako samoumevna za večino izmed nas, prihajata iz oddaljenih koncev sveta, enako pa velja tudi za številne druge prehranske izdelke. Slovenija z domačo pridelavo hrane ne pokriva vseh svojih potreb po kmetijsko-živilskih proizvodih, zato je zagotavljanje prehranske varnosti pomembno strateško in politično vprašanje. V okviru aktivnosti bodo učenci in učenke raziskovali izvor posameznih živil ter značilnosti pomena lokalne pridelave, predelave in porabe hrane, spodbudimo pa jih lahko tudi k razmisleku o lastnem prispevku k zmanjševanju negativnega vpliva na okolje in zdravje ljudi.	9. razred	45 minut

Seznam prilog

Vse priloge so na voljo v bazi gradiv društva Humanitas na spletnem naslovu <https://humanitas.si/baza-gradiv>.
Za dostop do prilog se je potrebno registrirati z uporabniškim imenom in geslom.

NASLOV AKTIVNOSTI:	PRILOGE:
01 PLASTIKA GRE NA MORJE	PRILOGA 1: Vprašanja za »Svetovno kavarno« PRILOGA 2: Infografika o onesnaževanju Sredozemskega morja PRILOGA 3: Infografika o razgrajevanju stvari
02 NE PRINESI MI ROŽ, ČE NISO S TRAVNIKA	PRILOGA 1: Besedilo za vodeno vizualizacijo PRILOGA 2: List z vprašanji PRILOGA 3: Listki z informacijami PRILOGA 4: Komplet fotografij PRILOGA 5: Opisi z ozadjem fotografij
03 NA BEGU ZARADI PODNEBNIH SPREMEMB	PRILOGA 1: Nema karta sveta, natisnjena na večjem formatu (za skupino 1) PRILOGA 2: Infografika in seznam posledic podnebnih sprememb (za skupino 1) PRILOGA 3: Delovni list s članki in vprašanji (za skupino 2) PRILOGA 4: Delovni list s članki in vprašanji (za skupino 3) PRILOGA 5: Zemljevid ogroženih območij (za skupino 4) PRILOGA 6: Delovni list z vprašanji (za skupino 4)
04 EN SVET	PRILOGA 1: Različni zemljevidi PRILOGA 2: Tabela s podatki o svetovnem prebivalstvu in bogastvu za leto 2019
05 UPOR NA AVTOBUSU	PRILOGA 1: Grafični prikaz gostote, števila in etnične sestave prebivalstva ZDA PRILOGA 2: Delovni listi za skupine PRILOGA 3: Komplet fotografij rasne segregacije in boja za pravice temnopoltih v ZDA
06 ŽIVLJENJE OB REKI NIL	PRILOGA 1: Nekaj podatkov o Asuanskem jezu in delti Nila PRILOGA 2: Navodila za delo skupin
07 MICI IN NJEN VSAKDAN	PRILOGA 1: Delovni list PRILOGA 2: Plakat s tremi področji trajnostnega razvoja PRILOGA 3: Infografika s predlogi za trajnostni način življenja
08 TRAJNOSTNE POČITNICE	PRILOGA 1: Delovni list – skupina A PRILOGA 2: Delovni list – skupina B PRILOGA 3: Delovni list – skupina C PRILOGA 4: Plakat s cilji trajnostnega razvoja PRILOGA 5: Infografika o trajnostnem turizmu
09 SVETOVNA POŠTA	PRILOGA 1: Listki s pisemskimi ovojnici PRILOGA 2: Seznam pravih odgovorov PRILOGA 3: Opis Svetovne poštne zveze PRILOGA 4: Izjave
10 KAJ JE NA MOJEM KROŽNIKU?	PRILOGA 1: Infografika o pridelavi živil PRILOGA 2: Tabela za vpisovanje podatkov o živilih PRILOGA 3: Zemljevid sveta na listu formata A4 PRILOGA 4: Besedilo »Lokalna trajnostna oskrba in kratke verige« PRILOGA 5: Smernice za kritično branje besedila

01

PLASTIKA GRE NA MORJE

RAZRED: 7.

TRAJANJE: 45 MINUT

ŠTEVILO UČENCEV
IN UČENK: 10–30

Plastika spada med umetne materiale, ki jih najpogosteje uporabljamo v sodobnem gospodarstvu, saj je zanjo značilna visoka funkcionalnost, stroški pridobivanja in predelave pa so nizki. Kljub temu pa ima plastika veliko pomanjkljivost – večina je namreč konča med odpadki in ostane v okolju več sto let. V Sredozemlju plastika predstavlja kar 95 % odpadkov na odprtem morju, na morskem dnu in na plažah, Sredozemsko morje pa je eno izmed najbolj onesnaženih morij s plastiko na svetu. Prekomerna uporaba plastičnih izdelkov ter slabo ravnanje z odpadki imata za eno najbolj obiskanih regij na svetu dramatične posledice. V okviru aktivnosti se učenci in učenke seznaniijo z različnimi viri onesnaževanja Sredozemskega morja ter razmišljajo o njihovih vzrokih in rešitvah zanje. Z aktivnostjo jih spodbudimo tudi k razmisleku o tem, kako lahko na individualni in kolektivni ravni vplivajo na zmanjšanje onesnaževanja okolja.

Ključne besede:

- Sredozemsko morje
- onesnaževanje voda
- plastika
- potrošništvo
- individualne in kolektivne rešitve

Metode:

- možganska nevihta
- svetovna kavarna
- delo v skupinah
- diskusija

Cilji aktivnosti:

- učenci in učenke razmišljajo o povezavi med potrošniškimi navadami in onesnaženostjo vode
- učenci in učenke razumejo, da je onesnaževanje vode lokalna in globalna težava
- učenci in učenke prepoznajo dejavnike, ki vplivajo na uničevanje okolja
- učenci in učenke podajo svoje rešitve za zmanjšanje onesnaževanja morja
- učenci in učenke izoblikujejo argumente za in proti uvozu dobrin (prehranskih izdelkov)

Povezava aktivnosti z učnimi cilji:

- sklepanje o posledicah gibanja morske vode in opis lastnosti morske vode
- analiza vzrokov in posledic onesnaževanja morij
- spoznavanje potrebe po ohranjanju naravne in kulturne dediščine
- razumevanje občutljive povezanosti med človekom in naravo
- razumevanje geografskih razsežnosti in posledic povezovanja današnjega sveta

Medpredmetne povezave:

- biologija
- kemija
- zgodovina
- domovinska in državljanska kultura in etika
- gospodinjstvo

Pripomočki:

- plakat ali šeleshamer (za vsako skupino)
- barvice, svinčniki
- računalnik z internetno povezavo
- projektor
- zemljevid Sredozemskega morja

Priloge:

- **PRILOGA 1:** Vprašanja za »Svetovno kavarno«
- **PRILOGA 2:** Infografika o onesnaževanju Sredozemskega morja
- **PRILOGA 3:** Infografika o razgrajevanju stvari

Navodila za izvedbo:

5 minut

KORAK 1

Učencem in učenkam predstavite nekaj ključnih podatkov o lastnostih morske vode v Sredozemlju ter se navežite na vpliv onesnaženosti morja na lastnosti morske vode in obratno. Razložite jim, kako lastnosti sredozemskega morja vplivajo na onesnaženost morja, kako temperatura in slanost morja prispevata k razgradnji plastičnih odpadkov ter kam tokovi nosijo odpadno plastiko.

5 minut

KORAK 2

Nadaljujte z metodo »možganska nevihta« na temo onesnaženosti morja. Učenci in učenke naj na glas povejo asociacije, ki jim pridejo na misel ob tej besedni zvezi – pomislijo naj, kdo in kaj vpliva na onesnaženost sredozemskega morja s plastiko. Njihove odgovore sproti zapisujte na tablo. Ko končajo, odgovore razvrstite v smiselne kategorije, na primer »turizem«, »industrija«, »kmetijstvo«, »prebivalstvo« ipd. Zaradi časovne omejitve je idealno, če so kategorije onesnaževanja štiri. V primeru, da je kategorij več, med njimi izberite štiri, ki se vam zdijo najpomembnejše za obravnavano snov.

20 minut

KORAK 3

Učenci in učenke bodo v nadaljevanju razmišljali o razlogih in rešitvah za zmanjšanje onesnaževanja morja. V ta namen boste uporabili skrajšano obliko metode »Svetovna kavarna«. Učence in učenke razvrstite v štiri skupine, vsaka skupina pa naj si poišče svoj prostor v razredu. Vsaki skupini razdelite plakat oz. šelešamer, flomastre in list z vprašanji (**PRILOGA 1**) ter ji dodelite eno izmed »kategorij onesnaževanja«, ki ste jih izbrali v prejšnjem koraku.

Podajte jim navodila za delo:

- Vsaka skupina naj na sredino plakata z velikimi črkami zapiše kategorijo onesnaževanja, ki jo je dobila. Vaša naloga je, da boste v okviru skupine odgovorili na tri vprašanja, ki so enaka za vse skupine.
- Odgovore in predloge v obliki miselnega vzorca s flomastrom zapišite na plakat.
- V vsakem krogu boste imeli na voljo 5 minut za nalogo, ob znaku (plosk) pa se boste presedli k naslednjemu plakatu (v smeri urinega kazalca).
- Vsaka skupina naj na začetku izbere poročevalca ali poročevalko, ki bo ves čas aktivnosti pri vašem plakatu ter bo ostalim skupinam predstavil oz. predstavila vaše ugotovitve.
- Ko se skupine zamenjajo, poročevalec oz. poročevalka novi skupini na kratko predstavi ugotovitve prejšnje skupine, nova skupina pa nato te ugotovitve dopolni s svojimi odgovori in predlogi ter jih s flomastrom druge barve dopiše na plakat.
- Vse skupine boste obiskale vse štiri plakate, zato bodite pri delu hitri in učinkoviti, da vam ne zmanjka časa.

Svetovna kavarna naj se začne. Po pretečenih 5 minutah skupine s ploskom opozorite, da se je čas iztekel in naj zamenjajo mesto. Skupine naj se zamenjajo v smeri urinega kazalca, pri tem bodite pozorni, da bo pri vsakem plakatu ostal poročevalec oz. poročevalka.

15 minut

KORAK 4

Ko skupine obišejo vse štiri plakate, na tablo projicirajte infografiko o onesnaževanju Sredozemskega morja (**PRILOGA 2**) ter infografiko o razgrajevanju stvari (**PRILOGA 3**). Učenci in učenke naj si ju ogledajo, nato pa nadaljujte z diskusijo, pri kateri so vam lahko v pomoč naslednja vprašanja:

- Katera izmed kategorij onesnaževanja, ki ste jih obravnavali, je po vašem mnenju najbolj problematična in najbolj doprinese k onesnaževanju morja? Kaj so razlogi za to? (**KOTIČEK ZA INFORMACIJE**)
- Kdo ima največ moči, da zmanjša onesnaženost morja?
- Kakšna je vloga vsakega izmed nas pri ohranjanju čistosti ali onesnaževanju morja?

- Ali menite, da uvoz izdelkov iz oddaljenih držav vpliva na čistost Sredozemskega morja? Kako?
- Katere uvožene izdelke bi lahko nadomestili z izdelki lokalne pridelave/proizvodnje ter se s tem izognili dolgemu transportu in dodatni embalaži?
- Bi lahko kot potrošniki in potrošnice še na kakšen drug način prispevali k manjšemu onesnaževanju morja? (**KOTIČEK ZA INFORMACIJE**)
- Kaj bi lahko kot posamezniki in posameznice ali kot razred naredili, da bi zmanjšali onesnaženost voda? Na tem mestu učence in učenke spodbudite, da razmišljajo tudi o spremembah na lokalni ravni, npr. o varovanju potoka, reke, morja, ki je blizu šole oz. v njihovem lokalnem okolju.

Če vam ostane na voljo še kaj časa, lahko učenci in učenke izberejo enega ali več predlogov ter pri naslednji uri izdelajo konkreten akcijski načrt, kako se bodo tega lotili, vi pa jim ponudite mentorsko pomoč pri zasnovi in izvedbi akcije oz. projekta.

Dodatni predlogi:

- Za uvodno motivacijo lahko z učenci in učenkami v razredu postavite »nemo karto Sredozemskega morja«. Učence in učenke razdelite v pare. Vsakemu paru dodelite ključne geografske pojme, ki se nanašajo na Sredozemsko morje (npr. Gibraltar, Dardanele, Jadransko morje, Sueški prekop, Afrika, Evropa, Azija, morski tokovi ...). V razredu označite vse štiri smeri neba, pari pa naj se postavijo v prostoru glede na to, kje se nahaja pojem, ki jim je bil dodeljen. Ko se vsi postavijo na svoja mesta, vsak par pove, kaj predstavlja, in tako skupaj tvorijo nemo karto Sredozemskega morja. Pari naj bodo pozorni na postavitev ostalih parov ter po potrebi prilagodijo svoj položaj. Če imajo učenci in učenke težave z vizualizacijo zemljevida, jim ga lahko pred začetkom aktivnosti projicirate na tablo.
- Učenci in učenke lahko pri naslednji uri ali za domačo nalogo narišejo strip, v katerem predstavijo možnosti za življenje brez plastike. Za inspiracijo jim lahko pokažete ilustracijo z naslovom »**Dan brez plastike**« (angl. *A Day Without Plastics*; 2020).
- Učence in učenke spodbudite k raziskovanju alternativnih rešitev upravljanja s plastičnimi odpadki. Preverijo naj, kako si države po svetu prizadevajo za zmanjšanje plastičnih odpadkov ter za domačo nalogo poiščejo nekaj primerov iz Slovenije in tujine, ki se jim zdijo najbolj zanimivi. Pri naslednji uri lahko nato izbrane primere predstavijo sošolcem in sošolkam.
- Na spletni strani organizacije GRID-Arendal so na voljo številni zemljevidi Sredozemlja, ki jih lahko vključite v aktivnost. Več: <https://www.grida.no/resources/5937>.

Kotiček za informacije:

- **Glavni vzrok za onesnaženje okolja s plastiko** je poleg človeške malomarnosti in neodgovornosti tudi neustrezna politika ravnanja z odpadki v Evropi: ustrezno recikliramo le tretjino od 27 milijonov ton plastičnih smeti na leto. Večina odpadkov pristane na deponijah in v sežigalnicah, zaradi pogosto odprtih deponij pa reke odplaknejo odpadke v morje. Polovica vseh plastičnih odpadkov v Italiji, Franciji in Španiji konča na odlagališčih. Reciklirana plastika trenutno predstavlja le 6 % vse plastike, po kateri je povpraševanje v Evropi. V oceanih je danes več kot 150 milijonov ton plastike. Če ne bomo bistveno spremenili našega odnosa do okolja in zmanjšali onesnaževanja, bodo oceani do leta 2025 vsebovali 1 tona plastike na vsake 3 tone rib, do leta 2050 pa bo v njih lahko celo več plastike kot rib (po teži) (WWF, 2018).
- **Izdelki za enkratno uporabo:** Veliko oviro pri upravljanju s plastičnimi odpadki predstavlja neovirana proizvodnja plastičnih izdelkov za enkratno uporabo. Dokler se masovna proizvodnja tovrstnih izdelkov ne bo zmanjšala, bomo težko dosegli zelene spremembe na področju varovanja okolja. Preprosto povedano, plastični izdelki za enkratno uporabo so ogromen problem onesnaženja okolja, in to težavo lahko rešimo samo tako, da jo ustavimo pri viru – če takšnih izdelkov ne bomo uporabljali, se bo povpraševanje po njih zmanjšalo, s tem pa se bo zmanjšala tudi njihova proizvodnja.
- **Proizvodnja plastike v Evropi:** Evropa je za Kitajsko druga največja proizvajalka plastike na svetu, vsako leto pa v morje odvrže 150.000–500.000 ton makroplastike in 70.000–130.000 ton mikroplastike. Večina te plastike pristane v Sredozemskem morju in zato predstavlja veliko grožnjo morskemu ekosistemu. Večji kosi plastike lahko poškodujejo, zadušijo in pogosto ubijejo morske živali, tudi številne zaščitene in ogrožene vrste, na primer morske želve. Še večji problem v Sredozemskem morju pa predstavlja mikroplastika – količina manjših in bolj

zahrbtnih delcev plastike, ki v Sredozemskem morju dosega rekordne ravni: koncentracija mikroplastike je skoraj štirikrat višja kot na »plastičnem otoku«, ki so ga odkrili v severnem delu Tihega oceana. Z vstopom v prehranjevalno verigo ti drobci plastike ogrožajo vse večje število živalskih vrst in zdravje ljudi (WWF, 2018).

- **Ravnanje s plastičnimi odpadki v Evropi:** V letu 2016 so države članice Evropske unije, Norveška in Švica proizvedle 60 milijonov ton plastike in ustvarile 27 milijonov ton plastičnih odpadkov. Le 31 % teh odpadkov je bilo poslanih v reciklažo, 27 % pa jih je končalo na odlagališčih. Preostali del odpadkov so države uporabile za sežig za pridobitev energije. Kar 40 % evropske plastike se porabi za embalažo, s tem pa nastane 16,7 milijona ton odpadkov. Čeprav se situacija počasi izboljšuje, pa za številne evropske države ostaja uporaba odlagališč (brez kakršnega koli recikliranja odpadkov) še vedno prva ali druga izbira pri upravljanju z odpadki: to je prevladujoča praksa v državah Balkana ter na nekaterih območjih vzhodne Evrope. V Italiji, Franciji in Španiji na odlagališčih konča 50 % odpadkov. Tudi v številnih drugih delih sveta je situacija primerljiva ali še slabša (WWF, 2018).
- **Odgovornost korporacij za onesnaževanje:** Glede na poročilo mednarodne organizacije Global Alliance for Incinerator Alternatives (2019) sta multinacionalki Nestlé in Unilever odgovorni za četrtno vse odvržene plastike blagovnih znamk, ki poganja krizo plastičnega onesnaževanja na Filipinih. Zgoraj omenjeni podjetji sta bili po številnih zaključenih revizijah blagovnih znamk in odpadkov, izvedenih v šestih mestih in eni provinci v državi, prepoznani kot največja onesnaževalca. Poročilo ponuja nove dokaze, ki razkrivajo prekomerno proizvodnjo plastičnih izdelkov za enkratno uporabo podjetij Nestlé in Unilever, natančneje plastičnih vrečk (majhne vrečke, ki shranjujejo katerekoli izdelke za enkratno uporabo), ki se tržijo v državah globalnega juga, ne pa tudi v preostalih državah sveta. To poročilo dokazuje, da države JV Azije, ki jih večina krivi za krizo onesnaževanja s plastiko, v resnici niso glavni krivci – odgovornost leži na multinacionalnih korporacijah, kot sta Nestlé in Unilever, ki še naprej povečujejo svojo proizvodnjo nepotrebne plastike za enkratno uporabo na račun dobrobiti skupnosti, vodnih virov in zdravja. Rešitev bi bila, da tovrstna podjetja prenehajo valiti krivdo na potrošnike in potrošnice ter da znatno zmanjšajo svojo proizvodnjo plastike za enkratno uporabo in začnejo vsepovsod po svetu uporabljati sistem ponovnega polnjenja in uporabe. Čas je, da zavrremo prekomerno potrošnjo in korporacije, ki nam želijo še naprej prodajati takšen prekomeren potrošniški življenjski slog. Poročilo »Plastics Exposed: How Waste Assessments and Brand Audits are Helping Philippine Cities Fight Plastic Pollution« je dostopno na povezavi <https://www.no-burn.org/waba2019>.

Literatura in viri:

- Alessi, E. in Di Carlo, G. (2018). *Out of the plastic trap: saving the Mediterranean from plastic pollution*. WWF Mediterranean Marine Initiative. Dostopno na: https://wwfeu.awsassets.panda.org/downloads/a4_plastics_med_web_08june_new.pdf (pridobljeno 11. 11. 2020).
- Ellen MacArthur Foundation. (2017). *The new plastics economy: Rethinking the future of plastics & catalysing action*. Dostopno na: https://www.ellenmacarthurfoundation.org/assets/downloads/publications/NPEC-Hybrid_English_22-11-17_Digital.pdf (pridobljeno 12. 11. 2020).
- Evropski parlament. (2018). *Plastika v oceanih: dejstva, posledice in nova pravila EU*. Dostopno na: <https://www.europarl.europa.eu/news/sl/headlines/society/20181005STO15110/plastika-v-oceanih-dejstva-posledice-in-nova-pravila-eu> (pridobljeno 12. 11. 2020).
- Global Alliance for Incinerator Alternatives. (2019). *Plastics Exposed: How Waste Assessments and Brand Audits are Helping Philippine Cities Fight Plastic Pollution*. Dostopno na: <https://www.no-burn.org/waba2019> (pridobljeno 11. 11. 2020).
- Greenpeace Slovenija. (2019). *Nestlé in Unilever imenovana za največja onesnaževalca s plastiko*. Dostopno na: <https://www.greenpeace.org/slovenia/sporocilo-za-javnost/1294/nestle-in-unilever-imenovana-za-najvecja-onesnazevalca-s-plastiko> (pridobljeno: 8. 9. 2020).
- GRID-Arendal. (2020). *State of the Mediterranean Marine and Coastal Environment*. Dostopno na: <https://www.grida.no/resources/5937> (pridobljeno 8. 9. 2020).
- STA. (2019). *V Sredozemskem morju vsako minuto pristane 33.800 plasten*. Dnevnik. Dostopno na: <https://www.dnevnik.si/1042891424> (pridobljeno 8. 9. 2020).
- WWF. (2020). *A day without plastic*. Dostopno na: https://wwfeu.awsassets.panda.org/downloads/noplastic_wwf2018.jpg (pridobljeno 12. 11. 2020).
- Zavod za pravično trgovino 3MUHE. (2020). *O pravični trgovini*. Dostopno na: <https://www.pravicna-trgovina.si/projekti/o-pravicni-trgovini> (pridobljeno 11. 11. 2020).

02

NE PRINESI MI ROŽ, ČE NISO S TRAVNIKA

RAZRED: 7.

TRAJANJE: 45 MINUT

ŠTEVILO UČENCEV
IN UČENK: 8–30

Vsak od nas je že kdaj od koga prejel ali komu podaril rožo – za rojstni dan, obletnico, uspešen zaključek šole, ob dnevu žena ali pa kar tako. Rože so tudi zelo pogosto darilo, za katerega se odločimo, ko ne vemo, kaj drugega bi lahko podarili. Pa se kdaj vprašamo, od kod te rože prihajajo, v kakšnih pogojih so bile vzgojene, kdo so ljudje, ki delajo na plantažah rož, kakšne posledice ima pridelava rož na njihovo okolje? Globalni trg s cvetjem cveti, a ima hkrati tudi temno stran, ki ni prav nič rožnata. Aktivnost je primerna kot uvodna motivacija pred obravnavanjem gospodarskih značilnosti Zahodne Evrope. Učenci in učenke preko lastnih izkušenj ustvarijo povezavo z obravnavano temo in aktualno problematiko – posledicami trgovanja z rožami kot ene najbolj prepoznavnih dejavnosti na Nizozemskem, ki sega tudi v naš prostor in naša življenja in na katero imamo možnost tudi sami vplivati.

Ključne besede:

- gospodarstvo
- potrošništvo
- trgovina z rožami
- vpliv na okolje

Metode:

- vodena vizualizacija
- uporaba vprašalnika
- delo v parih
- delo v skupinah
- delo s fotografskim gradivom
- diskusija

Cilji aktivnosti:

- učenci in učenke se seznaniijo z ozadjem globalnega trga s cvetjem
- učenci in učenke raziskujejo pojem obdarovanja in iščejo možne alternative
- učenci in učenke kritično razmišljajo o potrošništvu

Povezava aktivnosti z učnimi cilji:

- razumevanje geografskih razsežnosti in posledic povezanosti današnjega sveta
- razumevanje občutljive povezanosti med človekom in naravo
- usposabljanje za uporabo komunikacijskih, miselnih, praktičnih in socialnih veščin za raziskovanje geografskih tem na lokalni, regionalni in globalni ravni
- razumevanje gospodarske usmerjenosti Zahodne Evrope

Medpredmetne povezave:

- domovinska in državljanska kultura in etika
- zgodovina
- gospodinjstvo
- naravoslovje
- biologija

Pripomočki:

- računalnik z internetno povezavo
- projektor
- zemljevid sveta (priporočamo Gall-Petersovo projekcijo)

Priloge:

- **PRILOGA 1:** Besedilo za vodeno vizualizacijo
- **PRILOGA 2:** List z vprašanji (za vsakega učenca in učenko)
- **PRILOGA 3:** Listki z informacijami (za vsak par en listek)
- **PRILOGA 4:** Komplet fotografij
- **PRILOGA 5:** Opisi z ozadjem fotografij

Navodila za izvedbo:

5 minut

KORAK 1

Učencem in učenkam povejte, da boste uro namenili spoznavanju trga z rožami. Predstavite jim potek vizualizacije ter jih popeljite skozi vodeno vizualizacijo o cvetlici. Učenci in učenke naj se udobno namestijo in za lažjo predstavo za kratek čas zaprejo oči. Z mirnim glasom počasi preberite besedilo (**PRILOGA 1**). Ko končate, naj učenci in učenke počasi odprejo oči, in kdor želi, si lahko v zvezek nariše svojo cvetlico.

10 minut

KORAK 2

Učencem in učenkam razdelite liste s tremi vprašanji (**PRILOGA 2**) ter jim razložite, da bo v razredu potekala »premična debata«. Vsak izmed njih mora pridobiti odgovore od treh sošolcev oz. sošolk. To naredijo tako, da se prosto premikajo po razredu in ko zaslišijo vaš plosk, se ustavijo ter začnejo pogovor z osebo, ki jim stoji najbližje. Po eni minuti končajo, se ponovno začnejo premikati ter ob plosku poiščejo novo osebo za pogovor.

5 minut

KORAK 3

Učenci in učenke ostanejo v paru z zadnjo osebo, s katero so se pogovarjali. Vsak par dobi listek z informacijo (**PRILOGA 3**). Fotografije (**PRILOGA 4**) razporedite po tleh po prostoru. Pari naj si najprej preberejo informacijo na listku, nato pa naj si skupaj ogledajo fotografije ter se postavijo k tisti, ki je po njihovem mnenju najbolj povezana z informacijo na listku. Na ta način se bo oblikovalo 5 skupin. Če je učencev in učenk manj, jih lahko združite v 3 skupine. V nadaljevanju naj si učenci in učenke v skupinah predstavijo informacije z listkov. Pri tem naj:

- a. vsak par utemelji, zakaj si je izbral ravno to fotografijo;
- b. skupina poskuša ugotoviti, kje je bila fotografija posneta in kaj predstavlja.

10 minut

KORAK 4

Učenci in učenke naj sedejo v krog, vsaka skupina pa naj nato ostalim predstavi svojo fotografijo in ugotovitve (informacije z listkov, ozadje in lokacijo fotografije). Nato jim razkrijte pravo ozadje fotografij (**PRILOGA 5**). Razložite jim, kje pridelajo največ rož in katere države jih največ uvozijo, pri tem pa lahko na tablo projicirate zemljevid s podatki o globalni trgovini z rožami (**KOTIČEK ZA INFORMACIJE**) in izpostavite nekaj zanimivih podatkov. Nato učencem in učenkam predvajajte predstavitveni videoposnetek za film »Cvetoči posel« (angl. *A Blooming Business*, 2009), ki predstavlja ozadje pridelave rož v Keniji (**DODATNI PREDLOGI**).

15 minut

KORAK 5

Nadaljujte z diskusijo o pridelavi in prodaji rezanega cvetja po svetu, pri čemer so vam lahko v pomoč naslednja vprašanja:

- Kaj vas je med aktivnostjo najbolj presenetilo?
- Kaj je največja težava pri trgovanju z rožami?
- Kdo ima pri trgovanju z rožami največ koristi?
- Kakšne so posledice trgovanja z rožami za okolje in lokalno prebivalstvo, kjer rože pridelujejo?
- Ali obstaja alternativa takšni trgovini z rožami?

Učencem in učenkam povejte, da obstajajo podjetja, ki trgujejo na okolju in ljudem bolj prijazen in trajnosten način – njihovo cvetje je označeno s certifikatom »Fair flowers – Fair plants«.

- Kako ste tudi sami povezani s proizvodnjo rož?
- Zakaj si sploh podarjamo rože?
- Ali sedaj kako drugače gledate na rože, predvsem na rezano cvetje? Kako?

Navežite se na odgovore, ki so jih učenci in učenke pridobili med »premično debato«.

Za zaključek učencem in učenkam zastavite vprašanje: *Odpravljate se na rojstni dan in od vas se pričakuje, da boste slavljenču oz. slavljenki prinesli manjše darilo, denimo rože, vi pa nimate časa za nakup. Kaj boste storili?*

Dodatni predlogi:

- Z učenci in učenkami si oglejte film »**Cvetoči posel**« (angl. *A Blooming Business*, 2009), ki predstavlja ozadje pridelave rož v Keniji, ter nadaljujte s poglobljeno diskusijo o vplivu trgovine z rožami na okolje in lokalno prebivalstvo ter našo vlogo pri tem. DVD s filmom je del priročnika *Svet med vrsticami* (Humanitas, 2012) in je na voljo s slovenskimi podnapisi.
- Učenci in učenke naj za domačo nalogo pridobijo odgovore na vprašanja z lista še od svojih družinskih članov in članic ter prijateljev in prijateljic. Povzetek odgovorov naj pri naslednji uri predstavijo v razredu. Uro nadaljujte z izdelavo zemljevida globalne trgovine z rožami, pri čemer naj učenci in učenke podatke poiščejo s pomočjo računalnika, tablice ali mobilnega telefona.
- Aktivnost lahko izvedete 8. marca na dan žena ali 14. februarja na valentinovo ter s tem učenke in učenke spodbudite k razmisleku o alternativnemu obdarovanju svojih najbližjih.
- Učenci in učenke lahko za domačo nalogo oblikujejo t. i. problemsko drevo. Ta metoda pomaga razumeti obravnavani problem v širšem smislu. Deblo drevesa predstavlja težavo – v tem primeru je težava lahko to, da »cvetličarne v Sloveniji uvažajo rože iz držav globalnega juga«. Pri koreninah drevesa naj učenci in učenke zapišejo vsaj pet vzrokov problema in pri vejah vsaj pet posledic. Slednje so lahko pozitivne ali negativne. Dodajo lahko tudi sadove drevesa, ki naj predstavljajo vsaj štiri rešitve. Te rešitve se dotikajo različnih ravni problema.

Kotiček za informacije:

- Industrija rezanega cvetja na Nizozemskem raste že od sedemdesetih let prejšnjega stoletja. Po podatkih organizacije The Observatory of Economic Complexity (OEC) je bilo v letu 2018 rezano cvetje 350. najbolj prodajan izdelek na svetu.
- Leta 2018 so bile največje izvoznice rož Nizozemska (43,6 %), Kolumbija (16,2 %), Ekvador (9,45 %), Kenija (6,83 %) in Etiopija (2,57 %), največje uvoznice rož pa ZDA (20,3 %), Nemčija (14,2 %), Velika Britanija (10,2 %) Nizozemska (9,4 %), in Rusija (6,14 %) in Francija (5,93 %) (OEC, 2018).
- Zemljevid s podatki o globalni trgovini z rožami je dostopen na spletni strani podjetja Rabobank: https://research.rabobank.com/far/en/sectors/regional-food-agri/world-floriculture_map_2016.html.
- Če so bile rože pridelane v državi članici EU, so lahko tretirane zgolj s sredstvi, ki so registrirana za uporabo v Evropski uniji. Bolj problematične so rože, ki prihajajo iz držav, v katerih je nabor dovoljenih učinkovin precej večji kot v EU. Težava je, da pri rezanem cvetju ni navedeno, od kod ta prihaja. Izvor je zapisan le pri določenih okrasnih rastlinah, ki morajo biti opremljene z rastlinskim potnim listom (Prijatelj Videmšek, 2019).
- Številne organizacije po svetu poskušajo povečati zavedanje o negativnih vplivih, ki jih povzroča pridelava rož v gospodarsko neprivilegiranih državah. Potrošnja in nakupovalne navade želijo spremeniti tako, da kupcem in kupkam postane pomembno, da so rože proizvedene v družbi in okolju prijaznih pogojih. Ena od alternativnih možnosti za tradicionalno pridelavo rož – takšno, ki zagotavlja boljše delovne pogoje za delavce in delavke na nasadih rož in znižuje okoljsko onesnaževanje – so rože s certifikati. Več informacij o certificiranju rož: <http://fairflowersfairplants.com/nl/home>, <https://www.flocert.net/certification-in-numbers-flowers-and-plants> in <https://www.fairtrade.net/product/flowers-and-plants>.
- Največ certificiranih rož iz sistema pravične trgovine sta v letu 2018 pridelali Kenija in Etiopija (730 milijonov rož oz. 88 % vseh certificiranih rož). Največ rož iz teh dveh držav je bilo izvoženih na Nizozemsko (Flocert, 2018).

Literatura in viri:

Aktivnost je povzeta po delavnici Krhke potnice, ki so jo v okviru projekta Svet v nakupovalnem vozičku razvili projektni partnerji, objavljena pa je tudi v priročniku Svet med vrsticami (Humanitas, 2012).

- Balch, O. (2015). *The women suffering for your Valentine's Day flowers*. The Guardian. Dostopno na: <https://www.theguardian.com/sustainable-business/2015/feb/12/the-women-suffering-for-your-valentines-day-flowers> (pridobljeno 2. 9. 2020).
- Biolek, J., Čajka, A. [idr.], R. Suša (ur.). (2012). *Svet med vrsticami: priročnik za učitelje, ki jih zanima globalno učenje*. Ljubljana: Društvo Humanitas.
- FloCERT. (2018). *Certification in numbers: Flowers and plants*. Dostopno na: <https://www.flocert.net/certification-in-numbers-flowers-and-plants> (pridobljeno 2. 9. 2020).
- Lufkin, B. (2019). *Why are flowers so expensive?* BBC. Dostopno na: <https://www.bbc.com/worklife/article/20170919-why-so-many-people-overspend-on-their-holidays> (pridobljeno 2. 9. 2020).
- Prijatelj Videmšek, M. (2019). *Ko boš prišel, nikoli ne prinesi mi rož*. Delo. Dostopno na: <https://www.delo.si/novice/slovenija/ko-bos-prisel-nikoli-ne-prinesi-mi-roz-150147.html> (pridobljeno 2. 9. 2020).
- Rijswick, van C. (2016). *World Floriculture Map 2016: Equator Countries Gathering Speed*. Rabobank Research. Dostopno na: https://research.rabobank.com/far/en/sectors/regional-food-agri/world_floriculture_map_2016.html (pridobljeno 2. 9. 2020).
- The Observatory of Economic Complexity. (2018). *Cut Flowers*. Dostopno na: <https://oec.world/en/profile/hs92/20603> (pridobljeno 2. 9. 2020).

Fotografije:

- Balch, O. (2015). *The women suffering for your Valentine's Day flowers*. The Guardian. Foto: Munoz, L. Dostopno na: <https://www.theguardian.com/sustainable-business/2015/feb/12/the-women-suffering-for-your-valentines-day-flowers> (pridobljeno 2. 9. 2020).
- Bertknot. (2010). *Flower auction aalsmeer*. Dostopno na: <https://flic.kr/p/dMc6ar> (pridobljeno 2. 9. 2020).
- BTC City. (2019). *Cvetličarna Florjana*. Dostopno na: [https://www.btc-city.com/images/default-source/partnergallery/534-cvetli%C6%92arna-florjana-\(3\).jpg?sfvrsn=11494dba_2](https://www.btc-city.com/images/default-source/partnergallery/534-cvetli%C6%92arna-florjana-(3).jpg?sfvrsn=11494dba_2) (pridobljeno 2. 9. 2020).
- Norton, S. (2015). *The environmental impact of our hunger for Valentine's roses*. Dostopno na: <https://www.independent.co.uk/news/world/africa/the-environmental-impact-of-our-hunger-for-valentines-roses-10045176.html> (pridobljeno 2. 9. 2020).
- Richard, T. (2007). *Fairtrade flowers*. Dostopno na: <https://flic.kr/p/D3KLd> (pridobljeno 2. 9. 2020).

03

NA BEGU ZARADI PODNEBNIH SPREMOMB

RAZRED: 7.

TRAJANJE: 45 MINUT

ŠTEVILO UČENCEV
IN UČENK: 12–32

Migracije niso nov pojav, ljudje se zaradi različnih razlogov selijo že od začetka zgodovine človeštva. Razlogi za migracije ljudi so različni, ključno vprašanje pa je, ali se ljudje selijo prostovoljno ali pa so v to prisiljeni. Neugodno ali nevzdržno bivalno okolje je eden izmed razlogov za selitve že odkar ljudje obstajamo. Danes s tem povezujemo tudi posledice podnebnih sprememb, ki ljudem onemogočajo življenje na določenem območju. Aktivnost izpostavlja povezanost okoljske pravičnosti in migracijskih vprašanj, učenci in učenke pa se seznanijo s problematiko podnebnih sprememb, predvsem z njihovimi posledicami. Čeprav posledice podnebnih sprememb upravičeno naslavljamo kot globalni izziv, se moramo zavedati, da bodo kratkoročno gledano te najbolj prizadele ekonomsko deprivilegirane države globalnega juga.

Ključne besede:

- podnebne spremembe
- ogrožena območja
- okoljske migracije
- begunci in begunke

Metode:

- delo v skupinah
- delo z besedilom
- uporaba zemljevidov
- miselni vzorec
- gledališke tehnike
- diskusija

Cilji aktivnosti:

- učenci in učenke spoznajo možne posledice podnebnih sprememb za prebivalstvo in gospodarstvo
- učenci in učenke spoznajo vzroke za pojav okoljskih migracij
- učenci in učenke sklepajo o posledicah migracij zaradi okoljskih dejavnikov

Povezava aktivnosti z učnimi cilji:

- opisovanje življenjskih razmer ljudi v posameznih toplotnih pasovih
- spoznavanje vpliva podnebnih sprememb in razumevanje razlogov zanje
- razumevanje občutljive povezanosti med človekom in naravo
- razumevanje geografske razsežnosti in posledic povezanosti današnjega sveta

Medpredmetne povezave:

- domovinska in državljanska kultura in etika
- zgodovina
- okoljska vzgoja
- biologija

Pripomočki:

- atlas sveta (več izvodov za skupino 1)
- komplet barvnih flomastrov (za vsako skupino)
- plakat ali šelešamer (za skupini 2 in 3)

Priloge:

- **PRILOGA 1:** Nema karta sveta, natisnjena na večjem formatu (za skupino 1)
- **PRILOGA 2:** Infografika in seznam posledic podnebnih sprememb (za skupino 1)
- **PRILOGA 3:** Delovni list s članki in vprašanji (za skupino 2)
- **PRILOGA 4:** Delovni list s članki in vprašanji (za skupino 3)
- **PRILOGA 5:** Zemljevid ogroženih območij (za skupino 4)
- **PRILOGA 6:** Delovni list z vprašanji (za skupino 4)

Navodila za izvedbo:

KORAK 1

V uvodu učencem in učenkam napovejte, da je aktivnost namenjena preučevanju posledic podnebnih sprememb. Po potrebi na začetku ure ponovite, kaj povzroča podnebne spremembe.

Učenci in učenke naj nato razmislijo:

- a. katere države najbolj prispevajo k podnebnim spremembam in katere najmanj;
- b. katere države bodo utrpeli hujše posledice podnebnih sprememb;
- c. katere države se bodo na posledice podnebnih sprememb lažje prilagodile.

Razložite jim, da so podnebne spremembe globalen izziv, najbolj ogroženi pa so ali še bodo tisti deli sveta, ki k problemu podnebnih sprememb prispevajo najmanj – bodisi zaradi svoje geografske lege bodisi zaradi tega, ker tamkajšnje države nimajo sredstev za spopadanje s posledicami podnebnih sprememb. Kratkoročno bodo torej bolj prizadete ekonomsko deprivilegirane države globalnega juga. Eden izmed razlogov za to je večja ranljivost teh držav, saj se nahajajo v predelih sveta, kjer bodo te spremembe najbolj izrazite; hkrati pa so njihova gospodarstva bolj vezana na sektorje, ki so močno odvisni od podnebja (v prvi vrsti kmetijstvo). Delno so te države ranljive tudi zato, ker imajo manj kapitala in sredstev, ki jih lahko namenijo prilagajanju gospodarstva in zaježitvi negativnih učinkov sprememb.

Kot primer lahko navedete Bangladeš in Nizozemsko, ki sta si reliefno precej podobna. V Bangladešu, kjer večina ozemlja leži manj kot deset metrov nad morsko gladino, bo opazen dvig slednje pomenil katastrofalne posledice za državo. Na drugi strani ima podobno težavo tudi Nizozemska, a ima na voljo precej več sredstev in boljšo infrastrukturo, posledično pa tudi več znanja in izkušenj, da se s tem izzivom spoprime in se ga loteva že zdaj.

KORAK 2

Učence in učenke razvrstite v štiri skupine:*

4. Prva skupina bo ugotavljala, iz katerih območij sveta bo v prihodnjih letih predvidoma največ okoljskih beguncev in begunk.
5. Druga skupina bo raziskala območja, kjer težave povzroča širjenje puščave (dezertifikacija oz. opuščavljanje).
6. Tretja skupina bo raziskala okoliščine okoljskih beguncev in begunk v Evropi.
7. Četrta skupina bo napisala kratek scenarij za primer, da države glede podnebnih sprememb ne bodo ukrepale.

*Druga in tretja skupina sta lahko številčnejši.

Navodila za skupine:

1. SKUPINA: OBMOČJA Z NAJVEČ PODNEBNIMI BEGUNCI IN BEGUNKAMI V PRIHODNOSTI
Skupini razdelite več izvodov atlasa sveta, plakat z nemo karto sveta (**PRILOGA 1**), delovni list z infografiko in seznamom posledic podnebnih sprememb (**PRILOGA 2**) ter komplet barvnih flomastrov. S pomočjo zemljevidov posameznih celin oziroma tematskih zemljevidov ter informacij na delovnem listu naj učenci in učenke poiščejo konkretna območja, ki bodo najbolj dovzetna za posledice podnebnih sprememb v prihodnjih letih. Imena najdenih območij naj si zapišejo v zvezek, nato pa jih ustrezno označijo na nemi karti sveta. Zemljevid morajo tudi ustrezno opremiti (napisati ime, narediti legendo).

2. SKUPINA: OBMOČJA OKOLJSKIH MIGRACIJ ZARADI ŠIRJENJA PUŠČAV
Skupini razdelite plakat oz. šelešamer, komplet barvnih flomastrov ter delovne liste s članki in vprašanji, na katere morajo učenci in učenke najti odgovore (**PRILOGA 3**). Opozorite jih, da vsi odgovori niso navedeni v člankih, tako da lahko za pomoč pri reševanju uporabijo tudi druge vire (učbenike, računalnik, tablico ali mobilni telefon). Odgovore na zastavljena vprašanja naj v obliki miselnega vzorca narišejo na plakat.

3. SKUPINA: PODNEBNE SPREMEMBE IN OKOLJSKE MIGRACIJE V EVROPI

Skupini razdelite plakat oz. šelesamer, komplet barvnih flomastrov ter delovne liste s članki in vprašanji, na katere morajo učenci in učenke najti odgovore (**PRILOGA 4**). Opozorite jih, da vsi odgovori niso navedeni v člankih, tako da lahko za pomoč pri reševanju uporabijo tudi druge vire (učbenike, računalnik, tablico ali mobilni telefon). Odgovore na zastavljena vprašanja naj v obliki miselnega vzorca narišejo na plakat.

4. SKUPINA: NAJBOLJ ČRN SCENARIJ GLEDE OKOLJSKIH BEGUNCEV IN BEGUNK

Skupini razdelite plakat oz. šelesamer, komplet barvnih flomastrov, kopijo zemljevida ogroženih območij (**PRILOGA 5**) in delovni list z vprašanji (**PRILOGA 6**). Učenci in učenke naj si pozorno ogledajo zemljevid, preberejo vprašanja z delovnega lista ter razmislijo, kaj se bo zgodilo, če države in svetovna skupnost ne bodo ukrepale v zvezi s podnebnimi spremembami. Nato naj najbolj črn scenarij napišejo ali narišejo na plakat, če želijo, pa lahko pripravijo tudi kratek skeč o tem, kaj se bo po njihovem mnenju zgodilo. V pripravo scenarija naj vključijo odgovore na vprašanja z delovnega lista.

15 minut

KORAK 3

Ko skupine končajo z delom, naj učenci in učenke sedejo v krog. Vsaka skupina naj nato svoje ugotovitve in izdelke predstavi ostalim (za predstavitev imajo na voljo 3 minute). Nadaljujte z diskusijo, pri kateri si lahko pomagata z naslednjimi vprašanji:

- *Kaj vas je pri delu v skupinah najbolj presenetilo?*
- *Koliko in kakšne informacije o okoljskih migracijah ste do sedaj poznali? Kje ste jih dobili?*
- *V katerih delih sveta oz. državah ljudje najbolj občutijo posledice podnebnih sprememb oz. jih bodo najbolj občutili v prihodnosti? Zakaj?*
- *Kdo je po vašem mnenju odgovoren za blaženje posledic podnebnih sprememb? Kaj bi morali storiti?*
- *Kaj lahko naredimo kot posamezniki in posameznice, da bi prispevali k zmanjšanju podnebnih sprememb?*

Ob zaključku lahko plakate, ki so jih izdelale skupine, nalepite na vidno mesto v razredu, na šolskem hodniku ali knjižnici, da si jih bodo lahko ogledali tudi ostali učenci in učenke ter zaposleni na šoli.

Dodatni predlogi:

- Aktivnost lahko razširite z eno od spodnjih izkustvenih delavnic, ki bodo učencem in učenkam omogočile boljše razumevanje doživljanja okoljskih beguncev oziroma begunk:
 - »Domišljijско potovanje« – učenci in učenke se poskusijo postaviti v kožo begunca oz. begunke tik pred begom z doma ter razmišljajo o tem, kaj bi storili, če bi morali pobegniti. Podrobna navodila za aktivnost so na voljo v bazi gradiv na spletni Društva Humanitas.
 - »Migracijske žogice« – učence in učenke s pomočjo igre povezav spodbudite k razmisleku in zbiranju informacij o migracijah, njihovih vzrokih in vplivih na okolje ter ljudi. Podrobna navodila za aktivnost so na voljo v bazi gradiv na spletni Društva Humanitas.
- Aktivnost lahko izvedete tudi v 8. razredu (navežete se na primere z afriške celine ter povezavo s Sredozemljem) ali v 9. razredu (navežete se na primere posledic gospodarskega razvoja na okolje ter na pomembnost ohranjanja okolja za trajnostni razvoj družbe v sedanosti in prihodnosti).

Kotiček za informacije:

- **Okoljske migracije:** Aktivnost se navezuje na okoljske migracije ter na okoljske begunce in begunke. Jasna ločnica med pojmi, ki opredeljujejo ljudi, ki so se primorani seliti zaradi podnebnih in okoljskih dejavnikov, ni jasna niti v mednarodnih pravnih dokumentih, kar vpliva tudi na samo obravnavo in položaj teh ljudi. Strokovnjaki in strokovnjakinje zato predlagajo, da zaradi težavnosti posodobitve Konvencije o statusu beguncev (OZN, 1951) ljudi, ki so se primorani seliti zaradi zgoraj navedenih razlogov, poimenujemo okoljski migranti in

migrantke. Medtem ko bo do poenotenja v poimenovanju najbrž minilo še nekaj časa, je leta 2020 Odbor za človekove pravice pri Združenih narodih razsodil, da se beguncev in begunk, ki bežijo pred posledicami podnebnih sprememb, ne sme pregnati nazaj v njihovo izvirno državo. Po podatkih medvladne skupine za podnebne spremembe naj bi bilo tistih, ki se selijo zaradi podnebnih sprememb, od 20 do 30 milijonov, njihovo število pa bi lahko v naslednjih letih še precej naraslo. Za ljudi, ki so prisiljeni zapustiti svoje domove, zaenkrat še ne obstaja enoten izraz – nekateri jih imenujejo »okoljski begunci in begunke«, drugi »okoljsko razseljeni ljudje«, Mednarodna organizacija za migracije pa uvaja termin »prisilni podnebni migranti«, saj je njihovo preseljevanje neprostoovoljno.

- **Razlogi za migracije:** Razlogov, zakaj se ljudje odločijo zapustiti svojo matično državo, je več in jih pogosto ni mogoče uvrstiti v eno samo kategorijo – med okoljskimi in ekonomskimi razlogi denimo ni jasne ločnice. Za pridobitev mednarodne zaščite (azila) v večini držav ta dva razloga ne zadoščata. Po Ženevski konvenciji ljudem, ki so prisiljeni zapustiti svoje domove zaradi posledic podnebnih sprememb, ni priznana mednarodna zaščita in posledično tudi ne status begunca. Poleg tega Konvencija beleži le čezmejne premike, večina podnebnih beguncev in begunk pa je internih in se preseljujejo znotraj lastne države (SameWorld, b. l.).
- **Podnebna oz. širše okoljska pravičnost** je zavzemanje za dostojno življenje na ohranjenem planetu za vse. Dostojno življenje na uničenem planetu ni mogoče, življenje v revščini na ohranjenem planetu pa je nespremenljivo. Zavezanost podnebni in okoljski pravičnosti pomeni dvoje: (1) odpravljanje socialnih in ekonomskih krivic ter sistemskih ureditev, ki te krivice povzročajo, ter (2) na pravičnosti in solidarnosti utemeljeno reševanje podnebne krize na nacionalni in globalni ravni. Odgovora na okoljsko krizo tako ne iščemo toliko v tehničnih popravkih, temveč predvsem v opolnomočenju posameznikov in posameznic ter skupnosti, prerezporeditvi moči in virov ter uvajanju novih načinov pravičnejšega in naravi prijaznejšega sobivanja na skupnem planetu (Mladi za podnebno pravičnost, b. l.).

Literatura in viri:

- ARSO. (b. l.). *Dezertifikacija in podnebne spremembe – globalni izziv*. Dostopno na: <http://www.arso.gov.si/novice/datoteke/021902-dezertifikacija.pdf> (pridobljeno: 24. 8. 2020).
- Bournay, E. (2007). *Atlas environnement 2007 du Monde Diplomatique*. Dostopno na: https://i0.wp.com/nofrakkingconsensus.com/wp-content/uploads/2011/04/missing_map1.jpg (pridobljeno 24. 8. 2020).
- B. V. (2015). *Zaradi suše v Španiji in »oljne ebole« v Italiji olivno olje dražje*. Dostopno na: <https://www.rtvsllo.si/okolje/novice/zaradi-suse-v-spaniji-in-oljne-ebole-v-italiji-olivno-olje-drazje/370444> (pridobljeno 7. 9. 2020).
- Community blog. (2018). *Africa's Great Green Wall – Symbol of hope and human resilience*. Dostopno na: <https://community.standardbank.co.za/t5/Community-blog/Africa-s-Great-Green-Wall-Symbol-of-hope-and-human-resilience/ba-p/421115#> (pridobljeno 4. 9. 2020).
- Delo. (b. l.). *Ključni vplivi podnebnih sprememb v Evropi*. Dostopno na: https://www.delo.si/assets/media/other/20121210/1205_PodnebneSpremembeVEU.pdf (pridobljeno 24. 8. 2020).
- F. L. (2007). *Nizozemski strah pred potopom*. Dostopno na: <https://www.dnevnik.si/252512> (pridobljeno 7. 9. 2020).
- Great Green Wall. (b. l.). *History*. Dostopno na: <https://www.greatgreenwall.org/history> (pridobljeno 7. 9. 2020).
- Leone, UL. (2017). *Nasad oljk*. Dostopno na: <https://pixabay.com/photos/olive-trees-field-tree-agriculture-2660028> (pridobljeno 7. 9. 2020).
- Lupa portal. (2018). *Afriški veliki zeleni zid*. Dostopno na: <https://www.lupa-portal.si/vsebina/aktualno/afriški-veliki-zeleni-zid> (pridobljeno 24. 8. 2020).
- Mladi za podnebno pravičnost. (2019). *Kaj je podnebna pravičnost*. Dostopno na: <https://zapodnebnopravicnost.si> (pridobljeno 24. 8. 2020).
- Pečan, J. (2020). *Podnebne spremembe in migracije*. Sloga. Dostopno na: <http://www.sloga-platform.org/podnebne-spremembe-in-migracije> (pridobljeno 4. 9. 2020).
- P. K. (2017). *Na Portugalskem samo v nedeljo 440 požarov; najmanj 30 ljudi je umrlo*. Dostopno na: <https://www.rtvsllo.si/svet/na-portugalskem-samo-v-nedeljo-440-pozarov-najmanj-30-ljudi-je-umrlo/435303> (pridobljeno 7. 9. 2020).
- Rijkswaterstaat. (b. l.). *Jez Haringvliet, zgrajen leta 1971, vključuje konstrukcijo iz 17 zapornic*. Vir: Dostopno na: <https://beeldbank.rws.nl> (pridobljeno 7. 9. 2020).

- SameWorld. (b. l.). SameWorld Educational Platform. Dostopno na: <http://edu-kit.sameworld.eu> (pridobljeno 4. 9. 2020).
- Sušnik, A. (b. l.). Dezertifikacija in podnebne spremembe – globalni izziv. Urad za meteorologijo / ARSO. Dostopno na: <http://www.arso.gov.si/novice/datoteke/021902-dezertifikacija.pdf> (pridobljeno 24. 8. 2020).
- Toman, M. J. (2014). Aralsko jezero, spomenik človeškega pohlepa. Delo. Dostopno na: <https://www.delo.si/novice/okolje/aralsko-jezero-spomenik-cloveskega-pohlepa.html> (pridobljeno 4. 9. 2020).
- Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj. (5. 6. 2019). Infografika: Podnebne spremembe in projekcije za Slovenijo. Dostopno na: <https://www.umanotera.org/novice/infografika-podnebne-spremembe-in-projekcije-za-slovenijo> (pridobljeno 4. 9. 2020).
- Wikimedia Commons. (2020). A comparison of the Aral Sea in 1989 (left) and 2014 (right). Foto: NASA. Collage by Producercunningham (2014). Dostopno na: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:AralSea1989_2014.jpg (pridobljeno 4. 9. 2020).
- Wikimedia Commons. (2018). First Russian boats on the Aral Sea. Akvarel: Taras Shevchenko (1848). Dostopno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Aral_Sea (pridobljeno 4. 9. 2020).
- Wikimedia Commons. (2020). Ships in the Aral Sea, Mo'ynoq. Foto: Adam Harangozó (2018). Dostopno na: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ships_in_the_Aral_Sea,_Mo%E2%80%98ynoq.jpg (pridobljeno 4. 9. 2020).
- Wikimedia Commons. (2018). Zemljevid jezera Čad, ki prikazuje površino jezera med letoma 1972 in 2007. Dostopno na: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lake_Chad_map_showing_receding_water_area_and_level_1972-2007.svg (pridobljeno 4. 9. 2020).
- Wikipedija. (2020). Environmental migrant. Dostopno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Environmental_migrant#Types (pridobljeno 24. 8. 2020).

04

EN SVET

RAZRED: 8.

TRAJANJE: 45 MINUT

ŠTEVILO UČENCEV
IN UČENK: 6–30

Predstave, ki jih imamo o svetu, si oblikujemo na podlagi informacij, ki so nam dostopne. Tudi uporaba različnih zemljevidov oz. projekcij sveta vpliva na dojemanje sveta okoli nas. Problematično pa je, če ves čas uporabljamo le en zemljevid in hkrati ne pomislimo na to, da prikazuje le del širše slike. Aktivnost učenke in učenke spodbudi k raziskovanju, kako velike so dejansko celine in koliko ljudi živi na kateri izmed njih ter koliko bogastva je v rokah peščice najbogatejših. Velike številke, ki si jih je običajno težko predstavljati, postanejo bolj razumljive, predstave o razlikah med posameznimi deli sveta pa bolj nazorne. Aktivnost je primerna kot uvod v obravnavo različnih globalnih tem, kot so globalizacija, onesnaževanje okolja, globalni trg s hrano, migracije idr.

Ključne besede:

- zemljevidi in projekcije sveta
- prebivalstvo
- bogastvo
- kolonizacija
- globalizacija

Metode:

- uporaba zemljevidov
- interaktivna igra
- timsko delo
- diskusija
- ogled videoposnetka (v primeru nadaljevanja ali razširitve aktivnosti)

Cilji aktivnosti:

- učenci in učenke poustvarijo sliko našega planeta, ki prikazuje porazdelitev svetovnega prebivalstva in bogastva
- učenci in učenke raziskujejo vzroke in posledice neenakomerne porazdelitve prebivalstva in bogastva po svetu
- učenci in učenke razmislijo o svojih pogledih in razumevanju sveta
- učenci in učenke iščejo alternativne predloge za skupno reševanje globalnih izzivov

Povezava aktivnosti z učnimi cilji:

- razumevanje geografskih razsežnosti in posledic povezanosti današnjega sveta
- primerjava geografske lege in velikosti celin
- opisovanje vzrokov in posledic različne gostote poselitve
- oblikovanje stališč in vrednot, kot so spoštovanje drugih narodov in kultur, mednarodno sodelovanje in solidarnost

Medpredmetne povezave:

- domovinska in državljanska kultura in etika
- zgodovina
- matematika
- likovna umetnost
- tuji jezik

Pripomočki:

- velik zemljevid sveta (Gall-Petersova projekcija)
- globus
- 100 figuric, ki predstavljajo svetovno prebivalstvo, in 100 gumbov, ki predstavljajo svetovno bogastvo*
- računalnik z internetno povezavo
- projektor

* Uporabite lahko tudi druge manjše predmete, npr. kamenčke, suh grah ali fižol, različne odpadne materiale.

Priloge:

- **PRILOGA 1:** Različni zemljevidi
- **PRILOGA 2:** Tabela s podatki o svetovnem prebivalstvu in bogastvu za leto 2019*

*Pred izvedbo aktivnosti preverite aktualne podatke ter jih posodobite v tabeli.

Navodila za izvedbo:

10 minut

KORAK 1

Na sredino prostora položite zemljevid sveta (Gall-Petersovo projekcijo) ter učence in učenke povabite, da se razvrstijo okoli njega. Vprašajte jih, če se jim zdi zemljevid sveta drugačen od tistega, ki ga poznajo in običajno vidijo v šoli, učbenikih, medijih idr. Ob tem jim predstavite še nekaj drugih zemljevidov (**PRILOGA 1**), ki jih projicirajte na tablo, ter izpostavite, da je uporaba kateregakoli zemljevida nujno kompromis, saj je sferično obliko Zemlje nemogoče natančno predstaviti na dvodimenzionalnem zemljevidu.

Predstavite jim značilnosti Mercatorjeve in Gall-Petersove projekcije sveta (**KOTIČEK Z INFORMACIJAMI**), pri tem pa izpostavite, da se je pred uporabo izbranega zemljevida potrebno vprašati, s kakšnim namenom je bil izdelan (pomorska navigacija ipd.) ter kakšne vtise o svetu sproža (npr. da so nekatere celine večje, kot so v resnici; da je izbrana celina v središču sveta ipd.). Ob uporabi različnih zemljevidov si lahko zastavimo množico zanimivih vprašanj – na primer zakaj je na vseh zemljevidih severna polobla na vrhu, južna pa na dnu, če je Zemlja okrogla? Ali tudi v vesolju vemo, kje je sever in kje je jug? Učenci in učenke naj si dejanske oblike in položaj celin nato ogledajo še na globusu ter jih primerjajo s tistimi na zemljevidih.

10 minut

KORAK 2

Z učenci in učenkami ponovite, koliko ljudi trenutno živi na Zemlji, ter jih vprašajte, koliko ljudi predstavlja 1 % svetovnega prebivalstva (v letu 2020 je bilo to približno 77 milijonov ljudi). Nato jim razdelite 100 figuric in jim razložite, da predstavljajo 100 % svetovnega prebivalstva. Učenci in učenke naj ocenijo odstotek svetovnega prebivalstva na posameznih celinah in na zemljevidu sveta ustrezno porazdelijo 100 figuric. Glede porazdelitve figuric naj se med seboj dogovorijo, pri porazdelitvi pa naj sodelujejo vsi.

Ko razporedijo figurice, rezultate (število figuric, ki so jih postavili na posamezno celino) zapišite na tablo. Nato jim za vsako celino posebej razkrijete pravilne podatke, ki so navedeni v tabeli (**PRILOGA 2**) ter jih pri tem vprašajte, na katero celino bodo predstavili višek figuric oz. s katere celine bodo vzeli manjkajoče figurice. Za primerjavo zapišite na tablo tudi pravilne rezultate (dejansko število ljudi na posamezni celini).

Učenci in učenke naj si ogledajo razporeditev prebivalstva po svetu, pri tem pa jim postavite nekaj vprašanj:

- Kateri podatki so vas najbolj presenetili in zakaj?
- Od kod izvirajo vaše predstave o številu ljudi na posameznih celinah? Kdo ali kaj oblikuje naše predstave o porazdelitvi svetovnega prebivalstva?
- Zakaj je prebivalstvo tako neenakomerno porazdeljeno po celinah?
- Kje je največja koncentracija prebivalstva in kje se nahajajo največja mesta? Zakaj?
- Kakšna je porazdelitev prebivalstva v Sloveniji?

10 minut

KORAK 3

Učencem in učenkam razdelite 100 kovancev, ki predstavljajo 100 % svetovnega bogastva (»svetovni dohodek«, merjen v bruto domačem proizvodu – BDP). Vprašajte jih, kaj je BDP ter kaj dejansko meri in česa ne vključuje. Izpostavite dejstvo, da ta indeks zaradi svojih omejitev ne kaže realne slike kakovosti bivanja v posameznih državah oz. razlik znotraj samih držav in celin (**KOTIČEK ZA INFORMACIJE**).

Predstavite jim tudi nekaj drugih indeksov ter njihove prednosti in pomanjkljivosti (npr. indeks človekovega razvoja, indeks sreče, indeks srečnega planeta, indeks družbenega napredka idr.). Nato ponovite enak postopek kot pri porazdelitvi prebivalstva – učenci in učenke naj se pogovorijo o porazdelitvi svetovnega bogastva ter kovance porazdelijo po celinah. Rezultate porazdelitve zapišite na tablo ter nato predstavite pravilne podatke (**PRILOGA 2**).

KORAK 4

Učenci in učenke naj sedejo v krog okoli zemljevida. Nadaljujte z diskusijo, v kateri jih poskušajte spodbuditi h kritičnemu razmisleku ter k izražanju lastnih mnenj o tem, zakaj so razlike med posameznimi deli sveta tako velike, pa tudi o tem, kako bi jih lahko zmanjšali. Pri tem si lahko pomagata z naslednjimi vprašanji:

- Kaj menite o takšni razdelitvi svetovnega bogastva? Kaj vas je najbolj presenetilo in zakaj?
- Zakaj prihaja do tako velikih razlik?
- Ali je bilo svetovno bogastvo vedno tako neenakomerno porazdeljeno? Zakaj oz. kdaj je prišlo do takšne porazdelitve?
- Kam se po vašem mnenju glede bogastva uvršča večina ljudi, ki živi v Sloveniji?
- Kateri deli sveta imajo največ naravnih bogastev (npr. rudnin)? Zakaj se to ne odraža na dohodku in bogastvu lokalnega prebivalstva? Kdo izkorišča ta rudna bogastva?
- Je takšna situacija pravična? Zakaj da oz. zakaj ne?
- Kakšne težave predstavlja prenaseljenost prebivalstva v nekaterih državah in kaj so vzroki zanjo? Kako bi rast prebivalstva lahko omejili?
- Kako smo tudi mi vključeni v procese, ki prispevajo k takšni razporeditvi bogastva po svetu?
- Kaj lahko naredimo kot posamezniki in posameznice ali kot del skupnosti, da bi pripomogli k pravičnejši porazdelitvi svetovnega bogastva?

V diskusiji se osredotočite na vzroke za takšno situacijo (kolonizacija, izkoriščanje naravnih bogastev, prilaščanje zemlje, izkoriščanje ljudi kot poceni delovne sile, omejen ali onemogočen dostop do informacij o možnostih načrtovanja družine in zdravstvenih storitev, selitve iz ruralnih v urbana območja, selitve zaradi posledic podnebnih sprememb, onesnaženost okolja idr.) ter na posledice, ki jih prinaša takšna razporeditev ljudi in bogastva. Poudarite, da prebivalstvo in bogastvo nista neenakomerno porazdeljena le med celinami, pač pa tudi znotraj regij in posameznih držav (tudi v Sloveniji), razlogov za to pa je več. Pomembno je, da se učenci in učenke soočijo z odstopanji od svojih predstav, ki so jih imeli pred začetkom aktivnosti, ter poskusijo ugotoviti, zakaj je do njih prišlo.

V diskusiji se lahko navežete tudi na vlogo vsakega izmed nas kot potrošnika oz. potrošnice (s kupovanjem izdelkov znamk, ki so v lasti posameznih mednarodnih korporacij, prispevamo h kopičenju njihovega bogastva in s tem k propadanju majhnih, lokalnih podjetij) ter učenke in učenke spodbudite k razmisleku o možnih alternativah – okolju in ljudem prijaznih praksah (kupovanje lokalno pridelanih izdelkov in hrane ter izdelkov iz sistema pravične trgovine, izmenjava ali izposoja oblačil in drugih predmetov, nakup le nujno potrebnih stvari ipd.).

Dodatni predlogi:

- Učencem in učenkam predstavite še druge projekcije sveta ter skupaj z njimi ugotovite, kaj so njihove prednosti in slabosti.
- Za dodatno ponazoritev problematičnosti uporabe Mercatorjeve projekcije naj si učenke in učenci ogledajo velikost afriškega kontinenta in Grenlandije ter poiščejo podatke o njuni dejanski površini (v km²) – Afrika je namreč 14-krat večja od Grenlandije, čeprav na Mercatorjevi projekciji izgledata skoraj enake velikosti. V Afriko bi lahko postavili celotno Kitajsko, ZDA, Indijo in velik del Evrope – vizualni prikaz je dostopen na spletni strani <https://www.visualcapitalist.com/mercator-map-true-size-of-countries>. Učenci in učenke naj primerjajo podatke ter si velikost in obliko Afrike in Grenlandije ogledajo še na globusu.
- Za predstavo, kako velike so celine v resnici, lahko učencem in učenkam predstavite interaktivni zemljevid, dostopen na spletni strani <https://thetruesize.com>.
- Možna razširitev: Na tablo projicirajte kratek videoposnetek o porazdelitvi svetovnega bogastva z naslovom »**Neenakost svetovnega bogastva**« (angl. **Global Wealth Inequality**), ob tem pa učencem in učenkam predstavite tudi posodobljene podatke, ki so dostopni na povezavi <https://therules.org/update-global-inequality-video> (The Rules, 2013 in 2017). Preverite tudi aktualne podatke o nepravični porazdelitvi svetovnega bogastva po svetu (**KOTIČEK ZA INFORMACIJE**). V diskusiji se nato navežite na razvoj, vpliv mednarodne razvojne pomoči, socialno (ne)pravičnost ter našo vlogo v teh procesih. Učencem in učenkam v diskusiji

postavite tudi vprašanje: »Kako bi izgledal svet, če bi vsi ljudje živeli na podoben način kot mi, ki imamo potrošniški življenjski slog?« Izpostavite, da največjo odgovornost za trenutno okoljsko in podnebno krizo ne nosi prenaseljenost, temveč peščica najbogatejših (npr. za 71 odstotkov emisij je odgovornih 100 korporacij). Več o tem, kakšne težave povzročamo s prekomernim potrošništvom, ki je predvsem posledica kapitalističnega sistema, obsedenosti s konstantno rastjo in kopičenjem profita, si lahko preberete v članku z naslovom »Why we should be wary of blaming 'overpopulation' for the climate crisis« (Alberro, 2020).

- Učenci in učenke lahko za domačo nalogo poiščejo različne podatke, ki se nanašajo na posamezne celine (npr. povprečni izpust CO₂ na prebivalca oz. prebivalko, število avtomobilov na prebivalca oz. prebivalko, stopnja pismenosti), izračunajo deleže ter jih pri naslednji uri s pomočjo figuric ali drugih manjših predmetov predstavijo na zemljevidu.
- Zemljevid in figurice lahko učenci in učenke iz rabljenih ali odpadnih materialov izdelajo pri pouku likovne umetnosti.

Kotiček za informacije:

- **Mercatorjeva projekcija sveta:** Zemljevid prikazuje svet s pravilnimi koti in razdaljami med celinami. Zemljina površina ob ekvatorju je zelo natančno prikazana, medtem ko sta velikost in oblika polarnih območij zelo popačeni. Zemljevid ne prikazuje pravih razmerij med velikostmi površin celin – ta se povečujejo z odmikanjem od ekvatorja proti severnemu in južnemu polu. Višja oziroma nižja kot je geografska višina kopnega, bolj izkrivljena je njegova prava velikost. Zemljevid je leta 1569 narisal flamski kartograf in geograf Gerardus Mercator, da bi mornarjem olajšal navigacijo in načrtovanje plovbe po svetu.
- **Gall-Petersova projekcija sveta:** Zemljevid prikazuje svet s pravih razmerij med površinami celin. Površine celin so prikazane v pravi velikosti, ne glede na to, kje na zemljevidu se nahajajo. Povedano drugače: en kvadratni meter je en kvadratni meter, kjer koli že je – na ekvatorju ali na severnem polu. Na tem zemljevidu se območja ob ekvatorju zdijo raztegnjena, območja ob severnem in južnem polu pa skrčena. Zemljevid je leta 1974 javno objavil nemški zgodovinar in kartograf Arno Peters, ki ga je pripravil na podlagi predhodnih del škotskega učenjaka Jamesa Galla iz sredine 19. stoletja. Gall-Petersova projekcija je uraden zemljevid Organizacije združenih narodov, k uporabi tega zemljevida pa se nagiba tudi vse več šol po svetu.
- **Bruto družbeni proizvod (BDP)** je definiran kot vsota vseh dobrin in storitev, ki jih proizvede posamezna država. Težko bi ga opredelili kot natančno orodje za merjenje bogastva države, saj ne vključuje proizvodnje za preživetje (domačijska proizvodnja), v mnogih pretežno poljedelskih (agrarnih) državah Afrike in Latinske Amerike pa je do 80 % dejavnosti podeželskega prebivalstva neposredno vezanih na proizvodnjo za preživetje. BDP tudi ne prikaže realne slike kakovosti bivanja v posameznih državah oz. razlik znotraj samih držav in celin. Kadar govorimo o »svetovnem dohodku«, ne smemo pozabiti na navedene omejitve.
- **Indeks družbenega napredka** (angl. *Social Progress Index* – SPI) je celovito in sistematično orodje za merjenje družbenega napredka posameznih držav na globalni ravni. Raziskavo od leta 2014 pripravlja ameriška neprofitna organizacija Social Progress Imperative. Raziskava se osredotoča na negospodarske vidike družbenega napredka ter gospodarske kazalnike (kot je npr. bruto domači proizvod – BDP) postavlja ob bok kazalnikom, ki zadevajo družbene potrebe posameznikov in posameznic. Prikaže bolj celovito sliko, saj zgolj podatki o gospodarski rasti ne omogočajo celovitega spremljanja človeškega in družbenega razvoja. Indeks družbenega napredka družbeno in okoljsko uspešnost posamezne države obravnava celostno, saj upošteva več kot 50 kazalnikov, ki kažejo, kako država deluje v primerjavi z drugimi državami (Social Progress Imperative, 2019).
- **Po ocenah Združenih narodov** živi leta 2020 na Zemlji že več kot 7,7 milijarde prebivalcev in prebivalk. Število prebivalstva se hitro veča: danes nas je milijardo in pol več kot pred 20 leti in skoraj 4 milijarde več kot pred 50 leti. Leta 2050 se bo število prebivalstva približalo 10 milijardam, leta 2100 pa bi lahko celo doseglo 11 milijard. Več informacij o številu prebivalstva je dostopnih na spletni povezavi Organizacije združenih narodov: <https://www.un.org/en/sections/issues-depth/population/index.html>.
- **Države z največjim številom prebivalstva so** Kitajska (1,4 milijarde), Indija (1,3 milijarde), ZDA (330 milijonov), Indonezija (273 milijonov) in Pakistan (220 milijonov). Aktualni podatki o prebivalstvu po državah so dostopni na spletni strani Worldmeter: <https://www.worldometers.info/world-population>.

- **Prebivalke in prebivalci Slovenije** predstavljamo manj kot 0,3 odstotka svetovnega prebivalstva. V zadnjih 50 letih se je število prebivalk in prebivalcev Slovenije povečalo za približno 370.000 ali za malo več kot petino. V zadnjih desetih letih se je število prebivalk in prebivalcev Slovenije povečalo za približno 50.000. Toliko ljudi danes biva v peti največji slovenski občini, Celju. Po podatkih projekcij prebivalstva EUROPOP2018 naj bi število prebivalstva Slovenije naraščalo še približno do leta 2023, nato je predviden počasen upad. Leta 2055 naj bi imela Slovenija manj kot 2 milijona prebivalstva. Vir: <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/8216>.
- **Neenakost po svetu se veča** iz leta v leto. Na stotine milijonov ljudi živi v skrajni revščini, medtem ko najbogatejši še naprej bogatijo. Milijarderjev je več kot kadarkoli prej, njihovo bogastvo pa je naraslo na rekordno raven. Vedno večji prepad med bogatimi in revnimi spodkopava boj proti revščini, škoduje gospodarstvu držav in razkraja našo družbo. Nevladna organizacija Oxfam International vsako leto pripravi podrobno poročilo o svetovni neenakosti. Poročilo za leto 2020 izpostavlja problem neplačanega dela, s katerim se soočajo predvsem ženske, ter kaže na to, da vlade premalo obdavčujejo najbogatejše posameznike in posameznice ter korporacije in ne zberejo dovolj prihodkov, ki bi lahko pomagali pri zmanjševanju bremena žensk ter reševanju revščine in neenakosti. Nekaj podatkov za leto 2020:
 - 1 % najbogatejših na svetu ima več kot dvakrat več bogastva kot 6,9 milijarde ljudi;
 - leta 2019 je imelo 2.153 ljudi, svetovnih milijarderjev in milijarderk, več bogastva kot 60 % svetovnega prebivalstva, tj. 4,6 milijarde ljudi;
 - skoraj polovica ljudi na svetu živi z manj kot 4,6 evrov (5,5 dolarja) na dan;
 - moški imajo v lasti 50 % več svetovnega bogastva kot ženske, 22 najbogatejših moških pa ima več bogastva kot vse ženske v Afriki (Oxfam International, 2020).
- **Podatki raziskave o razdelitvi svetovnega bogastva v letu 2019:**
 - Vsak človek, ki ima v lasti 7.087 USD (cca 6.325 EUR), se uvršča med 50 % najbogatejših ljudi na svetu;
 - Vsak človek, ki ima v lasti 109.430 USD (cca 97.700 EUR), se uvršča med 10 % najbogatejših ljudi na svetu;
 - Vsak človek, ki ima v lasti 936.430 USD (cca 836.120 EUR), se uvršča med 1 % najbogatejših ljudi na svetu (Credit Suisse, 2019).

Literatura in viri:

Metoda je povzeta po delavnici »En svet«, ki so jo v okviru projekta »Šole delujejo globalno« leta 2007 razvile partnerske organizacije Welthaus Graz, MiTi, Artemisszio in Humanitas.

- Alberro, H. (2020). *Why we should be wary of blaming 'overpopulation' for the climate crisis*. The Conversation Trust (UK) Limited. Dostopno na: <https://theconversation.com/why-we-should-be-wary-of-blaming-overpopulation-for-the-climate-crisis-130709> (pridobljeno 11. 8. 2020).
- Credit Suisse Research Institute. (2019). *Global wealth report 2019*. Dostopno na: <https://www.credit-suisse.com/about-us/en/reports-research/global-wealth-report.html> (pridobljeno 21. 10. 2020).
- Desjardins, J. (2020). *Mapped: Visualizing the True Size of Africa*. Visual Capitalist. Dostopno na: <https://www.visualcapitalist.com/map-true-size-of-africa> (pridobljeno 10. 8. 2020).
- International Monetary Fund. (2019). *Real GDP growth*. Dostopno na: https://www.imf.org/external/datamapper/NGDP_RPCH@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD (pridobljeno 21. 10. 2020).
- Oxfam International. (2017). *Just 8 men own same wealth as half the world*. Dostopno na: <https://www.oxfam.org/en/press-releases/just-8-men-own-same-wealth-half-world> (pridobljeno 21. 10. 2020).
- Oxfam International. (2020). *5 shocking facts about extreme global inequality and how to even it up*. Dostopno na: <https://www.oxfam.org/en/5-shocking-facts-about-extreme-global-inequality-and-how-even-it> (pridobljeno 21. 10. 2020).
- Routley, N. (2018). *Mercator Misconceptions: Clever Map Shows the True Size of Countries*. Dostopno na: <https://www.visualcapitalist.com/mercator-map-true-size-of-countries> (pridobljeno 21. 10. 2020).
- Statistics Times. (2020). *Gross World Product*. Dostopno na: <http://statisticstimes.com/economy/world-statistics.php> (pridobljeno 21. 10. 2020).
- The Rules. (2013). *Inequality Video: What You Never Knew*. Dostopno na: <https://therules.org/>

- [case-studies/inequality-video](#) (pridobljeno 21. 10. 2020).
- The Rules. (2017). *An update to The Rules' 2013 global inequality video*. Dostopno na: <https://therules.org/update-global-inequality-video> (pridobljeno 21. 10. 2020).
 - The Social Progress Imperative. (2019). *2019 Social Progress Index*. Dostopno na: <https://www.socialprogress.org> (pridobljeno 27. 8. 2020).
 - The World Bank Group. (2020). *GDP (current US\$)*. Dostopno na: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?name_desc=true (pridobljeno 21. 10. 2020).
 - Tomšič, M. (2017). *Zemljevid sveta vam laže že vse življenje*. SiolNET. Dostopno na: <http://www.times.si/tehnologija/zemljevid-sveta-vam-laze-ze-vse-zivljenje-zakaj--ae7b2525014744ea773685967a9249fc1ec77765.html> (pridobljeno 21. 10. 2020).
 - United Nations Population Fund. (2020). *World Population Dashboard*. Dostopno na: <https://www.unfpa.org/data/world-population-dashboard> (pridobljeno 21. 10. 2020).
 - Wikipedia. (2020). *List of countries by GDP (nominal) per capita*. Dostopno na: [https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_\(nominal\)_per_capita](https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_(nominal)_per_capita) (pridobljeno 21. 10. 2020).
 - World Population Review. (2020). *Continent and Region Populations 2020*. Dostopno na: <https://worldpopulationreview.com/continents>.

05

UPOR NA AVTOBUSU

RAZRED: 8.

TRAJANJE: 45 MINUT

ŠTEVILO UČENCEV
IN UČENK: 12–30

Kljub številnim konvencijam, zakonom, izobraževanju in osveščanju o pomenu človekovih pravic je rasizem še vedno prisoten v različnih oblikah, tako v mišljenju in delovanju številnih posameznikov in posameznic kot v sistemih družbene organizacije. Ena izmed držav, kjer je rasizem močno prisoten, so Združene države Amerike. Aktivnost je namenjena obravnavi sestave prebivalstva Severne Amerike in izzivom, ki izhajajo iz tega. Učenci in učenke se s pomočjo zgodbe o Rosi Parks ter fotografij iz obdobja uzakonjene rasne segregacije v ZDA seznani s posledicami rasizma ter iščejo načine za zagotavljanje človekovih pravic in enakopravnosti v družbi.

Ključne besede:

- prebivalstvo
- rasizem
- segregacija
- gibanje za državljanske pravice
- civilna nepokorščina

Metode:

- branje grafov
- delo v skupinah
- delo z besedilom
- delo s fotografskim gradivom
- uporaba gledaliških tehnik
- diskusija

Cilji aktivnosti:

- učenci in učenke razumejo pomen zgodovinskih in sodobnih dogodkov za poselitev Severne Amerike
- učenci in učenke kritično ovrednotijo kolonizacijo Severne Amerike in njene posledice za staroselsko prebivalstvo
- učenci in učenke spoznajo in ovrednotijo vzroke za začetek gibanja za državljanske pravice
- učenci in učenke na primeru boja proti rasizmu in segregaciji spoznavajo načine prizadevanj za spoštovanje človekovih pravic in enakopravnost

Povezava aktivnosti z učnimi cilji:

- opisovanje sestave prebivalstva Severne Amerike
- sklepanje o prednostih in slabostih večnarodnostne skupnosti
- spoznavanje asimilacije, integracije in segregacije različnih kultur
- analiziranje vzrokov in posledic različne gostote poselitve Severne Amerike

Medpredmetne povezave:

- zgodovina
- domovinska in državljanska kultura in etika
- tuji jezik

Pripomočki:

- dva izvoda slikanice Avtobus Rose Parks avtorja F. Sileija (2015) (za skupini 1 in 2)
*Slikanica ni oštevilčena, zato strani ustrezno označite za vsako skupino.
- prazni listi papirja (za vsako skupino)
- računalnik z internetno povezavo
- projektor

Priloge:

- **PRILOGA 1:** Grafični prikaz gostote, števila in etnične sestave prebivalstva ZDA
- **PRILOGA 2:** Delovni listi za skupine
- **PRILOGA 3:** Komplet fotografij rasne segregacije in boja za pravice temnopoltih v ZDA (za vsako skupino)

Navodila za izvedbo:

10 minut

KORAK 1

Učno uro začnite tako, da najprej umestite Severno Ameriko na zemljevid sveta. V nadaljevanju učencem in učenkam predstavite nekaj dejstev o prebivalstvu v ZDA (**KOTIČEK Z INFORMACIJAMI**) ter na tablo projicirajte grafe o gostoti, številu in etnični sestavi prebivalstva (**PRILOGA 1**). Pri tem še posebej izpostavite:

- število prebivalstva Združenih držav Amerike v primerjavi z ostalimi državami po svetu ter gibanje števila prebivalstva v preteklosti,
- poselitev Severne Amerike in zgodovinski vidik priseljevanja posameznih skupin,
- etnično sestavo Severne Amerike danes.

Učencem in učenkam razložite, da je pojem »rasa« politično sporen, saj se uporablja za neupravičeno razlikovanje med ljudmi – rasizem. Ločevanje ljudi glede na njihove telesne značilnosti (npr. barvni odtenek kože) tako v kulturnem kot v biološkem smislu ne pomeni ničesar, saj človekovih značilnosti in družbene organizacije ni mogoče razlagati z barvo kože ali kakršnimikoli drugimi »rasnimi« termini. Vsi ljudje smo pod kožo enaki in vsi pripadamo eni »rasi« – človeški. Vsi smo ljudje.

20 minut

KORAK 2

Učence in učenke razvrstite v štiri skupine in jim razložite, da bo vsaka skupina dobila svojo zadolžitev, ugotovitve pa bo ob koncu šolske ure predstavila drugim skupinam. Učenci in učenke naj si pripravijo pisala, vi pa vsaki skupini razdelite svoj delovni list (**PRILOGA 2**), prazen list, skupinama 1 in 2 slikanico Avtobus Rose Parks, skupinama 3 in 4 pa komplet fotografij (**PRILOGA 3**). Skupinam razložite, da so na delovnih listih zapisana podrobnejša navodila za delo, ki naj si jih pred začetkom dela pozorno preberejo. Če bodo potrebovali dodatno pomoč, naj se obrnejo na vas.

15 minut

KORAK 3

Ko končajo z delom, naj učenci in učenke sedijo v krog, vsaka skupina pa naj ostalim predstavi svoje delo. Za predstavitev imajo na voljo 5 minut. Nadaljujte z diskusijo, pri kateri si lahko pomagata z naslednjimi vprašanji:

- Kaj vas je pri branju zgodbe oz. pri ogledu fotografij najbolj presenetilo?
- Ali sta diskriminacija in rasizem še vedno prisotna v ameriški družbi? Kako se to odraža? Kaj pa drugje po svetu? In v Sloveniji?
- Kdo je po vašem mnenju odgovoren za prisotnost rasizma v družbi? Kako bi ga lahko preprečili?
- Ali kdo od vas pozna kakšen primer rasizma ali diskriminacije in bi ga predstavil ostalim v razredu?
- Kaj bi sporočili ljudem, ki menijo, da so večvredni zaradi barve svoje kože?
- Kako se lahko zoperstavimo krivicam, ki se dogajajo nam ali drugim ljudem?
- Kaj lahko vsak izmed nas naredi, da bi ljudje v našem okolju in širše začeli sprejemati druge ljudi ne glede na barvo njihove kože (npr. doma, v razredu, na šoli, v lokalni skupnosti)?

Dodatni predlogi:

- Učenci in učenke lahko pri naslednji uri ali za domačo nalogo poiščejo podrobne podatke o priseljevanju v Severno Ameriko in preseljevanju znotraj nje v različnih obdobjih ter jih nato v obliki plakatov predstavijo ostalim v razredu. Skupaj lahko izdelajo tudi podroben zemljevid Severne Amerike s podatki o migracijah. Priporočamo uporabo Gall-Petersove projekcije sveta.
- Skupaj z učenci in učenkami si oglejte film »[Zelena knjiga](#)« (Farrelly, 2018), ki temelji na resničnih dohodkih iz 60. letih prejšnjega stoletja v ZDA: »Dr. Don Shirley, svetovno znan temnopolti pianist, se odpravlja na turnejo po globokem jugu. Za šoferja in varnostnika

najame Tonyja Vallelongo, redarja italijanskega rodu iz Bronxa. Medtem ko potujeta skozi razklano deželo in se soočata z rasističnimi izpadi lokalnih prebivalcev, se med omikanim pianistom s tremi doktorati in neizobraženim šoferjem vprašljivih manir nepričakovano razvije prisrčna prijateljska vez» (Kinodvor, 2018).

Kotiček za informacije:

- **Prebivalstvo Severne Amerike** (ZDA in Kanada) predstavlja manj kot 5 % svetovnega prebivalstva (podatki za leto 2020).
- **Združene države Amerike** so imele 31. avgusta 2020 331.325.170 prebivalcev in prebivalk (Worldmeter, 2020). Aktualne informacije o številu, gostoti in sestavi prebivalstva so dostopne na spleti strani Statista: <https://www.statista.com>.
- **Staroselska ljudstva**: Pred evropsko kolonizacijo Severne Amerike je tam živel med 15 in 100 milijonov pripadnikov in pripadnic staroselskih ljudstev (ocene se zelo razlikujejo, vendar novejša arheološka odkritja kažejo, da je bilo staroselskega prebivalstva veliko več, kot so raziskave sprva kazale). Medtem ko je število afriških in evrazijskih ljudstev v Severni Ameriki nenehno naraščalo, je število staroselskega prebivalstva hitro upadalo. Poleg številnih vojaških napadov s strani kolonizatorjev (predvsem Angležev, Francozov, Špancev in Nizozemcev) so na upadanje števila prebivalstva vplivale tudi bolezni, ki so jih kolonizatorji prinesli iz Evrope (npr. gripa, kuga, črne koze), saj staroselska ljudstva niso bila imuna nanje. Staroselska ljudstva so se stoletja soočala s preganjanjem in diskriminacijo, odvzemom zemlje in prisilnimi selitvami v rezervate, v katerih ni bilo dovolj naravnih virov, potrebnih za izgradnjo in vzdrževanje njihovih skupnosti. Številni potomci in potomke staroselskih ljudstev se še vedno soočajo z grožnjami zvezne vlade glede rabe zemljišč in črpanja naravnih virov. Izmed vseh etničnih skupnosti, ki živijo v ZDA, imajo prav staroselske najvišjo stopnjo revščine. Po podatkih ameriškega urada za popis prebivalstva leta 2020 v ZDA živi 6,79 milijona staroselskega prebivalstva, kar je približno 2,09 % celotnega prebivalstva ZDA.
- **Večina temnopoltega prebivalstva v ZDA** je potomcev in potomk afriških sužnjev, ki so jih od začetka 17. stoletja iz več afriških držav nasilno prepeljali v ZDA. Sužnji so predstavljali približno tretjino takratnega prebivalstva Nove Anglije in zveznih južnih držav. Prisiljeni so bili opravljati različna težaška dela, delati so morali na plantažah tobaka in bombaža, pa tudi kot hlapci in dekle na posestvih svetlopoltih družin (nekateri od njih so imele tudi do 50 sužnjev). Kljub temu, da so leta 1808 trgovino s sužnji prepovedali, se je ta še naprej odvijala, dokler leta 1865 suženjstva niso tudi uradno prepovedali. V 17. in 18. stoletju naj bi iz afriške na ameriški celini prisilno prepeljali okoli 12,5 milijona sužnjev. Leta 2019 je glede na popis prebivalstva v ZDA živel 48.221.139 temnopoltih oseb. To je 14,7 % celotnega prebivalstva ZDA (BlackDemographics, 2020).
- **Rosa Parks** je bila šivilja in borka za človekove pravice. Rojena je bila leta 1913 v ameriški zvezni državi Alabama, umrla pa je leta 2005 v zvezni državi Michigan. V javnosti je najbolj znana po svoji zavzetosti za človekove pravice, še posebej po dogodku v mestu Montgomery v ameriški zvezni državi Alabama – na avtobusu, ki je imel ločene sedeže za svetlopolte in temnopolte potnike in potnice, namreč iz protesta proti rasni segregaciji ni hotela odstopiti sedeža svetlopolti potnici. Njen upor je bil del širše protestne akcije proti politiki rasne segregacije v javnem prevozu, ki je v Montgomeryju potekala od decembra 1955 do decembra 1965. Vrhovno sodišče ZDA je nato odločilo, da so ločeni avtobusi neustavni.
- **Diskriminacija** je neenako obravnavanje, ki nima upravičenega razloga: ljudje so obravnavani slabše od drugih le zaradi določene osebne okoliščine (npr. spol, starost, rasa, etnično poreklo, invalidnost, spolna usmerjenost, versko prepričanje ...). Sporno ravnanje jih ovira ali prikrajšuje za različne pravice ter vsakodnevne priložnosti (Zagovornik načela enakosti RS, b. l.).
- **Rasizem** izhaja iz teorij, po katerih naj bi ljudi lahko razdelili na biološke entitete, imenovane »rase«. Z vidika rasizma naj bi obstajala vzročna zveza med podedovanimi fizičnimi lastnostmi ter lastnostmi osebnosti, intelekta, morale in drugimi kulturnimi in vedenjskimi lastnostmi človeka. Po rasizmu naj bi bile nekatere rase boljše od drugih. Izraz »rasizem« je v zahodnem delu sveta prešel v širšo rabo v 30. letih prejšnjega stoletja, ko so ga uporabljali za opisovanje družbene in politične ideologije nacizma, ki je »raso« obravnavala kot naravno politično enoto. Definicij rasizma je več, skupni pa so jim trije elementi: 1) zgodovinski, hierarhični odnos moči med skupinami; 2) nabor idej (ideologija) o rasnih razlikah; 3) diskriminatorna dejanja (prakse). Izraz »rasizem« se uporablja tudi za politične, gospodarske

ali pravne institucije in sisteme, ki diskriminacijo izvajajo ali ohranjajo na podlagi rase ali kako drugače krepijo rasno neenakost v bogastvu in dohodku, izobraževanju, zdravstvu, državljskih pravicah in drugih področjih. S pomočjo rasizma so številne države v preteklosti opravičevale tudi kolonializem, rasizem pa je tako na družbeni kot na sistemski ravni še vedno prisoten v številnih državah sveta. Pojem biološke rase je bil od poznega 20. stoletja priznan kot kulturni izum in je povsem brez znanstvene podlage, zato uporaba pojma »rasa« ni več primerna. Dejstvo je, da smo vsi ljudje pod kožo enaki in vsi pripadamo eni »rasi« – človeški. Vsi smo ljudje.

- **Segregacija** je ločevanje ljudi zaradi fizičnih značilnosti ali vere. Skupini ljudi, ki je ločena, niso priznane vse človekove pravice. Primeri segregacije: ločevanje temnopoltega in svetlopoltega prebivalstva v ZDA v 20. stoletju; judovski geti – številna mesta po svetu so imela določene posebne predele, kamor so se lahko naselili pripadniki in pripadnice judovske vere; politika apartheida v Južni Afriki v 2. polovici 20. stoletja, ki je urejala odnose med manjšinskim svetlopoltim prebivalstvom in večinskim prebivalstvom; ločevanje prebivalcev in prebivalk okupiranega ozemlja današnje Palestine s strani države Izrael.
- **Asimilacija** je proces prilagajanja posameznika ali posameznice na značilnosti neke skupine, drugega naroda. Je zlasti proces kulturnega prilagajanja etnične manjšine ali posameznika oz. posameznice prevladujočemu delu prebivalstva ali, poenostavljeno, »utapljanje« enega naroda oz. etnične skupine v drugem.
- **Integracija** je pravzaprav nasproten proces od asimilacije. Glavne značilnosti integracijskega procesa so namreč ohranjanje etničnih in narodnostnih razlik med skupinami, ki dajejo možnost, da posamezniki in posameznice ohranjajo lastno etnično identiteto, in vključevanje različnih skupnosti v širšo družbo, v kateri prevladuje kulturni pluralizem.
- **Mednarodno konvencijo o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije** je 7. marca 1966 v New Yorku sprejela Generalna skupščina OZN, veljati pa je začela 4. januarja 1969. Konvencija je instrument t. i. tretje generacije človekovih pravic, ki države pogodbenice zavezuje k odpravi vseh oblik rasne diskriminacije in ustanavlja Odbor za odpravo rasne diskriminacije kot mehanizem individualne pritožbe. Konvencija med drugim določa, da morajo države z vsemi sredstvi izvajati politiko za odpravo vseh oblik rasne diskriminacije, razglasiti za kaznivo dejanje vsako razširjanje idej o rasni večvrednosti in sovraštvu ter zagotoviti pravico do enakega uživanja državljskih, političnih, ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic. Slovenija je konvencijo prevzela 1. julija 1992 z Aktom o nasledstvu, na podlagi katerega je za Slovenijo začela veljati z osamosvojitvijo, 25. junija 1991.
- **Državljska nepokorščina** je oblika nenasilnega protesta oziroma upora proti oblasti z zavračanjem družbeno nepravičnih ali nelegitimnih zakonov, odlokov in ostalih političnih dejanj. Ker je glavna vsebina državljanske nepokorščine nenasilje, je vsaka oblika protestnega nasilja, fizičnega ali besednega, izvzeta iz ozkih omejitev državljanske nepokorščine (Wikipedija, 2017).

Literatura in viri:

- BlackDemographics. (2020). *Black Population in US breakdown*. Dostopno na: <https://blackdemographics.com/population> (pridobljeno 1. 9. 2020).
- Duffin, E. (2020). *Population density of the United States 2019*. Statista. Dostopno na: <https://www.statista.com/statistics/183475/united-states-population-density> (pridobljeno 31. 8. 2020).
- Duffin, E. (2020). *U.S. population by generation 2019*. Statista. Dostopno na: <https://www.statista.com/statistics/797321/us-population-by-generation> (pridobljeno 31. 8. 2020).
- Jalušič, V. (2015). *Rasizem, ideologija in sovraštvo. Poskus razumevanja sodobnega rasizma in EU antirasističnih politik v luči teze o rasizmu brez rase*. V: Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo, 260, Rasizem: razrezani svet. Dostopno na: http://www.ckz.si/arhiv/260/3Vlasta_Jalu%9Ai%E8.pdf (pridobljeno 1. 9. 2020).
- Matoz, Z. (2015). *Avtobus, ki je zapeljal v zgodovino. Rosa Parks: Ilustrirana zgodba o ključnem trenutku protirasističnega boja*. Delo. Dostopno na: <https://www.delo.si/kultura/knjiga/avtobus-ki-je-zapeljal-v-zgodovino.html> (pridobljeno 1. 9. 2020).
- Rehm, D. (2016). *Your Stories On Racism In The U.S., Then And Now*. Dostopno na: <https://dianerehm.org/2016/09/01/your-stories-on-racism-in-the-u-s-then-and-now> (pridobljeno 1. 9. 2020).
- Sattrasai, M., Baumüller, M., Schuster E. idr. (2008). *Narodi sveta: ljudje, kulture, življenjski svetovi*. Ptujška Gora: In obs medicus.

- Senegačnik, J. (2004). *Svet: geografija za 2. letnik gimnazij*. Ljubljana: Modrijan.
- Silei, F. (2015). *Avtobus Rose Parks*. Ljubljana: Sanje.
- Smith, I. (2015). *27 Heartbreaking Photos that Sums Up the Racial Segregation Era in the United States*. Dostopno na: <https://www.thevintagenews.com/2015/06/05/27-heartbreaking-photos-that-sums-up-the-racial-segregation-era-in-the-united-states> (pridobljeno 1. 9. 2020).
- Trucker, J. A. (2018). *Deregulation Is an Anti-Racist Policy*. American Institute for Economic Research. Dostopno na: <https://www.aier.org/article/deregulation-anti-racist-policy> (pridobljeno 1. 9. 2020).
- United States Census Bureau. (2019). *A More Diverse Nation*. Dostopno na: <https://www.census.gov/library/visualizations/2019/comm/age-race-distribution.html> (pridobljeno 1. 9. 2020).
- World Population Review. (2020). *Native American Population 2020*. Dostopno na: <https://worldpopulationreview.com/state-rankings/native-american-population> (pridobljeno 1. 9. 2020).

Fotografije:

- Bledsoe, J. T. (1959). *Little Rock, 1959. Rally at state capitol*. Library of Congress. Dostopno na: <https://www.loc.gov/item/2009632339> (pridobljeno 30. 8. 2020).
- Buble, E. (1943). *A Greyhound bus trip from Louisville, Kentucky, to Memphis, Tennessee, and the terminals. Sign at bus station. Rome, Georgia*. Library of Congress. Dostopno na: <https://www.loc.gov/pictures/item/2017862110> (pridobljeno 30. 8. 2020).
- Cuerden, A. (1956). *Rosa Parks being fingerprinted by Deputy Sheriff D.H. Lackey after being arrested on February 22, 1956, during the Montgomery bus boycott*. Dostopno na: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rosa_Parks_being_fingerprinted_by_Deputy_Sheriff_D.H._Lackey_after_being_arrested_on_February_22,_1956,_during_the_Montgomery_bus_boycott.jpg (pridobljeno 30. 8. 2020).
- Delano, J. (1940). *At the bus station in Durham, North Carolina*. Library of Congress. Dostopno na: <https://www.loc.gov/pictures/resource/cph.3c25806> (pridobljeno 30. 8. 2020).
- Lee, R. (1939). *Negro drinking at »Colored« water cooler in streetcar terminal, Oklahoma City, Oklahoma*. Library of Congress. Dostopno na: <https://www.loc.gov/pictures/item/2017740552> (pridobljeno 30. 8. 2020).
- Okamoto, Y. (1965). *Signing of the Voting Rights Act*. The Lyndon Baines Johnson Presidential Library. Dostopno na: <http://www.lbjlibrary.net/collections/photo-archive/photolab-detail.html?id=222> (pridobljeno 30. 8. 2020).
- Siegel, A. S. (1942). *Detroit, Michigan. Riot at the Sojourner Truth homes, a new U.S. federal housing project, caused by white neighbors' attempt to prevent Negro tenants from moving in. Sign with American flag »We want white tenants in our white community,« directly opposite the housing project*. Library of Congress. Dostopno na: <https://www.loc.gov/pictures/item/2017844754> (pridobljeno 30. 8. 2020).
- Tampone, V. (1942). *An MP on motorcycle stands ready to answer all calls around his area. Columbus, Georgia*. Library of Congress. Dostopno na: <https://www.archives.gov/files/research/african-americans/ww2-pictures/images/african-americans-wwii-002.jpg> (pridobljeno 30. 8. 2020).
- Trikosko, M. S. (1963). *Demonstrators marching in the street holding signs during the March on Washington, 1963 / MST*. Library of Congress. Dostopno na: <https://www.loc.gov/pictures/item/2013647400> (pridobljeno 30. 8. 2020).
- US Government Photo. (1963). *Hundreds of thousands descended on Washington, D.C.'s, Lincoln Memorial Aug. 28, 1963*. Dostopno na: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:IhaveadreamMarines.jpg> (pridobljeno 30. 8. 2020).
- Wikimedia Commons. (1921). *Ku Klux Klan members and a burning cross, Denver, Colorado*. Denver News. Dostopno na: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ku_Klux_Klan_members_and_a_burning_cross,_Denver,_Colorado,_1921.jpg (pridobljeno 30. 8. 2020).
- Wolcott, M. (1939). *Negro going in colored entrance of movie house on Saturday afternoon, Belzoni, Mississippi Delta, Mississippi*. Library of Congress. Dostopno na: <https://www.loc.gov/pictures/item/2017754826> (pridobljeno 30. 8. 2020).

06

ŽIVLJENJE OB REKI NIL

RAZRED: 8.

TRAJANJE: 45–60 MINUT

ŠTEVILO UČENCEV
IN UČENK: 10–30

Reka Nil ima za severno in vzhodno Afriko izjemen pomen. Malo je rek, ki so tako močno vplivale na civilizacijski razvoj kot ravno Nil. Staroegipčanska država je nastala na sušnem območju severovzhodne Afrike, kar brez reke ne bi bilo mogoče. Aktivnost učence in učenke vpelje v razmišljanje o površini obdelovalne zemlje, od katere je odvisno tamkajšnje prebivalstvo, hkrati pa jih na primeru izgradnje Asuanskega jezusa vzpodbudi k razmisleku o prepletenosti pojavov, oblikovanju in zagovarjanju stališč ter preizpraševanju lastne vloge pri ohranjanju narave in okolja.

Ključne besede:

- severna Afrika
- Nil
- prebivalstvo
- kmetijstvo
- okoljska ogroženost
- varovanje okolja
- podnebne spremembe

Metode:

- razlaga
- igra vlog
- delo z besedilom
- diskusija

Cilji aktivnosti:

- učenci in učenke opišejo značilnosti kmetijstva severne Afrike
- učenci in učenke naštejejo pozitivne in negativne posledice izgradnje Asuanskega jezusa
- učenci in učenke razumejo odvisnost ljudi od narave
- razumevanje pomena reke Nil za življenje ljudi nekoč in danes

Povezava aktivnosti z učnimi cilji:

- opisovanje značilnosti poselitve in prebivalstva severne Afrike
- sklepanje o življenjskih razmerah v severni Afriki
- razumevanje občutljive povezanosti med človekom in naravo
- razumevanje geografskih razsežnosti in posledic povezanosti današnjega sveta

Medpredmetne povezave:

- zgodovina
- biologija
- gospodinjstvo

Pripomočki:

- jabolko in oster nož
- računalnik z internetno povezavo
- projektor
- list papirja (za vsako skupino)

Priloge:

- **PRILOGA 1:** Nekaj podatkov o Asuanskem jezusu in delti Nila (en izvod za vsako skupino)
- **PRILOGA 2:** Navodila za delo skupin (en izvod za vsako skupino)

Navodila za izvedbo:

Učno uro začnite s kratko uvodno aktivnostjo »Svet kot jabolko«. Ta preprosta in zelo ilustrativna aktivnost pomaga učencem in učenkam spodbuditi zanimanje za okolje in ekosisteme, ki jih ljudje sploh lahko naseljujemo, spodbuja pa tudi razmišljanje o zmogljivostih tega prostora in njegovi trajnostni skrbi.

KORAK 1

Učencem in učenkam povejte, da boste učno uro začeli z aktivnostjo, namenjeno razmisleku o trajnostnem razvoju. Vprašajte jih, če morda kdo ve, od kolikšnega dela Zemlje je odvisno naše preživetje. Predloge učencev in učenek zapišite na tablo. Ker bodo njihove ocene po vsej verjetnosti napačne, jim povejte, da boste pravičen odgovor poiskali skupaj. Pokažite jim jabolko ter jim povejte, da predstavlja Zemljo. Razrežite ga na četrtine ter učence in učenke vprašajte, kaj predstavlja deli jabolka.

ODGOVOR: 3/4 jabolka predstavlja oceane, 1/4 pa kopno.

Tri dele jabolka nato odložite na stran. Del jabolka, ki predstavlja kopno (1/4), prerežite na polovico. Učence in učenke vprašajte, kakšen delež jabolka predstavlja posamezen del in kaj bi vsak od teh dveh delov lahko predstavljal.

ODGOVOR: Imamo 2/8 jabolka. 1/8 predstavlja kopno, ki ne omogoča pogojev za naselitev ljudi – to so polarna območja, puščave, močvirja in visoke gore. 1/8 pa predstavlja kopno, kjer ljudje lahko živimo, vendar pa na njem ne pridelujemo nujno tudi hrane.

Eno osmino jabolka odložite na stran, drugo osmino pa vzemite ter jo razrežite na štiri enake dele. Tri dele odložite na stran ter učence in učenke vprašajte, kaj ti deli predstavljajo.

ODGOVOR: Ti deli predstavljajo območja Zemlje, na katerih ne moremo pridelovati hrane, saj so tla preveč kamnita, preveč hladna, preveč strma ali sestavljena iz prsti, ki ne omogoča pridelave hrane. Ti delčki predstavljajo tudi pozidana območja mest, nakupovalne centre, šole, parke, tovarne, parkirišča, igrišča ter ostale kraje, kjer ljudje sicer lahko prebivamo, vendar tam ne pridelujemo hrane.

Vzemite preostali košček jabolka ter učence in učenke vprašajte, kolikšen delež jabolka držite v roki.

ODGOVOR: 1/32 jabolka.

Nato olupite ta delček jabolka ter v roki obdržite le lupinico. Učencem in učenkam razložite, da ta majčken košček lupinice predstavlja površino, tanko zemeljsko skorjo – vrhno plast prsti, od katere je odvisno naše preživetje. Povejte jim, da je vrhnja plast prsti, ki je primerna za obdelavo zemlje, globoka manj kot 1,5 metra. Zaradi erozije in pretiranega izkoriščanja zemlje jo na leto izgubimo 75 milijard ton. Za nastanek 3 cm vrhnje plasti prsti je potrebnih okoli 1.000 let. Izpostavite tudi podatek, da bomo v primeru nadaljevanja obdelave tal s kemikalijami zemljo lahko obdelovali le še 60 let.

Učencem in učenkam postavite nekaj vprašanj o pomenu lokalne in ekološko pridelane hrane. Pri tem si lahko pomagata z naslednjimi vprašanji:

- Vas je podatek o površini Zemlje, od katere je odvisno naše preživetje, presenetil? Zakaj?
- S katerimi dejanji ljudje najbolj uničujemo naravno okolje?
- Kako bi lahko spremenili naš način življenja, da bi postal bolj trajosten (prijazen okolju, ljudem in drugim živim bitjem)?

KORAK 2

S pomočjo aplikacije »Google Earth« (<https://www.google.com/earth>) na tablo projicirajte satelitsko sliko Asuanskega jezua in delte Nila ter učencem in učenkam povejte, da bodo v nadaljevanju raziskovali pomen reke Nil za življenje ljudi v severni Afriki in na ostalih celinah.

Učence in učenke nato razvrstite v manjše skupine po štiri. Vsaki skupini izročite članek o Asuanskem jezua (**PRILOGA 1**) in list papirja. Naloga skupin je, da pozorno preberejo besedilo in se

nato pogovorijo o pozitivnih in negativnih posledicah gradnje jezusa ter tiste, ki se jim zdijo najbolj pomembne, zapišejo na list. Razmislijo naj tudi o učinkih, ki niso zapisani v besedilu. Ko skupine končajo z delom, naj predstavnik oz. predstavnica vsake skupine na kratko predstavi nekaj ugotovitev, vi pa jih po potrebi dopolnite.

10–15
minut

KORAK 3

V nadaljevanju aktivnosti bodo učenci in učenke razmišljali skozi prizmo prebivalca oziroma prebivalke območja ob delti Nil. Delo naj nadaljujejo v istih skupinah kot pri prejšnjem koraku. Zamislijo naj si, da prebivajo ob reki Nil, kjer nameravajo državne oblasti zgraditi velik jez. V nadaljevanju bodo svoja mnenja izrazili z igro vlog. Vsaki skupini razdelite podrobna navodila za delo (**PRILOGA 2**) in list papirja ter jim povejte, da imajo za priprave na voljo 10 minut.

20 minut

KORAK 4

Na sredino razreda postavite toliko stolov, kot je skupin. Ko skupine končajo s pripravi, povabite predstavnika oz. predstavnico vsake skupine, da se udeleži »javnega zborovanja«, vi pa se zborovanja udeležite kot predstavnik oz. predstavnica lokalnih oblasti. Vsi navzoči naj najprej predstavijo ime svoje skupine ter argumente za ali proti gradnji jezusa. Ostali učenci in učenke naj si medtem v zvezke zapišejo, kateri argumenti so jih najbolj prepričali. Pri igri vlog učenke in učenke podprite z dodatnimi vprašanji, na primer:

- *Kako bo gradnja jezusa vplivala na življenje vaše družine?*
- *Se bo vaš ekonomski / družbeni / zdravstveni položaj izboljšal ali poslabšal? Zakaj?*
- *Kako se bo to odražalo pri vašem vsakdanjem delu?*
- *Kakšen vpliv bo imela gradnja jezusa na okolje, v katerem bivate?*
- *Kakšne posledice bo imela gradnja jezusa na vaše potomce in potomke?*
- *Če gradnji jezusa nasprotujete, kakšne alternative predlagate?*

Ob zaključku debate povzemite predstavljene argumente skupin ter preostale učenke in učenke vprašajte, kateri argumenti so jih najbolj prepričali in zakaj.

Da bodo učenci in učenke lažje izstopili iz svojih vlog, se vsi skupaj sprehodite po razredu in si dajte »petke« (dlan ob dlan), ko se srečate, ob tem pa vsakokrat na glas povejte svoje ime.

Ta del je pomemben in je namenjen izstopu učencev oz. učenk, pa tudi vas, iz odigrane vloge.

Učenci in učenke naj sedejo v krog. Nadaljujte z diskusijo, pri kateri so vam lahko v pomoč naslednja vprašanja:

- *Kako mislite, da so se podobne odločitve o velikih infrastrukturnih projektih sprejemale v preteklosti oziroma se sprejemajo danes (v Sloveniji in drugje po svetu)?*
- *Kakšno vlogo ima lokalno prebivalstvo pri tovrstnih odločitvah? Mislite, da smo ljudje dovolj vključeni v procese odločanja? Zakaj oz. zakaj ne?*

Diskusijo nato navežite na pomen reke Nil za življenje ljudi v severni Afriki in na ostalih celinah, predvsem z vidika izvažanja hrane (**KOTIČEK ZA INFORMACIJE**). Pri tem izpostavite, da je pomembno na odločitve držav pogledati z različnih zornih kotov (npr. z zgodovinskega, ekonomskega, okoljevarstvenega) ter ob tem pretehtati tako pozitivne kot negativne posledice teh odločitev. V diskusiji se lahko navežete na teme, kot so naraščanje svetovnega prebivalstva, trajnostni razvoj, problemi ekonomske (ne)razvitosti, izraba naravnih virov, socialna (ne)pravičnost, migracije ipd. Učence in učenke spomnite na uvodno aktivnost in na majhno površino Zemlje, od katere je odvisno naše preživetje. Ob tem jim še enkrat pokažite lupinico jabolka, ki to površino predstavlja.

Pri diskusiji si lahko pomagata z naslednjimi vprašanji:

- Kateri so bili razlogi za gradnjo Asuanskega jezua? Kdo je bil po vašem mnenju pobudnik za gradnjo? Kakšne interese je imel? (Tu se lahko navežete tudi na kolonialno preteklost Egipta.)
- Ali mislite, da je gradnja jezua opravičila svoj namen?
- Kako in kje vidite povezanost med postavitvijo jezua in krčenjem obdelovalnih površin?
- Katerih učinkov je bilo pri gradnji jezua več – pozitivnih ali negativnih?
- Katere bi lahko bile potencialne rešitve, s katerimi bi lahko zmanjšali problem krčenja delte Nila?
- Ali poznate kakšen primer iz lokalnega okolja, ko imajo posegi v okolje negativen vpliv?
- Kako bi lahko kot posamezniki in posameznice, kot razred in kot šola prispevali k bolj trajnostnemu načinu življenja in ohranjanju okolja?

Dodatni predlogi:

- Aktivnost prilagodite času, ki ga imate na voljo za izvedbo (izpustite lahko uvodni del primerjave Zemlje z jabolkom ali pa del z igro vlog) – pomembno je, da imate dovolj časa za refleksijo in diskusijo. Lahko pa aktivnost razširite ter izpostavite vidik (prisilnih in prostovoljnih) migracij, s poudarkom na izseljevanju prebivalstva iz ekonomsko revnejših delov Afrike v Evropo in ZDA ter na preseljevanju prebivalstva z ruralnih območij v že tako prenaseljena urbana mesta. Pri tem bodite pozorni, da naslavljate mnogotere vzroke za izseljevanje.
- V diskusiji se lahko poigrate z vprašanjem glede smotrnosti projekta ter dolgoročnih posledic gradnje jezua, ki jih načrtovalci in načrtovalke niso mogli predvideti in so se pokazale šele v zadnjih letih. Hkrati pa se lahko navežete na nacionalne in lokalne problematike v navezavi z gradnjo hidroelektrarn na reki Savi in Muri. Uporabite lahko metodo debate, tako da učenci in učenke v okviru parov ali manjših skupin zagovarjajo svoja stališča.
- Učenci in učenke lahko pri naslednji uri ali za domačo nalogo raziščejo aktualen primer upravljanja Velikega etiopskega renesančnega jezua, ki so ga leta 2011 začeli graditi blizu izvira Modrega Nila na severozahodu Etiopije. Za 280 milijonov ljudi iz 11 držav, ki živijo ob bregovih Nila, ta simbolizira življenje. Za Etiopijo novi jez oblublja prepotrebno elektriko, za Egipt pa strah pred uničujočo vodno krizo. Tri države – Etiopija, Egipt in Sudan – na katere bo upravljanje jezua najbolj vplivalo, ne najdejo skupnega jezika glede velikanskega hidroenergetskega projekta – čeprav je jez že zgrajen, pogovori o njegovem upravljanju še vedno potekajo.

Kotiček za informacije:

- **Asuanski jez in vpliv na ljudi:** Nubijci so etnična skupina v Afriki (natančneje v severnem Sudanu in južnem Egiptu), ki je dolga leta živela na obalah Nila. Ukvarjali so se s kmetijstvom, imeli so nasade palm in poznali namakalno poljedelstvo, saj je Nil enkrat na leto poplavlil okoliška zemljišča. Leta 1952 je skupina vojaških oficirjev v Egiptu sprožila revolucijo, nato je leta 1954 na oblast prišel Gamal Abdel Naser, ki je Egiptu predsedoval do svoje smrti leta 1970. Njegova ideja je bila, da bi više po toku reke zgradili jez, Asuanski visoki jez. Jez naj bi državi omogočil nadzorovanje poplav Nila, tako da bi vodo lahko izkoriščali vse leto. Poleg shranjevanja vode pa bi z njim lahko začeli proizvajati tudi cenejšo električno energijo. Vse to je vplivalo na ljudi, ki so živeli ob Nilu, saj je takrat njihova domovanja zalila voda. Prav tako je voda zalila veliko pomembnih nubijskih arheoloških ostankov, ki so bili še dolgo časa pod gladino Naserjevega jezera. Zaradi nastanka jezua in Naserjevega jezera so morali prisilno preseliti več sto tisoč Nubijcev. Vlada jim je namenila nova domovanja v vaseh po Asuanu in okolici, nekateri pa so se preselili v večja mesta v Egiptu in Sudanu. Prisilna preselitev je na Nubijce močno vplivala in življenje so se jim zaradi postavitve jezua zelo spremenila (Lukan, 2013).
- **Uvoz sadja in zelenjave iz Egipta:** Podatki Evropske komisije kažejo, da države Evropske unije iz Egipta uvozijo 7,2 % vseh citrusov in 24,2 % vse solate na evropskem trgu. Koprsko pristanišče je eno od vstopnih mest za sadje in zelenjavo za vso Evropsko unijo (De Cicco, 2019).

Literatura in viri:

- Abd-El Monsef, H., Smith S. E. in Darwish K. (2015). *Impacts of the Aswan High Dam After 50 Years*. V: *Water Resources Management* 29 (6). Dostopno na: https://www.researchgate.net/publication/273159618_Impacts_of_the_Aswan_High_Dam_After_50_Years (pridobljeno 26. 10. 2020).

- Alia, E. M., El-Magd, I. A. (2016). *Impact of human interventions and coastal processes along the Nile Delta coast, Egypt during the past twenty-five years*. V: Egyptian Journal of Aquatic Research. Dostopno na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1687428516000108>.
- De Ciccio, A. (2019). *The fruit and vegetable sector in the EU – a statistical overview*. Dostopno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/pdfscache/53634.pdf> (pridobljeno 18. 9. 2020).
- Eladawy, A., Saavedra, O. in Negm, A. (2015). *Nile delta challenges and opportunities, a state of the art review*. Conference: Eighteenth International Water Technology Conference. Dostopno na: https://www.researchgate.net/publication/273767898_NILE_DELTA_CHALLENGES_AND_OPPORTUNITIES_A_STATE_OF_THE_ART_REVIEW (pridobljeno 26. 10. 2020).
- Haddad, M. (2020). *Saving the Nile*. Al Jazeera Media Network. Dostopno na: <https://interactive.aljazeera.com/aje/2020/saving-the-nile/index.html> (pridobljeno 26. 10. 2020).
- Harford, T. (2020). *The spectacular failures and successes of massive dams*. BBC News. Dostopno na: <https://www.bbc.com/news/business-51459930> (pridobljeno 26. 10. 2020).
- History. (2020). *Aswan High Dam completed*. Dostopno na: <https://www.history.com/this-day-in-history/aswan-high-dam-completed> (pridobljeno 26. 10. 2020).
- Lukan, V. (2013). »Postavitev jezov mi je zrušila življenje«. Prisilne migracije, gradnje jezov, življenje Nubijcev pred in po postavitvi Asuanskega visokega jezov in državni posegi v porečje Nila. Diplomsko delo. Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani.
- Miklavčič, K. (2020). *Upravljanje jezov na Modrem Nilu še naprej buri duhove*. Delo. Dostopno na: <https://www.delo.si/novice/svet/upravljanje-hidrojezov-na-modrem-nilu-se-naprej-buri-duhove> (pridobljeno 26. 10. 2020).
- Muller, M. (2020). *Plans for a dam across the Nile triggered a war in 1956: will it happen again? The conversation*. Dostopno na: <https://theconversation.com/plans-for-a-dam-across-the-nile-triggered-a-war-in-1956-will-it-happen-again-143558> (pridobljeno 26. 10. 2020).
- Mutahi, B. (2020). *Egypt-Ethiopia row: The trouble over a giant Nile dam*. BBC News. Dostopno na: <https://www.bbc.com/news/world-africa-50328647> (pridobljeno 26. 10. 2020).
- Polšak, A. (2016). *Brez namakanja v Egiptu ne gre*. Geografija v šoli 2016, številka 1, str. 8–21.
- Wikipedija. (2018). *Asuanski jez*. Dostopno na: https://sl.wikipedia.org/wiki/Asuanski_jez (pridobljeno 26. 10. 2020).
- Wikipedia (2020). *Nile Delta*. Dostopno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Nile_Delta.

07

MICI IN NJEN VSAKDAN

RAZRED: 9.

TRAJANJE: 45 MINUT

ŠTEVILO UČENCEV
IN UČENK: 10–30

Trajnostni razvoj ni le pomemben, pač pa tudi edini možen način razvoja, če želimo, da bi človeštvo še nekaj časa živelo na planetu Zemlja. Vsak izmed nas igra pri tem pomembno vlogo, saj s svojimi dejanji vplivamo na okolje in ljudi v naši bližnji okolici, pa tudi drugje po svetu. Učenci in učenke s pomočjo kratke zgodbe razmišljajo o svojem vsakodnevnem življenju in navadah ter raziskujejo, kako bi bil lahko njihov življenjski stil bolj trajnosten.

Ključne besede:

- trajnostni razvoj
- dimenzije trajnostnega razvoja
- življenjski stil
- potrošništvo
- okolje
- družba

Metode:

- možganska nevihta
- delo z besedilom
- delo v skupinah
- metoda »kokice«
- ogled videoposnetka
- diskusija

Cilji aktivnosti:

- učenci in učenke razumejo prepletenost in soodvisnost vseh treh dimenzij trajnostnega razvoja
- učenci in učenke razumejo vpliv trajnostnega razvoja na kakovost življenja ter na načrtovanje in gospodarjenje s pokrajino, okoljem in naravnimi viri
- učenci in učenke se zavedajo vpliva na okolje in družbo, ki ga imajo kot potrošniki in potrošnice
- učenci in učenke ozavešajo svojo vlogo in odgovornost za ohranjanje ustreznih življenjskih razmer za prihodnje generacije

Povezava aktivnosti z učnimi cilji:

- razumevanje geografske razsežnosti in posledic povezanosti današnjega sveta
- krepitev zmožnosti kritične presoje vpliva ljudi na razvoj pokrajin
- analiziranje posledic gospodarskega razvoja za okolje in ljudi
- ozaveščanje pomembnosti ohranjanja okolja za trajnostni razvoj družbe v sedanjosti in prihodnosti
- razvijanje sposobnosti za vključevanje v odločanje o razvoju Slovenije

Medpredmetne povezave:

- domovinska in državljanska kultura in etika
- tuji jezik
- biologija
- okoljska vzgoja
- matematika

Pripomočki:

- samolepilni listki
- plakat ali šelešamer
- barvni flomastri
- računalnik z internetno povezavo
- projektor

Priloge:

- **PRILOGA 1:** Delovni list (za vsakega učenca in učenko)
- **PRILOGA 2:** Plakat s tremi področji trajnostnega razvoja
- **PRILOGA 3:** Infografika s predlogi za trajnostni način življenja

Navodila za izvedbo:

10 minut

KORAK 1

Učencem in učenkam povejte, da bo ura namenjena razmisleku o naši vlogi in vplivu pri zagotavljanju trajnostnega razvoja. Razdelite jim delovne liste (**PRILOGA 1**). Učenci in učenke naj pozorno preberejo besedilo ter izpolnijo nalogi 1 in 2. Ob tem naj razmislijo, kaj po njihovem mnenju pomeni pojem »trajnostni razvoj«.

10 minut

KORAK 2

Medtem, ko učenci in učenke izpolnjujejo naloge z delovnega lista, na tablo narišite spodnjo tabelo. Ko zaključijo z branjem, nadaljujte z metodo "možganska nevihta" – vsak naj pove eno besedo, s katero bi lahko opisal oz. opisala trajnostni razvoj, vi pa nekaj asociacij zapišite na tablo.

Predstavite jim definicijo trajnostnega razvoja ter njegove tri medsebojno povezane dimenzije (**KOTIČEK ZA INFORMACIJE**).

Učenci in učenke naj si nato v zvezek prepišejo tabelo s table ter:

- v prvi stolpec zapišejo dejanja, ki so jih v besedilu na delovnem listu podčrtali;
- v drugi stolpec zapišejo, v katero dimenzijo trajnostnega razvoja lahko posamezno dejanje umestimo (podajte jim primer: Na delo se vozi s kolesom – OKOLJSKA DIMENZIJA.)

DEJANJE V SMERI TRAJNOSTNEGA RAZVOJA	DIMENZIJA TRAJNOSTNEGA RAZVOJA

10 minut

KORAK 3

Učence in učenke razvrstite v skupine po tri. Vsaki skupini razdelite tri samolepilne listke. V skupini naj si nato predstavijo, kaj so zapisali v tabelo, ter se pogovorijo, katera izmed njihovih lastnih vsakodnevnih opravil oz. dejanj so v skladu s trajnostnim razvojem. Izberejo naj tri dejanja ter vsako posebej zapišejo na listek. Na voljo imajo 5 minut.

Predstavite jim plakat s tremi dimenzijami trajnostnega razvoja (**PRILOGA 2**), ki ste ga nalepili na steno, ter jim podajte navodila za nadaljnjo delo – razložite jim potek metode »kokice«: Igra se začne tako, da predstavnik oz. predstavnica ene izmed skupin na ustrezno mesto na plakatu nalepi listek z opisanim dejanjem (glede na eno izmed treh dimenzij trajnostnega razvoja). Skupina, ki je na katerega izmed svojih listkov zapisala enako ali podobno oz. povezano dejanje, naj glasno zavpije »kokica« in pove, kaj piše na njenem listku. Predstavnik ali predstavnica skupine naj nato listek prilepi na plakat ter nadaljuje z naslednjim opisom – predstavi naslednje dejanje ter listek prilepi na ustrezno mesto na plakatu. Igra se tako nadaljuje in se konča, ko na plakat prilepite vse listke z opisanimi dejanji.

Ko učenci in učenke na plakat nalepijo vse svoje listke, preverite, na katero dimenzijo trajnostnega razvoja so jih nalepili največ. Če katera izmed dimenzij trajnostnega razvoja po številu listkov izstopa, jih spodbudite k dodatnemu razmisleku o njihovih vsakodnevnih opravilih in navadah, ki bi jih lahko umestili v posamezno dimenzijo.

Pri obravnavi trajnostnega razvoja je običajno v ospredju okoljska dimenzija, zato je pomembno poudariti tudi drugi dve dimenziji – družbeno in ekonomsko. Vse tri dimenzije so namreč tesno prepletene in soodvisne.

KORAK 4

Učencem in učenkam predvajajte animirani filmček »Kaj je trajnostni razvoj?« (angl. *What is sustainable development?*, 2015), ki na enostaven način razloži pomen trajnostnega razvoja. Nato naj sedejo v krog in skupaj nadaljujejo z diskusijo. Navežite se na situacijo po svetu in na vpliv, ki ga imamo kot posamezniki in posameznice pri oblikovanju sveta, pri čemer učence in učenke spodbujajte k iskanju rešitev. Z različnimi primeri jim pomagajte razumeti, da za prihodnost človeštva trajnostni način bivanja ni zgolj pomemben, temveč je edini možen.

Pri diskusiji so vam lahko v pomoč naslednja vprašanja:

- Kako bi lahko opredelili trajnosten način življenja?
- Na kakšen način življenjski stil vsakega izmed nas vpliva na ljudi in okolje v naši bližnji okolici in drugje po svetu? Pomislite na vaš običajen dan, od trenutka, ko se zbudite, do trenutka, ko greste spat.
- S katerimi dejavnostmi najbolj onesnažujemo okolje in negativno vplivamo na življenje ljudi in drugih živih bitij – vsak izmed nas in družba, v kateri živimo?
- Katere od teh dejavnosti so po vašem mnenju res potrebne za življenje?
- Katere države bolj onesnažujejo okolje? Zakaj?
- Kako lahko vsak izmed nas prispeva k bolj trajnostnemu razvoju?
- S katerimi ukrepi bi lahko k trajnostnemu razvoju prispevala šola / lokalna skupnost / država / Evropska unija?

Med diskusijo na tablo projicirate infografiko s predlogi, kako lahko vsak izmed nas prispeva k trajnostnemu razvoju (**PRIOLOGA 3**) ter učence in učenke spodbudite k razmisleku o dodatnih idejah, ki bi jih lahko udeležili doma, v šoli ali v prostem času.

Za zaključek naj učenci in učenke ponovno vzamejo vsak svoj delovni list ter rešijo še nalogi 3 in 4.

Dodatni predlogi:

- Učencem in učenkam predvajajte kratek videoposnetek »Kaj je tragedija skupnih dobrin?« (angl. *What is the Tragedy of the Commons?*, 2017), ki na enostaven način predstavi t. i. tragedijo skupnih dobrin (**KOTIČEK ZA INFORMACIJE**).
- Učenci in učenke naj za domačo nalogo podrobno opišejo svoj običajni dan. Pri naslednji uri jih razvrstite v pare. Vsak učenec oz. učenka naj si opis izmenja s svojim sošolcem oz. sošolko ter besedilo pozorno prebere. V besedilu naj nato z zeleno barvo podčrtajo povedi, ki označujejo dejanja, povezana s trajnostnimi vrednotami/načeli, in z rdečo povedi, ki morebiti delujejo v nasprotju z njimi. Ko končajo, naj vsak par navede nekaj netrajnostnih dejanj (primeri, ki so jih podčrtali z rdečo barvo), vsi skupaj pa naj razmislijo o možnih trajnostnih alternativah.
- Učencem in učenkam predstavite cilje trajnostnega razvoja (CTR) ter predvajajte kratek animirani filmček z naslovom »Največja svetovna učna ura«, ki na privlačen način nagovarja mlade k aktivni vlogi pri soustvarjanju sveta ter opozarja na družbene in okoljske globalne izzive (od podnebnih sprememb, za katere smo soodgovorni vsi, do neenakomerne porazdelitve dobrin in drugih globalnih izzivov). Filmček s slovenskimi podnapisi je dostopen na spletni strani RTV SLO (Infodrom, 2015). Izvedete lahko tudi katero izmed aktivnosti na temo CTR, katerih opisi so dostopni na spletni strani https://worldslargestlesson.globalgoals.org/resources/?_ft_language=english.
- Učenci in učenke naj za domačo nalogo poiščejo primere dobrih praks trajnostnega razvoja iz Slovenije ali drugih koncev sveta (projekte, iniciative, akcije, kampanje ipd.) ter jih pri naslednji uri predstavijo v razredu.

Kotiček za informacije:

- **Definicija trajnostnega razvoja:** »Trajnostni razvoj je razvoj, ki izpolni potrebe današnjih generacij, ne da bi obenem prihodnjim generacijam omejil možnosti, da zadovoljijo svoje potrebe« (Svetovna komisija za okolje in razvoj, 1987).

- **Belgijska Strategija trajnostnega razvoja** (1997–2001) je opredelila naslednjih pet razsežnosti trajnostnega razvoja:
 - globalna odgovornost,
 - medgeneracijska pravičnost,
 - integracija gospodarskih, družbenih in okoljskih ciljev,
 - previdnostno načelo,
 - načelo sodelovanja (javnosti pri odločanju).
- **Evropski teden trajnostnega razvoja** obeležujemo vsako leto med 30. majem in 5. junijem. Namen tega tedna je spodbujanje projektov trajnostnega razvoja ter osveščanje ljudi o ciljih trajnostnega razvoja, ki jih določa Agenda 2030 za trajnostni razvoj, katere podpisnica je tudi Slovenija. Agenda je bila soglasno sprejeta na vrhu Organizacije združenih narodov (OZN) o trajnostnem razvoju 25. septembra 2015. Omenjena agenda na uravnotežen način povezuje tri dimenzije trajnostnega razvoja – ekonomsko, socialno in okoljsko – in jih prepleta skozi 17 ciljev trajnostnega razvoja, ki jih bo treba uresničiti do leta 2030 (Statistični urad RS, 2018).
- **Tragedija skupnih dobrin** se zgodi takrat, ko več ljudi, ki delujejo neodvisno in v skladu z lastnim osebnim interesom, na koncu porabi oz. uniči skupno omejeno dobrino, čeprav je jasno, da ni v nikogaršnjem interesu, da se to zgodi. Problem je prvi opisal Garrett Hardin v članku z naslovom »The Tragedy of the Commons«, objavljenem v reviji Science leta 1968. Hardin je opisal primer rejcev in rejek, ki pasejo krave na skupnem pašniku. Vsakič, ko določen rejec ali rejka pelje krave na pašnik, ima od tega vse koristi (krave rastejo in pridelujejo mleko), medtem ko se pašnik izrablja na škodo vseh. Če vsi rejci in rejke gledajo le na lastni interes, se skupna dobrina uniči zaradi prekomerne paše. Ta primer se pogosto povezuje s problemom izrabljanja naravnih virov (kot so gozdovi ali voda) za korist peščice in na škodo vseh.

Literatura in viri:

- Amendolare, N. (2017). *What is the Tragedy of the Commons?* Dostopno na: <https://youtu.be/CxC161GvMPc> (pridobljeno 28. 7. 2020).
- Animaskin. (2015). *What is sustainable development?* Dostopno na: <https://www.animaskin.no/projects/sustainability> (pridobljeno 3. 9. 2020).
- Cleanright, spletni portal izobraževalne kampanje. (2019). *Trajnostni razvoj: Prednostni cilj naše industrije (detergentov in drugih izdelkov za čiščenje ter vzdrževanje doma)*. Dostopno na: http://si.cleanright.eu/index.php?option=com_content&task=view&id=1826&Itemid=1525 (pridobljeno 3. 9. 2020).
- Dobra novica. (2014). *10 predlogov za bolj trajnostni način življenja*. Dostopno na: <http://dobranovica.si/10-predlogov-za-trajnostni-nacin-zivljenja> (pridobljeno 29. 7. 2020).
- Hardin, G. (2001). *The Tragedy of the Commons. The Social Contract*. Dostopno na: https://www.garretthardinsociety.org/articles_pdf/tragedy_of_the_commons.pdf (pridobljeno 28. 7. 2020).
- Mreža Plan B za Slovenijo. (b. l.). *Trajnostni razvoj*. Dostopno na: <http://www.planbzasslovenijo.si/trajnostni-razvoj> (pridobljeno 3. 9. 2020).
- MZZ RS. (2015). *Agenda za trajnostni razvoj do leta 2030*. Dostopno na: http://mzz.arhiv-spletisc.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/ZDH/Politike_MRS/Spremenimo_svet_-_Agenda_za_trajnostni_razvoj_2030.pdf (pridobljeno 25. 3. 2020).
- Organizacija združenih narodov. (2015). *Sustainable Development Goals*. Dostopno na: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals> (pridobljeno 3. 9. 2020).
- Pavlič, M. in Vidic, T. (30. 5. 2018). *Ob evropskem tednu trajnostnega razvoja so v ospredju cilji trajnostnega razvoja*. SURS. Dostopno na: <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/7435> (pridobljeno 3. 9. 2020).
- Sloga. (2015). *Cilji trajnostnega razvoja*. Dostopno na: http://www.sloga-platform.org/wp-content/uploads/2015/12/SLOGA_CiljiTrajnostnegaRazvoja_Brosura_SPLET-1.pdf (pridobljeno 3. 9. 2020).
- The World's Largest Lesson. (2015). *World's Largest Lesson introduces the Sustainable Development Goals*. Dostopno na: <http://worldslargestlesson.globalgoals.org> (pridobljeno 3. 9. 2020).
- Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj. (2019). *Mladinski projekti in aktivnosti za blaženje podnebnih sprememb*. Dostopno na: <https://www.umanotera.org/wp-content/uploads/2019/09/Dobre-prakse-mladinskih-podnebnih-projektov-katalog.pdf> (pridobljeno 29. 7. 2020).
- WSWD. (2020). *European Sustainable Development Week 2020*. Dostopno na: <https://esdw.eu> (pridobljeno 3. 9. 2020).

08

TRAJNOSTNE POČITNICE

RAZRED: 9.

TRAJANJE: 45 MINUT

ŠTEVILO UČENCEV
IN UČENK: 6–30

Turizem na globalni ravni predstavlja eno najmočnejših gospodarskih dejavnosti, in tudi v Sloveniji postaja ta panoga vse pomembnejša. Število prihodov tujih turistov in turistk se je v zadnjih desetih letih več kot podvojilo, kar dve tretjini prebivalcev in prebivalk Slovenije pa sta se v letu 2016 odpravili na vsaj eno zasebno potovanje. Turistična dejavnost ima tako pozitivne kot tudi negativne ekonomske, sociokulturne in okoljske učinke. Aktivnost je namenjena spoznavanju značilnosti trajnostnega turizma, katerega cilj je imeti minimalen vpliv na naravno okolje, družbo in kulturo v turističnih destinacijah, obenem pa biti povezan z dostojnim delom za lokalno prebivalstvo in predstavljati alternativo množičnemu turizmu.

Ključne besede:

- trajnostni turizem
- množični turizem
- okolje
- družba
- gospodarstvo

Metode:

- možganska nevihta
- delo v skupinah
- uporaba virov
- igra vlog
- ogled videoposnetka
- diskusija

Cilji aktivnosti:

- učenci in učenke kritično ovrednotijo ekonomske, sociokulturne in okoljske učinke različnih oblik turizma
- učenci in učenke razumejo načela trajnostnega razvoja in odgovornega ravnanja z okoljem
- učenci in učenke razumejo trajnostni razvoj in odgovornost do ohranjanja ugodnih življenjskih razmer za prihodnje generacije
- učenci in učenke razumejo celovitost prostorskih vprašanj in spoznajo nekatere možnosti lastne aktivne udeležbe
- učenci in učenke razumejo vplive trajnostnega turizma na okolje in družbo
- učenci in učenke oblikujejo in primerjajo stališča v prid trajnostnega razvoja turizma

Povezava aktivnosti z učnimi cilji:

- ozaveščanje o pomembnosti ohranjanja okolja za trajnostni razvoj družbe v sedanjosti in prihodnosti
- razlikovanje med odgovornim in neodgovornim ravnanjem s prostorom ter pridobivanje izkušnje odgovornosti za prevzete obveznosti
- analiziranje posledic gospodarskega razvoja za okolje in ljudi

Medpredmetne povezave: Pripomočki:

- domovinska in državljanska kultura in etika
- zgodovina
- tuji jezik
- računalnik z internetno povezavo
- projektor
- nekaj prenosnih računalnikov ali tablic
- list papirja
- komplet flomastrov različnih barv (za vsako skupino)
- plakat ali šelesamer (za vsako skupino)

Priloge:

- **PRILOGA 1:** Delovni list – skupina A
- **PRILOGA 2:** Delovni list – skupina B
- **PRILOGA 3:** Delovni list – skupina C
- **PRILOGA 4:** Plakat s cilji trajnostnega razvoja
- **PRILOGA 5:** Infografika o trajnostnem turizmu

Navodila za izvedbo:

5 minut

KORAK 1

Aktivnost začnite z metodo »možganska nevihta« (nizanje asociacij). Učenci in učenke naj povejo prvo stvar, ki jim pride na misel ob besedi »turizem«. Njihove asociacije zapišite na tablo in jih ne komentirajte – k njim se boste vrnili v nadaljevanju aktivnosti.

15 minut

KORAK 2

Učence in učenke razvrstite v tri skupine (A, B in C) ter vsaki določite poseben prostor v razredu. Skupinam razdelite delovne liste z navodili za delo (**PRILOGE 1, 2 in 3**). Skupinama A in B razdelite tudi prenosne računalnike oz. tablice, skupini C pa list papirja in flomastra dveh različnih barv.

- **SKUPINA A:** Zagovorniki in zagovornice trajnostnega turizma
- **SKUPINA B:** Zagovorniki in zagovornice množičnega turizma
- **SKUPINA C:** Svetovalci in svetovalke

Razložite jim, da bo vsaka skupina preverila nekaj dejstev o turizmu, nato pa jih bodo predstavili drug drugemu. Za delo v skupinah imajo na voljo 15 minut.

10 minut

KORAK 3

Ko skupine končajo z delom, naj učenci in učenke sedijo tako, da bodo skupaj tvorili trikotnik (vsaka skupina naj tvori eno stranico trikotnika). Predstavniki in predstavnice skupine A in skupine B naj nato predstavijo nekaj dejstev in ugotovitev o turizmu, do katerih so prišli med delom v skupini. Predstavniki in predstavnice skupine C pa naj jim nato zastavijo vprašanja, ki so jih pripravili, ter svetujejo, kakšna usmeritev turizma bi bila po njihovem mnenju bolj primerna. Učence in učenke spodbudite k diskusiji o trajnostnih in netrajnostnih praksah turizma, pri čemer naj svoja stališča glede posamezne usmeritve turizma (trajnostni in množični turizem) podrobno utemeljijo.

- *Kakšna usmeritev turizma bi bila glede na predstavljena dejstva najbolj primerna na lokalni ravni? Zakaj?*
- *Kakšna usmeritev turizma bi bila glede na predstavljena dejstva najbolj primerna na globalni ravni? Zakaj?*

Predstavniki in predstavnice skupine C naj pozorno poslušajo ter si zapišejo argumente, ki jih bodo najbolj prepričali. Diskusijo usmerjajte tako, da bodo vsi učenci in učenke ugotovili, da je trajnostna usmeritev turizma najprimernejša tako za ljudi kot za okolje, da predstavlja alternativo množičnemu turizmu ter da je dolgoročno gledano tudi edina možna usmeritev, če želimo nam in bodočim generacijam omogočiti življenje na Zemlji. Pri tem še posebej izpostavite posledice podnebnih sprememb, h katerim prispevamo tudi kot turisti in turistke.

15 minut

KORAK 4

Na tablo projicirajte animirani filmček »[Največja svetovna učna ura – 3. del](#)« (angl. World's Largest Lesson, b. l.) ter obnovite, kaj so cilji trajnostnega razvoja (**KOTIČEK ZA INFORMACIJE**). Pri tem lahko uporabite tudi plakat s cilji trajnostnega razvoja (**PRILOGA 4**). Nadaljujte z diskusijo:

- *Kako sta odgovorna potrošnja in trajnostna poraba naravnih virov (12. cilj trajnostnega razvoja) povezana s turizmom kot eno izmed najhitreje rastočih gospodarskih panog?*
- *Zakaj je pomembno, da vsi akterji in akterke v turizmu (tako ponudniki in ponudnice kot turisti in turistke) sledimo smernicam trajnostnega turizma?*

Vsaka skupina (A, B in C) naj nato na svoj plakat v obliki miselnega vzorca nariše ali napiše svoje predloge, kako lahko v vseh fazah potovanja (pred, med in na potovanju) vsak izmed nas prispeva k zmanjšanju negativnih družbenih, okoljskih in ekonomskih vplivov ter s tem

prispeva k uresničevanju načel trajnostnega turizma. Pri tem jim lahko pomagata tudi s predlogi, ki so prikazani na infografiki o trajnostnem turizmu (**PRILOGA 5**). Ko končajo, naj plakate predstavijo drug drugemu, vi pa jih nato lahko nalepite na steno ali drug primeren prostor v šoli (šolski hodnik, knjižnica idr.), kjer bodo na ogled tudi ostalim učencem in učenkam ter zaposlenim na šoli.

Dodatni predlogi:

- Možna razširitev: Na eno steno v učilnici nalepite list z oznako »TRAJNOSTNI TURIZEM«, na drugo pa list z oznako »NETRAJNOSTNI TURIZEM«. Nato na tablo projicirajte nekaj fotografij, ki ponazarjajo trajnostne in netrajnostne turistične prakse (primeri iz Slovenije in sveta). Učenci in učenke naj se glede na motiv na fotografiji razvrstijo v del učilnice, ki po njihovem mnenju predstavlja izbrano obliko turizma. Če menijo, da motiv na fotografiji ne prikazuje ne ene ne druge oblike turizma, se lahko postavijo na sredino učilnice. Ko se razvrstijo, naj nekaj učencev in učenk svojo odločitev tudi utemelji.
- Učenci in učenke naj pri naslednji uri ali za domačo nalogo s pomočjo uporabe interaktivnega zemljevida (npr. Google Maps, Maps.me, Here we go ipd.) izdelajo načrt potovanja do izbrane destinacije v Evropi ali na eni izmed drugih celin, ki bo čimbolj trajnosten. Pri izdelavi potovalnega načrta naj upoštevajo in vključijo različne vidike (transport, nastanitev, prehrana, prtljaga, spremljajoče aktivnosti idr.). Načrt lahko izdelajo individualno ali v manjših skupinah, nato pa naj ga predstavijo v razredu. Aktivnost lahko nadgradite tako, da učenci in učenke s pomočjo kriterijev trajnostnega potovanja (oblike transporta do destinacije, mobilnost v kraju obiska, prehrana, nastanitev, aktivnosti idr.) točkujejo posamezne vidike vsakega načrta in izberejo najbolj trajnosten načrt potovanja (točkovanje vsakega vidika potovanja s točkami od 1 do 3, pri čemer višje število točk predstavlja bolj trajnostno obliko posameznega vidika).
- Aktivnost lahko izvedete ob svetovnem dnevu turizma, ki ga že od leta 1980 obeležujemo 27. septembra.
- Učencem in učenkam predstavite nekaj primerov trajnostno usmerjene ponudbe krajev v Sloveniji, ki so vključeni v mrežo »Evropske destinacije odličnosti« ter zavezani k socialni, kulturni in okoljski trajnosti (**KOTIČEK ZA INFORMACIJE**).

Kotiček za informacije:

- **Ekonomski pomen turizma:** Svetovni potovalni in turistični svet (angl. *World Travel & Tourism Council* – WTTC) vsako leto objavi poročilo o ekonomskem pomenu turizma v posameznih državah. Podatki za leto 2019:
 - Slovenija: skupni prispevek turizma je predstavljal 9,9 % celotnega BDP; število zaposlenih v turizmu je predstavljalo 10,3 % vseh zaposlitev (92.500 delovnih mest).
 - Evropa: skupni prispevek turizma v bruto domačem proizvodu (BDP) se je povečal za 2,4 % glede na leto 2018 in je predstavljal 9,1 % celotnega BDP. Skupno število zaposlenih v turizmu je predstavljalo 9,7 % vseh zaposlitev (37,1 milijonov delovnih mest).
 - Svet: skupni prispevek turizma k svetovnemu bruto domačem proizvodu (BDP) je bil 10,3 %. Zaposlitev v turizmu je predstavljala 1 od 10 delovnih mest (okoli 330 milijonov delovnih mest), pri čemer je v zadnjih petih letih turizem ustvaril kar četrtno novih delovnih mest (Statistični urad RS, 2020).
- **Turistična rast** je bila leta 2019 za Slovenijo že šesto leto zapored rekordna.
- **Slovenska turistična organizacija** (STO) je leta 2017 prejela nagrado s področja trajnostnega turizma »World Legacy Award«, ki jo podeljuje National Geographic. Nagrado je osvojila v kategoriji spodbujanja trajnostnega turizma.
- **Projekt »Evropske destinacije odličnosti«** (angl. *European Destinations of Excellence*) spodbuja razvoj trajnostnega turizma v Evropi in v ospredje postavlja manjše, a zanimive destinacije, ki ponujajo pristna doživetja in omogočajo odkrivanje bogate lokalne turistične ponudbe. V mrežo se vsaki dve leti vključijo nove destinacije – zmagovalke, ki se lahko pohvalijo z najbogatejšo turistično ponudbo glede na tematiko, ki se spreminja z vsakim razpisom. Namen mreže je povečati prepoznavnost nastajajočih evropskih destinacij, olajšati izmenjavo dobrih praks po vsej Evropi in spodbujati sodelovanje med izbranimi destinacijami. Več informacij je dostopnih na spletni strani <https://www.slovenia.info/sl/poslovne-strani/razvoj-in-inovativnost/eden> (Slovenska turistična organizacija, 2020).

Literatura in viri:

- Agencija Republike Slovenije za okolje. (2009). *Kazalci okolja: Turizem*. Dostopno na: <http://kazalci.arso.gov.si/sl/taxonomy/term/13> (pridobljeno 10. 9. 2020).
- Društvo Humanitas – Center za globalno učenje in sodelovanje. (b. l.). *Odgovorni turizem*. Dostopno na: <http://www.humanitas.si/?subpageid=29> (pridobljeno 10. 9. 2020).
- Slovenska turistična organizacija. (2010). *Priročnik za hotele za razvoj trajnostnih poslovnih modelov*. Dostopno na: <https://www.slovenia.info/sl/novinarsko-sredisce/novice/3723-prirocnik-za-hotele-za-razvoj-trajnostnih-poslovnih-modelov> (pridobljeno 10. 9. 2020).
- Slovenska turistična agencija. (2020). *Turizem v številkah*. Dostopno na: <https://www.slovenia.info/sl/poslovne-strani/raziskave-in-analize/turizem-v-stevilkah> (pridobljeno 10. 9. 2020).
- Slovenska turistična organizacija. (2020). *Zelena shema slovenskega turizma*. Dostopno na: https://www.slovenia.info/uploads/zelena_shema/2020/drugi_pririoniki/2020_01_sto_zsst_slo_web.pdf (pridobljeno 10. 9. 2020).
- Statistični urad RS. (2020). *Ekonomski pomen turizma*. Dostopno na: <https://www.slovenia.info/sl/poslovne-strani/raziskave-in-analize/ekonomski-pomen-turizma> (pridobljeno 10. 9. 2020).
- Statistični urad RS. (2017). *Svetovni dan turizma*. Dostopno na: <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/6919> (pridobljeno 10. 9. 2020).
- Špik, A. in Počuča, J., ur. (2020). *Letna publikacija: Turizem v številkah 2019*. STO Slovenija. Dostopno na: <https://www.slovenia.info/sl/poslovne-strani/raziskave-in-analize/turizem-v-stevilkah> (pridobljeno 9. 9. 2020).
- Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj. (b. l.). *Izračunaj svoj ogljični odtis*. Dostopno na: <https://www.umanotera.org/izracunaj-svoj-ogljicni-odtis/#toggle-id-2-closed> (pridobljeno 10. 9. 2020).
- Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj. (b. l.). *Leto brez leta*. Dostopno na: <https://www.umanotera.org/kaj-delamo/aktualne-kampanje-in-projekti/leto-brez-leta-2020> (pridobljeno 10. 9. 2020).
- UNWTO. (2020). *World Tourism Barometer N°18 January 2020*. Dostopno na: <https://www.unwto.org/world-tourism-barometer-n18-january-2020> (pridobljeno 10. 9. 2020).
- World's Largest Lesson. (b. l.). *WLL Animation Part 3*. Dostopno na: <https://worldslargestlesson.globalgoals.org/resource/worlds-largest-lesson-animation-part-3> (pridobljeno 8. 9. 2020).

09

SVETOVNA POŠTA

RAZRED: 9.

TRAJANJE: 45 MINUT

ŠTEVILO UČENCEV
IN UČENK: 6–28

Komunikacija danes poteka precej drugače, kot je še nedolgo nazaj. A osnovne poštnе storitve so še vedno pomembne, saj nam omogočajo, da lahko pošljemo pismo, razglednico ali paket na katerikoli konec sveta. Sodelovanje med državami in narodi je ključnega pomena za sobivanje in prispeva k mirnemu reševanju konfliktov. Moč in vpliv mednarodnih organizacij je kljub temu omejena, saj nekatere države zasledujejo le svoje interese in se ne menijo za potrebe drugih. Z aktivnostjo, ki s primerom Svetovne poštnе zveze osvetli delovanje mednarodnega sodelovanja, lahko učence in učenke spodbudimo k razmisleku o pomenu mednarodnih organizacij ter h kritičnemu ovrednotenju njihovega vpliva.

Ključne besede:

- države
- pošta
- mednarodne organizacije
- politični zemljevid
- svetovno gospodarstvo
- mir in konflikti

Metode:

- uporaba zemljevida
- delo z besedilom
- izražanje stališč – »termometer«
- diskusija

Cilji aktivnosti:

- učenci in učenke se seznani s pomenom mednarodnega sodelovanja in z mednarodnimi organizacijami
- učenci in učenke kritično presojuje o vplivu mednarodnih organizacij na njihovo življenje
- učenci in učenke razmišljajo o vzrokih globalizacije in o svetovnem ekonomskem sistemu
- učenci in učenke spoznajo pomen mednarodnega sodelovanja v okviru OZN
- učenci in učenke se seznani s trenutnimi konflikti v svetu
- učenci in učenke se kritično opredelijo do vprašanj o mednarodnem sodelovanju glede občutljivih tem

Povezava aktivnosti z učnimi cilji:

- oblikovanje stališč in vrednot, kot so spoštovanje drugih narodov in kultur, mednarodno sodelovanje
- razumevanje geografskih razsežnosti in posledic povezovanja današnjega sveta

Medpredmetne povezave:

- domovinska in državljanska kultura in etika
- tuji jezik
- zgodovina

Pripomočki:

- velik zemljevid sveta (priporočamo uporabo Gall-Petersove projekcije sveta)
- papirni lepilni trak
- škatla z napisom »z zamudo«

Priloge:

- **PRILOGA 1:** Listki s pisemskimi ovojnicami
- **PRILOGA 2:** Seznam pravih odgovorov
- **PRILOGA 3:** Opis Svetovne poštnе zveze
- **PRILOGA 4:** Izjave

Navodila za izvedbo:

10 minut

KORAK 1

Učenci in učenke naj se naključno razvrstijo v pare, vi pa na tablo obesite velik zemljevid sveta. Vsakemu paru naključno razdelite po dva listka, ki predstavljata pisemski ovojnici z naslovom v tujem jeziku in/ali pisavi (**PRILOGA 1**). Naloga parov je, da se vživijo v vlogo delavcev in delavk na pošti, ki pisma pošiljajo na različne konce sveta. Vsak par ima na voljo 3 minute, da ugotovi, v katero državo (oz. ozemlje) je naslovljeno pismo, ki so ga prejeli v ovojnici.

Ko pari končajo z ugotavljanjem držav, naj predstavnik ali predstavnica vsakega para stopi k zemljevidu ter pokaže, v katero državo (oz. ozemlje) je naslovljeno pismo. S papirnim lepilnim trakom naj na zemljevid ustrezno nalepi listek s »pisemsko ovojnico«. Parom, ki ne bodo ugotovili pravega odgovora, lahko podate kakšen namig oz. jim razkrijete, za katero državo (oz. ozemlje) gre – pomagajte si s seznamom pravih odgovorov (**PRILOGA 2**).

5 minut

KORAK 2

Učencem in učenkam razdelite liste z besedilom (**PRILOGA 3**). Besedilo naj pozorno preberejo ter v njem z različnima barvama podčrtajo:

- a. tisto, kar jih je najbolj presenetilo,
- b. tisto, o čemer bi radi izvedeli še kaj.

10 minut

KORAK 3

Učenci in učenke naj sedejo v krog, vi pa jim zastavite naslednja vprašanja:

- Katere informacije so bile za vas nove? Kaj vas je najbolj presenetilo? Zakaj?
- Katere države niso članice Svetovne poštne zveze? Zakaj?
- S kakšnimi težavami se lahko soočajo te države ter njihovi prebivalci in prebivalke? Kako to vpliva na njihovo življenje?

Z zemljevida vzemite listke s pisemskimi ovojnicami, naslovljenimi v Palestino, Tajvan in Severni Ciper. Za lažje razločevanje imajo ta pisma poštno znamko. Povejte, da bodo pisma zamujala, ker niso del Svetovne poštne zveze. Lahko jih položite v škatlo z napisom »z zamudo«, ki jo postavite na sredino kroga.

10 minut

KORAK 4

Učencem in učenkam povejte, da se boste v nadaljevanju pogovorili o vlogi in vplivu, ki ga imajo mednarodne organizacije, pri tem pa boste uporabili metodo, ki se imenuje »termometer«. Učencem in učenkam boste prebrali nekaj izjav (**PRILOGA 4**), vsak izmed njih pa naj svoje stališče izrazi z glasovanjem – dvigom roke. Višje kot dvignejo roko, bolj se z izjavo strinjajo oz. nižje kot dvignejo roko, manj se z izjavo strinjajo. Poudarite, da pri tem ni pravih ali napačnih odgovorov, gre le za izražanje različnih stališč.

Po vsaki prebrani izjavi in glasovanju vprašajte enega ali več učencev oz. učenk o razlogih za izbrano glasovanje (odvisno od časa, ki ga imate na voljo, oz. teme, ki jo želite izpostaviti) – na ta način boste v razredu spodbudili predstavitev različnih stališč do obravnavanih tem ter izmenjavo mnenj med učenci in učenkami.

10 minut

KORAK 5

Nadaljujte z diskusijo, pri kateri si lahko pomagata z naslednjimi vprašanji:

- Kaj vas je med aktivnostjo najbolj presenetilo?
- Je bilo težko ugotoviti, kam morajo biti poslana pisma? Zakaj? Kaj bi vam pomagalo to nalogo olajšati?

- Ste že kdaj pošiljali pošto iz tujine ali v tujino? Ste pri tem naleteli na kakšne težave? Kakšne in kako ste jih rešili?
- Zakaj po vašem mnenju Palestina, Severni Ciper in Tajvan ne morejo biti del Svetovne poštne zveze?
- Kakšen je vpliv mednarodnega sodelovanja na naše življenje, našo državo in svet? Kaj so prednosti mednarodnega sodelovanja?
- Zakaj je po vašem mnenju pomembna Svetovna poštna zveza?
- Katere druge mednarodne organizacije oz. zveze poznate?
- Ali imamo posamezniki in posameznice vpliv na delovanje mednarodnih organizacij? Zakaj da oz. zakaj ne? Na kakšen način lahko vplivamo na njihovo delovanje oz. ga podpremo?

Dodatni predlogi:

- Če je v razredu več učencev in učenk, lahko nekatere listke s pisemskimi ovojnici natisnete večkrat ter nato primerjate ugotovitve parov. Lahko pa pripravite dodatne primere pisemskih ovojnic (v ta namen je na voljo nekaj listkov pisemskimi ovojnici brez naslova).
- Diskusijo o pomenu mednarodnega sodelovanja in vlogi ter vplivu mednarodnih organizacij lahko organizirate tudi v obliki igre vlog. Vnaprej določite temo, ki jo želite nasloviti (npr. mirno reševanje konfliktov, ohranjanje naravne in kulturne dediščine, preskrba s hrano, omogočanje telekomunikacijskih storitev, varnostna vprašanja ipd.), ter vloge, ki jih bodo učenci in učenke zastopali (npr. predstavnik ali predstavnica lokalne skupnosti, direktor ali direktorica državnega podjetja, sekretar ali sekretarka OZN, predstavnik ali predstavnica uporniškega gibanja, aktivist ali aktivistka za človekove pravice ipd.).
- Na manjše listke zapišite imena nekaterih mednarodnih organizacij, kot so Svetovna zdravstvena organizacija (angl. *World Health Organization* – WHO), Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo (angl. *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation* – UNESCO), Svetovna komisija za zavarovana območja (angl. *World Commission on Protected Areas* – WCPA), Mednarodna organizacija za migracije (angl. *International Organization for Migration* – IOM) in druge. Listke premešajte in jih shranite v škatlo, predstavnik ali predstavnica vsake skupine pa naj izžreba enega izmed listkov. Skupine naj nato s pomočjo računalnika ali tablice na spletu poiščejo čim več informacij o izbrani organizaciji ter največje dosežke, ki jih je ta dosegla. Poleg tega naj poskusijo najti tudi kakšen primer, ko organizaciji ni uspelo doseči zadanega cilja (za pomoč jim lahko navedete nekaj takšnih primerov, na primer nezmožnost zavarovanja arheoloških spomenikov pred negativnimi vplivi množičnega turizma – dobiček pred varovanjem kulturne dediščine).

Kotiček za informacije:

- **Evropska unija s svojimi državami članicami** je največja donatorica humanitarne pomoči na svetu. Vsako leto iz evropskega proračuna zagotovi humanitarno pomoč več kot 120 milijonom ljudi po svetu. S pomočjo v višini več kot milijarde evrov je izpolnjenih veliko potreb ljudi v kriznih razmerah. Primeri humanitarne pomoči Evropske unije v zadnjih letih: zagotovitev zatočišč in čiste pitne vode za žrtve uničujočega potresa v Nepal; zagotovitev zimskih oblačil in odej v izrednih razmerah v Ukrajini; zagotovitev hrane in zdravil za prebivalce in prebivalke Sirije ter sosednjih držav, v katere so se zatekli; omogočeno takojšnje zdravstveno varstvo in zdravljenje prebivalcev in prebivalk v regijah, ki jih je prizadela ebola. Več informacij je dostopnih na uradni spletni strani Evropske unije: https://europa.eu/european-union/topics/humanitarian-aid-civil-protection_sl.
- **Organizacija združenih narodov (OZN)** si prizadeva za učinkovito sodelovanje držav v mednarodnih organizacijah, ki delujejo na različnih področjih (npr. krepitev mednarodnega miru in varnosti, podpora trajnostnemu razvoju, krepitev mednarodnega prava, varstvo človekovih pravic, spodbujanje demokracije, boj proti podnebnim spremembam idr.). Med pomembnejšimi dosežki organizacije je bila priprava Splošne deklaracije človekovih pravic, ki jo je 10. decembra 1948 sprejela Generalna skupščina OZN, katere članica je od leta 1992 tudi Slovenija.
- **Cilji trajnostnega razvoja (CTR):** Svetovni voditelji so na Vrhu Organizacije združenih narodov o trajnostnem razvoju, ki je potekal kot zasedanje na visoki ravni Generalne skupščine OZN med 25. in 27. septembrom 2015 v New Yorku, sprejeli Agendo 2030 za trajnostni razvoj – nov

razvojni načrt, ki usmerja prizadevanja na področju razvoja v naslednjih 15 letih. Nova razvojna agenda opredeljuje univerzalen pristop do razvoja – cilje trajnostnega razvoja implementirajo tudi države donatorice razvojne pomoči. CTR na uravnotežen način naslavlja tri dimenzije trajnostnega razvoja (ekonomsko, socialno in okoljsko) in so implementirani skozi partnerstva relevantnih deležnikov. Več o CTR: <http://www.globalni-cilji.si>.

Literatura in viri:

Aktivnost je prirejena po delavnici »Pošta«, ki jo je v okviru projekta *Globalni izzivi – Globalni predmeti* razvila slovaška partnerska organizacija Človek v ohrotení v sodelovanju z učiteljicami in učitelji s Slovaške.

- Department of Posts, Ministry of Communications, Government of India. (2020). *Post Office Network*. Dostopno na: <https://www.indiapost.gov.in/VAS/Pages/AboutUs/PostOfficeNetwork.aspx> (pridobljeno 9. 11. 2020).
- Maps of the World. (2017). *Top Ten Countries With the Highest Number of Post Offices*. Dostopno na: <https://www.mapsofworld.com/world-top-ten/countries-with-most-post-office.html> (pridobljeno 9. 11. 2020).
- Ministrstvo za zunanje zadeve. (2015). *Podrobnejši opis posameznih ciljev trajnostnega razvoja*. Dostopno na: http://mzz.arhiv-spletisc.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/ZDH/Ozavescanje_javnosti/Didakticna_gradiva/Cilji_trajnostnega_razvoja-opis.pdf (pridobljeno 25. 3. 2020).
- Pošta Slovenije. (2020). *Kronološki pregled zgodovine podjetja od leta 1995 dalje*. Dostopno na: <https://www.posta.si/o-nas/predstavitev/posta-nekoc> (pridobljeno 9. 11. 2020).
- Pošta Slovenije. (2020). *Letno poročilo Skupine Pošta Slovenija in Pošte Slovenija d.o.o. 2019*. Dostopno na: <https://www.posta.si/o-nas/predstavitev/osnovne-informacije/letna-porocila> (pridobljeno 9. 11. 2020).
- Sloga. (2015). *Cilji trajnostnega razvoja*. Dostopno na: http://www.sloga-platform.org/wp-content/uploads/2015/12/SLOGA_CiljiTrajnostnegaRazvoja_Brosura_SPLET-1.pdf (pridobljeno 25. 3. 2020).
- United Nations. (2015). *Sustainable Development Goals*. Dostopno na: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals> (pridobljeno 22. 4. 2020).
- Universal Postal Union. (2008). *PA to exchange mail directly with UPU member countries – UPU press release*. Dostopno na: <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-198392> (pridobljeno 9. 11. 2020).
- Universal Postal Union. (2012). *Addressing the world – An address for everyone*. Dostopno na: <https://www.upu.int/en/Publications/Addressing/Addressing-the-world-%E2%80%93-An-address-for-everyone> (pridobljeno 9. 11. 2020).
- Universal Postal Union. (b. l.). *About UPU*. Dostopno na: <https://upu.int/en/Universal-Postal-Union> (pridobljeno 9. 11. 2020).

10

KAJ JE NA MOJEM KROŽNIKU?

RAZRED: 9.

TRAJANJE: 45 MINUT

ŠTEVILO UČENCEV
IN UČENK: 12–30

Borec za človekove pravice Martin Luther King je v enem izmed svojih slavnih govorov leta 1967 rekel, da »še preden pojemo svoj zajtrk, smo že odvisni od več kot polovice sveta«. Če malce raziščemo svoj jedilnik, lahko hitro ugotovimo, da to drži – že kava ali pravi čaj, ki sta ob zajtrku tako samoumevna za večino izmed nas, prihajata iz oddaljenih koncev sveta, enako pa velja tudi za številne druge prehranske izdelke. Slovenija z domačo pridelavo hrane ne pokriva vseh svojih potreb po kmetijsko-živilskih proizvodih, zato je zagotavljanje prehranske varnosti pomembno strateško in politično vprašanje. V okviru aktivnosti bodo učenci in učenke raziskovali izvor posameznih živil ter značilnosti pomena lokalne pridelave, predelave in porabe hrane, spodbudimo pa jih lahko tudi k razmisleku o lastnem prispevku k zmanjševanju negativnega vpliva na okolje in zdravje ljudi.

Ključne besede:

- pridelava, predelava in poraba hrane
- lokalna (samo)oskrba
- dobavna veriga
- vpliv na okolje in ljudi
- trajnostni razvoj

Metode:

- delo v skupinah
- delo z besedilom in podatki
- diskusija

Cilji aktivnosti:

- učenci in učenke spoznajo prehranske izdelke, ki jih najpogosteje uvažamo v Slovenijo – zakaj jih uvažamo in od kod
- učenci in učenke analizirajo informacije, namenjene potrošnikom in potrošnicam, ki so označene na ovitkih različnih izdelkov
- učenci in učenke razumejo pomen lokalne pridelave, predelave in porabe hrane
- učenci in učenke kritično ovrednotijo pomen lokalne trajnostne oskrbe in njen vpliv na okolje in prebivalstvo

Povezava aktivnosti z učnimi cilji:

- razlikovanje med odgovornim in neodgovornim ravnanjem s prostorom ter pridobivanje izkušnje odgovornosti za prevzete obveznosti
- razumevanje celovitosti prostorskih vprašanj in poznavanje nekaterih možnosti lastne aktivne udeležbe
- razlaga odnosa med gospodarstvom, človekom in okoljem ter naštevane primerov ukrepov za varovanje okolja pred škodljivimi vplivi gospodarstva in človeka v Sloveniji na praktičnem primeru

Medpredmetne povezave:

- gospodinjstvo
- biologija
- tuji jezik

Pripomočki:

- ovitki različnih prehranskih izdelkov*
- zemljevid sveta večjega formata (priporočamo uporabo Gall-Petersove projekcije)
- samolepilni listki (za vsakega učenca in učenko)
- računalnik z internetno povezavo
- projektor

*Učenci od doma prinesejo ovitke živil oz. embalažo, na kateri je označeno poreklo prehranskega izdelka, npr. kave, čaja, riža, piškotov, testenin, jogurta, sokov, marmelade, posušenega sadja, čokolade, sira, sladkarij ipd.

Priloge:

- **PRILOGA 1:** Infografika o pridelavi živil
- **PRILOGA 2:** Tabela za vpisovanje podatkov o živilih
- **PRILOGA 3:** Zemljevid sveta na listu formata A4 (za vsako skupino)
- **PRILOGA 4:** Besedilo »Lokalna trajnostna oskrba in kratke verige«
- **PRILOGA 5:** Smernice za kritično branje besedila

Navodila za izvedbo:

PREDPRIPRAVA:

Učencem in učenkam naročite, da naj k naslednji uri prinesejo 3–5 ovitkov živil, ki jih imajo doma (npr. embalaža od kave, testenin, oreščkov, čokolade ipd.). Pripravite tudi nekaj ovitkov oz. embalaže živil, ki so bila del šolske malice ali kosila.

10 minut

KORAK 1

Učenci in učenke naj sedejo v krog, na sredino katerega položite zemljevid sveta. Učencem in učenkam razdelite po tri samolepilne listke. Pomislijo naj na tri živila, ki so najpogostejše na njihovih krožnikih, ter vsakega izmed njih zapišejo na svoj listek. Nato naj razmislijo, od kod posamezen izdelek prihaja ter listke položijo na ustrezno mesto na zemljevidu (državo, regijo oz. celino). Pri tem naj upoštevajo izvor glavne sestavine izdelka (npr. čokolada Gorenjka je izdelana v Sloveniji, a glavna sestavina čokolade – kakav – prihaja iz Slonokoščene obale (Žito, 2019)).

Ko zaključijo, skupaj preverite razvrstitev listkov ter jih po potrebi prestavite. V pomoč vam je lahko infografika o izvoru nekaterih živil (**PRILOGA 1**), ki jo projicirajte na tablo. Učencem in učenkam zastavite nekaj vprašanj:

- Kakšna se vam zdi porazdelitev glede na izvor živil? Kaj vas je najbolj presenetilo in zakaj?
- Katera živila pridelujemo v Sloveniji oz. v naši bližnji okolici?
- Katera živila uvažamo iz oddaljenih krajev?
- Oglejte si infografiko ter naštejte še nekaj živil (hrano ali pijačo), ki jih pogosto uživate in prihajajo z drugih celin (oz. tam pridelajo njihove glavne sestavine).

15 minut

KORAK 2

Učenci in učenke naj vzamejo ovitke od izdelkov, ki so jih prinesli od doma. Nato jih naključno razvrstite v manjše skupine po tri ali štiri ter vsaki skupini razdelite list s tabelo za vpisovanje podatkov o živilih (**PRILOGA 2**). Naloga skupin je, da sestavijo seznam vseh živil, katerih ovitke so prinesli. Če je kdo pozabil prinesiti ovitke od doma, jim razdelite nekaj prazne embalaže živil, ki so bila dan prej za šolsko malico ali kosilo.

Učenci in učenke naj pregledajo podatke, ki so zapisani na ovitkih živil (sestavine, izvor sestavin, kraj pridelave oz. proizvodnje, kraj nakupa idr.) ter jih zapišejo v tabelo. Vsaka skupina dobi tudi kopijo zemljevida sveta velikosti A4, na katerem naj označijo države, od koder prihajajo posamezna živila oz. njihove glavne sestavine (**PRILOGA 3**).

Ko vnesejo podatke v tabelo ter na zemljevidu označijo države, naj v skupini odgovorijo na naslednja vprašanja:

- Od kod prihajajo surovine in od kod izdelki oz. pridelki?
- Pri katerem živilu so vas podatki najbolj presenetili in zakaj?
- Ste na ovitkih našli vse potrebne informacije? Če jih niste, zakaj mislite, da je tako?
- Obstaja še kaj, kar bi o izdelkih radi izvedeli?

Ko zaključijo z delom, jim povejte, da informacije, ki so zahtevane v tabeli, na embalaži živil niso vedno označene in da o poreklu posameznega živila ne moremo sklepati na podlagi informacij s samega izdelka.

20 minut

KORAK 3

Učencem in učenkam razdelite liste z besedilom o pomenu lokalne oskrbe s hrano (**PRILOGA 4**) in smernice za kritično branje besedila (**PRILOGA 5**). Ko besedilo samostojno preberejo in iz njega izpišejo zahtevane informacije, naj sedejo v krog. Nadaljujte z diskusijo, pri kateri so vam lahko v pomoč naslednja vprašanja:

- Katere informacije, ki so navedene v besedilu, so za vas nove in jim zaupate?
- Katere informacije, ki so navedene v besedilu, so v nasprotju s tem, kar ste vedeli ali slišali do sedaj? Zakaj so vas nove informacije presenetile?
- O čem bi radi dobili še več informacij? Zakaj?

Nadaljujte z diskusijo o podrobnostih obdelave hrane za transport ter o pomenu lokalno pridelane hrane – tako tiste, ki je pridelana na ekološki način, kot tiste ki je pridelana na konvencionalen način.

- Zakaj je pomembno, da kupujemo in uživamo čim več lokalno pridelanih in sezonskih živil?
- Kako lahko s podporo lokalnih pridelovalcev in pridelovalk prispevamo k pozitivnim učinkom na ljudi in okolje?
- Ali vaša družina sama prideluje hrano? Katera živila pridelate sami?
- Ali poznate kakšne iniciative, ki vzpodbujajo nakup lokalno pridelane in sezonske hrane v Sloveniji? Na kakšen način te iniciative delujejo?
- Ali se vaša družina poslužuje tovrstnih iniciativ? Kaj bi vas in vaše starše prepričalo, da bi se tovrstnih iniciativ posluževali?
- Ali je hrana, ki jo pripravljajo v šolski kuhinji, lokalno pridelana in sezonska?

Izpostavite lahko morebitne pozitivne prakse šolske kuhinje in se pogovorite o tem, kaj bi lahko naredili, da bi jih bilo več (npr. vzpostavitev šolskega vrta, sodelovanje z bližnjimi kmetijami ipd.). Ob tem jim pojasnite, da so zaradi zakonodaje šole vezane na javna naročila in s tem delno omejene pri izbiri lokalnih proizvodov. Predstavite jim tudi kakšnega od primerov dobrih praks v domačem in širšem okolju (**KOTIČEK ZA INFORMACIJE**).

Učenci in učenke naj nato razmislijo, na kakšen način bi lahko sami prispevali k uspešnemu uresničevanju ciljev lokalne samooskrbe. Skupaj nato oblikujte sklepe o pomenu lokalne samooskrbe za posameznike in posameznice ter skupnost, učenci in učenke pa naj jih zapišejo in/ali narišejo na plakat, ki ga izobesite na vidno mestu v razredu.

PRIMER:

POMEN LOKALNE SAMOOSKRBE:

- višja hranilna vrednost in vsebnost vitaminov v prehrabnih izdelkih;
- prehranska varnost;
- domača delovna mesta;
- manjše onesnaževanje okolja.

Dodatni predlogi:

- Možna razširitev: Delavnico lahko nadgradite z igro Twisterra, prav posebno obliko priljubljene družabne igre Twister. S pomočjo igre lahko mlade spodbudite k spoznavanju povezav med surovinami, proizvodi, geografskimi področji in mednarodnimi korporacijami. Igra je dobra iztočnica za pogovor o vplivu potrošništva, prekomernega razvoja in prevladujočega družbenoekonomskega modela ter spodbuda za akcijo v smeri trajnostnih praks. Navodila za igro najdete v bazi gradiv o globalnem učenju na spletni strani Društva Humanitas: www.humanitas.si.
- Obravnavano temo lahko združite z ekskurzijo učencev in učenek v Luko Koper, kjer se dogovorite za predstavitev o transportu živilskih proizvodov, skladiščenju hrane in živali ipd.
- Delavnico lahko razširite tudi z interaktivnimi delavnicami, ki se navezujejo na pridelavo tropskega sadja. Najdete jih v priročniku z naslovom »Sadje naj bo pravično«, ki je dostopen na spletni strani <https://focus.si/wp-content/uploads/2017/01/Sadje-naj-bo-pravicno-ld.pdf>.
- V diskusiji se lahko navežete na problematiko zavržene hrane ter učence in učenke spodbudite k iskanju rešitev, ki jih lahko uporabijo doma ali v šoli.

Kotiček za informacije:

- **Samooskrba v Sloveniji:** Kljub temu, da v Sloveniji zadnja leta pojemo vedno več zelenjave, samooskrba z zelenjavo v zadnjih petnajstih letih upada. Po podatkih Statističnega urada RS so v letu 2019 posebno nizke stopnje samooskrbe izkazovale rastlinske bilance: stopnja

samooskrbe je pri sadju znašala le 30 %, pri zelenjavi 43 %, pri medu 44 %, pri krompirju pa 47 %. Stopnje samooskrbe so bile višje v bilanci za žita (75 %) ter v živalskih bilancah: pri mesu je dosegla 81 %, pri jajcih pa 95 %. Prebivalec oz. prebivalka Slovenije je v letu 2019 za prehrano povprečno porabil oz. porabila največ žit (120 kg) in zelenjave (118 kg), pa tudi 91 kg mesa, 75 kg svežega sadja, 62 kg krompirja, 12 kg jajc, 5 kg riža in skoraj 1 kg medu (SURS RS, 2020).

- **Proizvodnja sadja v Sloveniji** je v letu 2019 dosegla 89.000 ton, zaradi manj ugodnih vremenskih razmer pa je bila približno za pol manjša kot v prejšnjem letu. Domača potrošnja se je v primerjavi s prejšnjim letom zmanjšala in v letu 2019 dosegla okrog 300.000 ton, zato je bila stopnja samooskrbe precej nižja kot v prejšnjem letu, tj. 30-odstotna.
- **Uvoz in izvoz soje:** Največ soje smo v Slovenijo uvozili in iz nje izvozili leta 2018. Uvoz je dosegel skoraj 14 tisoč ton, izvoz pa nekaj več kot 14 tisoč ton (SURS RS, 2019).
- **Primeri dobrih praks trajnostne oskrbe:** Opise zanimivih primerov dobrih praks si lahko preberete v publikaciji »[Dovolj za vse: skupnostno upravljanje z življenjskimi viri](#)« (Karba, R., ur., 2016), ogledate pa si lahko tudi video, ki ga je v okviru projekta »Slovenija znižuje CO₂: dobre prakse« pripravila Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj. Video, v katerem je predstavljenih 20 dobrih praks, je dostopen na povezavi <https://www.youtube.com/watch?v=p4r5GKZ0nEE&t=180s>.

Literatura in viri:

- Biolek, J., Čajka, A. [idr.], R. Suša (ur.). (2012). *Svet med vrsticami: priročnik za učitelje, ki jih zanima globalno učenje*. Ljubljana: Društvo Humanitas.
- Focus, društvo za sonaraven razvoj. (2017). *Sadje naj bo pravično*. Dostopno na: <https://focus.si/wp-content/uploads/2017/01/Sadje-naj-bo-pravicno-ld.pdf> (pridobljeno: 6. 10. 2020).
- Gale, Š. (2020). *Zaradi manj ugodnih vremenskih razmer stopnja samooskrbe s sadjem le 30-odstotna*. SURS RS. Dostopno na: <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/9210> (pridobljeno 13. 11. 2020).
- Gale, Š. (2019). *Največja uporabna proizvodnja semena oljne ogrščice in repice ter domača potrošnja sončničnega semena*. SURS RS. Dostopno na: <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/8547> (pridobljeno 13. 11. 2020).
- Karba, R. (ur.). (2016). *Dovolj za vse – skupnostno upravljanje z življenjskimi viri: katalog dobrih praks 2016*. Umanotera. Dostopno na: <http://dovoljazvse.si/wp-content/uploads/2017/07/katalog-dobrih-praks-2016.pdf> (pridobljeno 6. 10. 2020).
- MKGP. (2016). *Kaj o vašem krožniku pravi statistika*. Dostopno na: <https://www.nasasuperhrana.si/clanek/kaj-o-vasem-krozniku-pravi-statistika> (pridobljeno 6. 10. 2020).
- MKGP. (2020). *Pomen lokalne hrane in načelo kratkih verig v dobavi živil*. Dostopno na: <https://www.gov.si teme/pomen-lokalne-hrane-in-nacelo-kratkih-verig-v-dobavi-zivil> (pridobljeno 6. 10. 2020).
- MKGP. (b. l.). *Lokalno pridelana zelenjava*. Dostopno na: MKGP. (2016). *Lokalno pridelana zelenjava*. Dostopno na: http://mkgp.arhiv-spletisc.gov.si/si/delovna_podrocja/promocija_lokalne_hrane/lokalno_pridelana_zelenjava (pridobljeno 6. 10. 2020).
- Resnik Planinc, T. in Ilc Klun, M. (2010). *Izobraževanje za lokalno trajnostno oskrbo s hrano*. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-G9X67LGR/70288eae-5e02-4f88-a53a-751df0d5b548/PDF> (pridobljeno 6. 10. 2020).
- Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj. (2015). *Slovenija znižuje CO₂: dobre prakse*. Dostopno na: <https://www.youtube.com/watch?v=p4r5GKZ0nEE&t=180s> (pridobljeno 13. 11. 2020).
- WorldAtlas. (2020). *Countries That Produce the Most Strawberries*. Dostopno na: <https://www.worldatlas.com/articles/which-countries-are-the-leading-producers-of-strawberries-in-the-world.html> (pridobljeno 13. 11. 2020).
- WorldAtlas. (2020). *Largest Rice-Producing Countries*. Dostopno na: <https://www.worldatlas.com/articles/largest-rice-producing-countries.html> (pridobljeno 13. 11. 2020).
- WorldAtlas. (2020). *The Top Cocoa-Producing Countries*. Dostopno na: <https://www.worldatlas.com/articles/top-10-cocoa-producing-countries.html> (pridobljeno 13. 11. 2020).
- WorldAtlas. (2020). *The World's Top Tea-Producing Countries*. Dostopno na: <https://www.worldatlas.com/articles/the-worlds-top-10-tea-producing-nations.html> (pridobljeno 13. 11. 2020).
- WorldAtlas. (2020). *Top Apple Producing Countries In The World*. <https://www.worldatlas.com/articles/top-apple-producing-countries-in-the-world.html> (pridobljeno 13. 11. 2020).

- WorldAtlas. (2020). *Top Banana Producing Countries In The World*. Dostopno na: <https://www.worldatlas.com/articles/top-banana-producing-countries-in-the-world.html> (pridobljeno 13. 11. 2020).
- WorldAtlas. (2020). *Top Coffee Producing Countries*. Dostopno na: <https://www.worldatlas.com/articles/top-coffee-producing-countries.html> (pridobljeno 13. 11. 2020).
- WorldAtlas. (2020). *Top Grape Growing Countries*. Dostopno na: <https://www.worldatlas.com/articles/top-grape-growing-countries.html> (pridobljeno 13. 11. 2020).
- WorldAtlas. (2020). *Top Orange Producing Countries In The World*. Dostopno na: <https://www.worldatlas.com/articles/top-orange-producing-countries-in-the-world.html> (pridobljeno 13. 11. 2020).
- WorldAtlas. (2020). *Top Peanut (Groundnut) Producing Countries*. Dostopno na: <https://www.worldatlas.com/articles/top-peanut-groundnut-producing-countries.html> (pridobljeno 13. 11. 2020).
- Žito. (2019). *Kako nastane Gorenjkina čokolada?* Dostopno na: <https://gorenjka.si/kako-nastane-cokolada> (pridobljeno 12. 11. 2020).

Publikacija je nastala v okviru projekta *Globalni izzivi – Globalni predmeti* (Global Issues – Global Subjects), ki ga sofinancirata Evropska unija in Ministrstvo za zunanje zadeve RS. Vsebina publikacije je izključno odgovornost avtorjev in v nobenem primeru ne predstavlja stališč Evropske unije ter drugih financerjev.

Elektronske različice publikacije ter drugih gradiv, nastalih v okviru projekta *Globalni izzivi – Globalni predmeti*, so na voljo na spletni strani <https://humanitas.si/baza-gradiv>.

Društvo Humanitas – Center za globalno učenje in sodelovanje je nevladna, neprofitna in neodvisna organizacija, ki od leta 2000 deluje na področju globalnega učenja in programa podpore otrokom in lokalnim skupnostim. Z izobraževanjem in informiranjem o globalnih izzivih poskušamo ozaveščati o globalni soodvisnosti ter o vlogi, ki jo kot posamezniki in posameznice igramo v svetu. S spodbujanjem strpnosti, odgovornosti, pravičnosti in spoštovanja človekovih pravic želimo ljudi, še posebej pa mlade, spodbuditi k aktivnemu vključevanju v družbo ter do družbe in okolja odgovornemu načinu življenja.

Društvo Humanitas je vodilna organizacija na področju globalnega učenja v Sloveniji. Izvajamo delavnice za učence in učenke, dijake in dijakinje, študente in študentke ter krajša in daljša usposabljanja za učitelje in učiteljice ter ostale multiplikatorje. Razvijamo izobraževalna

in didaktična gradiva ter prirejamo javne dogodke, namenjene osveščanju o različnih temah globalnega učenja. Pri svojem delu uporabljamo raznolike metode ter sodelujemo s številnimi strokovnjaki in strokovnjakinjami ter organizacijami iz Slovenije in tujine. V okviru specializirane knjižnice Hiša svetov, ki deluje pod okriljem Knjižnice Otona Župančiča v Ljubljani, nudimo raznolika gradiva s področij globalnega učenja, človekovih pravic, medkulturnosti, globalizacije, razvojnih študij, študij konfliktov in miru, okolja, prehrane in vode ter aktivnega državljanstva. Leta 2018 smo ustanovili Klub učiteljic in učiteljev globalnega učenja, ki je edinstven primer povezovanja nevladnega sektorja s sektorjem formalnega izobraževanja v Sloveniji.

Več informacij o delovanju Društva Humanitas je na voljo na spletni strani www.humanitas.si.